Anul X Numărul 108 Aprilie 2012 Preț 5,9 lei / 3 euro www.rostonline.org

ROST 108 APRILIE 2012

ROST

revistă de cultură creştină şi politică

FAMILIA ŞI TEMEIURILE EI

„Omul recent“, îndepărtîndu-se de Dumnezeu, îşi bate joc, mai mult sau mai puțin conştient, şi de ordinea dumnezeiască a lumii, neînțelegînd temeiurile adînci ale vieții familiale sau refuzînd să țină seamă de ele.

Repere

Mihai Buracu: „Am trecut prin iadul *reeducării*“

Sărbătoare

Miezul timpului pascal în Evanghelii şi icoane

Politică

Desființarea României

DESFIINȚAREA ROMÂNIEI

CLAUDIU TÂRZIU
claudiu.tarziu@rostonline.org

Într-un interviu foarte vizionat pe Internet, fostul ofițer KGB Yuri Bezmenov descrie cum poate fi cucerită o națiune în patru pași: demoralizare, destabilizare, criză și „normalizare“ (adică acceptarea agresorului, în chip de salvator, și a normelor sale, drept regim de viață). Războiul economic este preferat astăzi confruntării militare. Propaganda rămîne însă o armă la fel de importantă și în acest tip de război. La fel ca trădătorii aflați în poziții de comandă.

Uneori atacul nu este dat de inamici din afară, ci de organizații criminale din interiorul unei națiuni. Aceste veritabile celule canceroase poartă numele de camarilă, în statele totalitare, și de mafie, în cele zise civilizate. Ambele forme sînt în principiu tratabile: prin forța poporului sau prin forța legii. Boala devine incurabilă cînd mafia și camarila se înhăitează sau se contopesc. Cred că acesta este cazul României din ultimii 20 de ani. Așa încît e uimitor ce rezistentă s-a dovedit o țară și așa slăbită de aproape jumătate de veac de comunism. Dar puterile n-or s-o mai țină mult.

Guvernul Ungureanu pare menit să-i dea lovitura de grație. În numai cîteva zile, Cabinetul condus de fostul șef al SIE a luat cîteva hotărîri dărîmătoare. A aprobat exploatarea gazelor de șist în România de către firma americană Chevron, contra unei redevențe minuscule, cu riscul declanșării unor cutremure și alunecări de teren catastrofale și a unei mari poluări a mediului. A vîndut firmei canadiene Roman Copper Corp., pentru 200 de milioane de euro, mina de la Roșia Poieni în care se află 60% din rezerva de cupru a țării, adică vreo 900 milioane tone, estimate la 6,27 miliarde de euro. A vîndut 15% din Transelectrica pe 37 de milioane de euro, în condițiile în care modernizarea unei singure stații de transformare a costat 50 de milioane de euro.

Urmează, conform înțelegerii cu FMI, vînzarea pe nimic a altor companii strategice și a unor resurse minerale și energetice ale țării: Tarom, SNCFR, Poșta, Salrom, Transgaz, Romgaz, Hidroelectrica. În ritm alert, că mai este puțin pînă la alegerile generale și cine vinde… cîștigă.

E posibil ca în curînd să fie deschis și proiectul exploatării cu cianuri a aurului de la Roșia Montană, pentru care tot insistă președintele Băsescu.

În paralel cu spolierea României, se urmărește dezintegrarea ei teritorială. La Târgu Mureș s-a mai făcut un pas spre segregarea etnică, înființîndu-se o facultate de medicină în limba maghiară. Iar M. R. Ungureanu s-a declarat partizan al regionalizării României – despre care academicianul Dinu C. Giurescu a avertizat că înseamnă destrămarea țării. Dar ce mai contează, cînd însuși șeful statului spune că statul național (suveran și independent, unitar și indivizibil – cum îl definește *Constituția*) nu ne mai este de nici un folos și că e musai să ne integrăm în SUE?

Una peste alta, actuala Putere promite să fie cea mai eficientă în „reformarea“ României întru desființarea ei. Din păcate, Opoziția nu ne face să sperăm decît cel mult la un ritm mai lent de disoluție a țării. Bun și ăsta, poate are răgaz poporul să iasă din cataplexie. ■

Programul întregii clase politice românești postdecembriste este al unei hoarde de invadatori, cu o finalitate dramatică pentru popor: sclavie sau pribegie. Statul și cetățeanul sînt deposedați de averi și de resurse naturale, îndatorați masiv, umiliți și siliți să producă permanent pentru prădători. Din pricina lăcomiei sale nemăsurate și a lipsei de reacție a victimelor, această bandă multicoloră amenință să transforme țara într-un deșert.

ROST

revistă de cultură creştină şi politică

FONDATĂ 2002

REPERE

UNITATEA LUMII ÎN MOARTE ŞI ÎNVIERE

PAUL S. GRIGORIU

62

46

REPERE

SEMNIFICAŢII ALE GLOBALIZĂRII

PARTEA A DOUA

Anul X • Numărul 108 • Aprilie 2012

Fotografia reprodusă pe coperta 1 este realizată de **Marius Caraman**
Fotografia reprodusă pe coperta 4 este realizată de **Claudiu Târziu**

Editor Asociaţia „Rost“, Calea Vitan nr. 242, sector 3, Bucureşti
Corespondenţă O.P. 23 – C.P. 27, sector 6, Bucureşti **Telefon** 0740.103.621
Email redactia@rostonline.org **ISSN** 1583-6312
Tipar Grupul de presă şi tipografie ROMPRINT

AGORA

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Mihail Albişteanu, profesor de istorie, doctorand, publicist
Răzvan Codrescu, scriitor, ultima carte publicată: *Crucile pustiei: poeme neptice* (2010)
Paul Ghiţiu, scriitor, regizor şi publicist, ultima carte publicată: *Reabilitarea politicii* (2000)
Paul S. Grigoriu, muzician, publicist

REPERE

LITERATURĂ

DECANTĂRI

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Vadim Guzun, jurist, doctorand în Istorie, diplomat, ultimele cărţi publicate: *Marea foamete sovietică, 1926-1936* şi *Foametea, piatiletka şi ferma colectivă: documente diplomatice româneşti* (2011)
Mădălin Iacob, jurnalist
Sorin Lavric, scriitor, traducător, doctor în filosofie, ultima carte publicată: *10 eseuri* (2010)
Constantin Mihai, doctor în Litere, lector universitar, ultima carte publicată: *Biserica şi elitele intelectuale interbelice* (2010)

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Florin-Ciprian Mitrea, doctor în Ştiinţe Politice, cercetător la Institutul de Cercetări Politice, Universitatea Bucureşti
Alin Mureşan, istoric, cercetător la Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, preşedinte al Centrului de Studii în Istorie Contemporană, ultima carte publicată: *Piteşti. Cronica unei sinucideri asistate* (2007 şi ed. II, substanţial adăugită, 2010)

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Cristi Pantelimon, conf. univ. dr. Facultatea de Sociologie, Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti, ultima carte publicată: *Corporatism şi economie. Critica sociologică a capitalismului* (2009)
Dan Stanca, scriitor, ultima carte publicată: *A doua zi după moarte* (2011)
Claudiu Târziu, jurnalist

FAMILIA ȘI SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Corina Bistriceanu-Pantelimon, sociolog

„INDIVIDUALIZAREA ESTE DUȘMANUL FAMILIEI"

Toate formele individualizării sînt arme împotriva instituției tradiționale a familiei. Emanciparea membrilor familiei de formele tradiționale ale autorității îi emancipează pe unul de celălalt; discreția și secretizarea vieții personale îi separă. Posibilitatea de a divorța a soților transformă căsătoria în parteneriat, anonim și provizoriu cîtă vreme are ca obiectiv satisfacerea dorințelor personale de perfecționare sau de proiectare a unei vieți bune. Posibilitatea copiilor de a se separa de părinți la vîrsta la care își pot „cîștiga" singuri existența; posibilitatea părinților de a refuza copiii, dacă aceștia le împiedică atingerea obiectivelor personale distrug forma primară a solidarității, anume legătura verticală, ascendentă (de strămoși) și descendentă (de urmași) și lasă individului numai experiența clipei. Fărîmițarea grupului de rudenie – din pricina mobilității teritoriale, sociale și matrimoniale extrem de mari – distruge altruismul, solidaritatea orizontală, care ne leagă de cei cu care trăim împreună.

De asemenea, exportul funcțiilor tradiționale ale familiei o trădează ca instituție nefolositoare: creșterea copiilor și educația sînt activități calificate în creșe, grădinițe, școli sau prin bonele profesionale; producția este aproape total repartizată unor organizații extrafamiliale, participarea la acțiunile schimbului este redusă la administrarea bugetului de venituri și cheltuieli, proprietatea este din ce în ce mai fluidă, moștenirea dispare, căci este condițională, deci împovărătoare; identitatea se contruiește individual, în măsură din ce în

Poate niciodată în istoria Europei familia nu a fost atît de atacată în structura sa precum în zilele noastre. Modul de viață modern, bazat pe individualism, exacerbarea unei sexualități deviante și politici antidemografice, amenință să distrugă familia tradițională. Totuși, ca o lucrare binecuvîntată de Dumnezeu, familia continuă să lupte cu relele societății moderne și să supraviețuiască. Cît de diferită este societatea de astăzi, din perspectiva familei, față de societățile anterioare? Cum răspunde familia la răul din lume? Poate schimba familia societatea sau e un război deja pierdut? La toate aceste întrebări ne-au răspuns, „fiecare din rîndul cetei sale“, un sociolog, un jurist, un militant pentru drepturile familiei și un preot.

anchetă realizată de **MĂDĂLIN IACOB**

ce mai mare înainte sau în afara familiei; pînă și reproducerea se poate face – și chiar se face tot mai mult – în afara logicii și așezărilor familiale.

Formele alternative, care renovează sau reinventează familia nu o salvează, ci o reneagă, căci ele nu mai păstrează nimic din fundamentele instituției familiale.

În ultima vreme, familia este supusă proiectelor de raționalizare a societății. Însă, ca și celelalte instituții tradiționale – Biserica, satul, poporul – ea nu poate fi schimbată, căci orice intervenție presupune, ca premisă, negarea a ceea ce constituie esența sa: caracterul necondițional al apartenenței, al subordonării indivizilor față de familie. Astfel, astăzi, peste 50 de ani sau în urmă cu 50 de ani, familia este aceeași realitate, unica ce poate fi numită astfel: o comunitate de indivizi co-substanțiali, care împărtășesc între ei, cei care trăiesc acum, cei care au murit și cei care încă nu s-au născut, un patrimoniu comun, nu numai genetic sau material, ci și moral, cultural, religios și social-identitar. ■

PENTRU PĂSTRAREA ORDINII, VECHILE INSTANȚE RECURGEAU LA TRADIȚIE, DUMNEZEU, PĂRINȚI; CELE ACTUALE – LA ASIGURĂRI SOCIALE, BĂNCI, STAT.

Lucian D. Popescu, jurist

„FAMILIA NU VA DISPĂREA, FIINDCĂ DRAGOSTEA NU VA DISPĂREA"

Societatea de azi pare să fie în mare măsură una a divorțurilor. Nu numai a divorțurilor între soți, ci mai ales între generații. În lumea veche, în ce ne privește pe noi, românii, pînă pe la începutul secolului al XX-lea, schimbările de mentalitate se produceau cu o mult mai mare încetineală decît astăzi. Puteau fi schimbări rapide și dramatice în lume, puteau fi schimbări de ocîrmuire, războaie, incendii, boli, cataclisme, dar în inima și în mintea omului schimbările erau lente și puține. Apoi să nu uităm că înainte de secolul al XX-lea, la noi nu era mare diferență nici între tîrg și sat. Și uniformitatea aceasta era mai lesnicioasă pentru relațiile dintre oameni. Avînd o optică apropiată și cu modificări lente, bătrînii și tinerii se îngăduiau mai mult. Astăzi mișcarea lumii îl covîrșește pe om și prin viteză, și prin amploare. Bătrînul a apucat într-un fel, tînărul într-altul, și fiecare vede lucrurile diferit. Azi și pe la noi lucrurile și oamenii se schimbă adesea de pe o zi pe alta și uneori nu se mai înțelege omul în sinea lui. Cu aceasta nu vreau să spun că uniformitatea socială și împietrirea individuală sînt dezirabile și benefice, iar varietatea și dinamismul sînt distructive. Dar aceasta este situația.

Diavolul *des*-face. Sau măcar încearcă. De-aici îi vine lui și numele. Divorțul și schisma

Bogdan Mateciuc, director executiv „Alianța Familiilor"

„EGOISMUL OMULUI DE AZI DIZOLVĂ FAMILIA"

Oamenii de astăzi au o înțelegere diferită asupra „familiei" față de cei din trecut. Schimbarea se observă și de la o generație la alta. În trecut, familia era o însoțire sfîntă, angajantă și dedicată între un bărbat și o femeie. Era o asumare a unui angajament și a unor obligații înaintea lui Dumnezeu și a comunității. Aceasta în exterior. În interior, la nivel individual, căsătoria era începutul unui neam, al unui grup, familia, al unei serii de descendenți. Capul familiei devenea patriarhul acelei familii, reperul înțelept și respectat, de care era legată toată familia lărgită. Exista o conștiință a apartenței la o anumită familie cu nume bun, un respect de sine care deriva din aceasta. Capul familiei își privea copiii – nu era numai unul – și nepoții și știa că aceia au ieșit din el, iar ei, la rîndul lor, știau din cine se trag și fiecare, la rîndul lui, mărea și mai mult familia.

Astăzi, viziunea asupra căsătoriei și a familiei este mult mai limitată. Întîi, rareori căsătoria mai implică un angajament personal și reciproc. Cu atît mai puțin înaintea lui Dumnezeu și a comunității. Cînd se căsătoresc, oamenii fac o încercare, cu gîndul „dacă nu merge, ne despărțim", nu-și propun să întemeieze un neam, o familie lărgită, care să meargă în viitor. E o încercare în care fiecare dorește să vadă dacă obține ce își dorește. Este egoism aici. Familia devine un instrument de satisfacere a propriilor nevoi. Deși acesta este, într-adevăr, unul dintre rolurile familiei, nu este cel primordial.

sînt succesele esențiale ale diavolului. Familia este astăzi din ce în ce mai mică pentru că, din varii motive, nu mai este vremea marilor clanuri decît în mod excepțional. Iar din pricina aceasta e posibil ca, în fața atacurilor sociale, familia să fie mai vulnerabilă. Familia are însă o armă redutabilă împotriva relelor care vin asupră-i: *dragostea*. Dragoste din care vine și puterea solidarității familiale. Dacă dragostea nu se tocește, dacă nu se uzează, familia există în pofida oricărei nebunii exterioare, împotriva distanței și a timpului.

Cred că în ceea ce privește „relele“ societății, nu familia este cea care trebuie să răspundă. Familia se apără, în cel mai bun caz. În situația de azi și de ieri, familie înseamnă vulnerabilitate. Pentru că omul contemporan e foarte sensibil la suferință și e dispus la multe compromisuri ca s-o evite. Firește că suferința nu trebuie căutată și în nici un caz provocată, dar ar trebui să înțelegem că trecerea prin suferință e mîntuitoare. Ușor de zis... Însă loviturile aplicate familiei, adică membrilor ei, dor cel mai tare. Dar dacă în familie e armonie, dor mai puțin. Sau, mai bine zis, dacă nu e armonie, dor și mai tare. Deci, dacă vrea neapărat să răspundă, familia trebuie să dea un răspuns *înăuntrul* său, adică să trăiască în armonie în sinea ei, iar aceasta va fi de-ajuns.

Oameni deasupra vremilor, în sens spiritual, se vor găsi, familii – mai greu. Totuși, să nădăjduim!

Familia tradițională, cu toate darurile ei, nu va dispărea pînă la sfîrșitul lumii, pentru că dragostea însăși nu va dispărea. La urma urmei, familia nu este o valoare în sine, ci valoarea ei este taina lui Hristos, taina dragostei mîntuitoare. Iar aceasta nu piere niciodată. ■

FAMILIA ARE O ARMĂ REDUTABILĂ ÎMPOTRIVA RELELOR CARE VIN ASUPRĂ-I: DRAGOSTEA. ȘI DIN DRAGOSTE VINE ȘI PUTEREA SOLIDARITĂȚII FAMILIALE.

Dacă nu ai înaintea lui conștiința că tu dai naștere unei familii, care va rămîne în istorie, vei rămîne cu acea viziune îngustă că familia există ca să te satisfacă pe tine. Și dacă nu ești mulțumit, pleci. De aceea avem atîtea divorțuri azi. Oamenii nu sînt satisfăcuți, în această viziune egoistă pe care o au.

A întemeia o familie avînd viziunea corectă asupra a ceea ce înseamnă ea, a-ți gestiona familia după morala creștină, a imprima în familia ta și copiilor tăi valorile creștine, a-i ajuta pe ei chiar să înțeleagă că există cumva un dualism între viziunea creștină și cea necreștină din societate – înseamnă a face din familia ta o insulă. Dacă reușești să faci asta, deja ai un răspuns la adresa relelor societății. Transmiți mesajul că se poate și altfel, că există o altă cale. În timp ce mulți din jur cad, tu și ai tăi stați în picioare. Desigur, a merge pe un asemenea drum va crea ocazional problema „neintegrării“ și a refuzului de a fi înghițit de această societate.

Numărul celor ce vor avea abordarea corectă, sănătoasă, asupra familiei se va reduce tot mai mult o dată cu trecerea anilor, dacă societatea va continua să meargă pe drumul pe care este acum. ■

ASTĂZI, CÎND SE CĂSĂTORESC, OAMENII O FAC CU GÎNDUL „DACĂ NU MERGE, NE DESPĂRȚIM”. NU FAC UN LEGĂMÎNT SFÎNT PENTRU TOTDEAUNA, NICI NU-ȘI PROPUN SĂ ÎNTEMEIEZE O FAMILIE LĂRGITĂ, UN NEAM.

Visarion Alexa, preot

„DACĂ NE VOM EDUCA BINE COPIII, FAMILIA NU VA PIERI“

Nu este cel mai facil lucru să raportăm societatea contemporană la societățile cele mai vechi, din simplul fapt că ce a fost în vechime cunoaștem doar din cărți, iar între cărți și viață, de multe ori, sînt diferențe semnificative. Din ceea ce cunoaștem, societățile mai vechi erau bazate în special pe valorile tradiționale, în care Dumnezeu și familia – cu toate normele lor – ocupau un loc esențial. Era, pe undeva, și firesc, deoarece Biserica era foarte puternică și foarte importantă pentru oameni, spre deosebire de vremurile moderne, în care ea și-a pierdut acest loc și în care alte instituții dau direcția societății.

Sigur că societățile vechi aveau și ele plusurile și minusurile lor, ca și cea de astăzi. Atunci oamenii erau mai bine ancorați din punct de vedere spiritual, dar nu beneficiau toți de asistență medicală sau de educație, de exemplu. Acum, stăm mai bine din punct de vedere al tuturor aspectelor pragmatice ale vieții, care țin de nevoile trupești, dar le-am cam uitat pe cele sufletești. Or, omul este trup și suflet și trebuie să mențină un echilibru între cele trupești și cele sufletești.

Problema cea mai importantă a societății noastre este legată de relația omului cu Dumnezeu. De la modul în care omul se raportează la Dumnezeu pornesc toate, inclusiv declinul familiei. Nu ești motivat să-ți întemeiezi o familie, să naști prunci, să te gîndești la un viitor pentru neamul tău, dacă nu ai conștiința transcendenței. Dacă totul e pentru *acum* și *aici*, vei evita nu numai orice suferință, dar și cea mai mică lipsă de confort, și nu-ți vei asuma decît obligațiile la care ești silit.

FĂRĂ CONȘTIINȚA TRANSCENDENȚEI NU EȘTI MOTIVAT SĂ-ȚI ÎNTEMEIEZI O FAMILIE, SĂ NAȘTI PRUNCI, SĂ TE GÎNDEȘTI LA VIITORUL NEAMULUI.

Slăbirea și negarea credinței sînt rezultatele felului în care sîntem educați și în care trăim.

Te chinui să-ți crești copilul într-un anumit mod, iar societatea se străduiește să strice tot ce construiești. Încerci să-l faci pe copilul tău să înțeleagă că creștinismul este un mod de viață, este o întîlnire cu o Persoană cu care realmente poți comunica, iar societatea relativizează sau combate această viziune.

Familia poate răspunde atacurilor societății printr-un mod propriu de viață. Nu poți să-i spui copilului să nu fumeze sau să fie blînd, adică să nu facă „cele ale lumii“, iar tu ca părinte să le faci, să fumezi, să te porți ca un dictator cu soția etc. Dacă părinții își impun o anumită conduită, acest lucru se va face vădit și în copil. Apoi trebuie mers mai departe, pe principiul cine se aseamănă se adună. Să lucrăm împreună, să ne adunăm mai multe familii

cu aceeași înțelegere a vieții, să construim oaze în mijlocul acestei societăți secularizate, în care să putem trăi nu rupți de lume, ci doar nemolipsindu-ne de toate răutățile ei. O astfel de comunitate poate fi parohia, satul, cartierul...

Totuși să nu facem abstracție de lucrarea lui Dumnezeu. Pentru că, dacă le dăm o bună educație copiilor noștri, acești copii deveniți adulți vor putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, transmite mai departe un mod de viață înțelept și sănătos copiiilor lor și chiar să schimbe în bine societatea. ■

PREMIERUL BĂSESCU ŞI CAPCANA BRUXELLEZĂ

MIHAIL ALBIŞTEANU
mihai.albisteanu@rostonline.org

Din 2007 încoace, România face eforturi ca, după ce a fost admisă în Uniunea Europeană, să se integreze cît mai deplin în structurile acesteia. Opoziția Olandei ne ține deocamdată departe de Schengen, însă, pentru a fi cît mai convingători în această privință (și, cu siguranță, mai ales din alte motive, oculte), guvernele României sînt gata să semneze orice: ACTA, *Codex Alimentarius*, cedări de resurse ale subsolului. Așa au făcut în toată perioada postdecembristă, pretextul fiind necesitatea de a obține aprobarea de a fi acceptați în structurile euroatlantice (UE și NATO). Acum însă pretextul (intrarea în spațiul Schengen și ulterior în zona euro) pare să fie ceva mai subțire.

În acest sens, un alt document pe care România se grăbește să-l semneze este Tratatul de convergență fiscală (sau de guvernanță fiscală), care este obligatoriu acum doar pentru statele zonei euro. Președintele Băsescu l-a semnat și face toate diligențele pentru a convinge partidele parlamentare să-și dea girul, pe motiv că asta ne va ajuta, România fiind oricum (în urma măsurilor de austeritate luate din 2010 încoace)

foarte aproape de standardele impuse de tratat. Ce spune textul?

Mai exact, la Titlul III, articolul 3: „(a) poziția bugetară a administrației publice a unei părți contractante este echilibrată sau în excedent;

(b) regula prevăzută la litera (a) se consideră respectată dacă soldul structural anual al administrației publice respectă obiectivul pe termen mediu specific țării respective, astfel cum este definit în Pactul de stabilitate și de creștere revizuit, cu o limită inferioară a deficitului structural de 0,5% din produsul intern brut, la prețurile pieței."

Există și ceva derogări: „(c) părțile contractante pot să devieze temporar de la obiectivul lor pe termen mediu sau de la strategia de ajustare pentru atingerea acestuia doar în circumstanțe excepționale, astfel cum sînt definite la litera (b) de la alineatul (3);"

Adică: „3.(b) «circumstanțe excepționale» înseamnă un eveniment neobișnuit asupra căruia partea contractantă vizată nu are niciun control și care are o influență majoră asupra poziției financiare a administrației publice sau perioade de recesiune economică gravă, astfel cum este definită în Pactul de stabilitate și de creștere revizuit, cu condiția ca deviația temporară a părții contractante vizate ➘

să nu pericliteze sustenabilitatea fiscală pe termen mediu“.

Ce este (cu) acest tratat? Evident, nimic altceva decît o capcană pentru statele zise încă naționale din Europa, prinse deja în clenciul numit cu emfază „datoriile statelor suverane“. Iar aceste datorii, pe care acum aflăm, cu destulă mirare, că le au și cele mai bogate state europene, au un rol bine determinat: să impună guvernelor să accepte echivalentul european al SUA: Statele Unite ale Europei – SUE. Aș face aici o paranteză, amintind de acei comentatori de televiziune care, prostovani sau năimiți, ne împuiau urechile, din 1990 și pînă să înceapă criza, în 2008, cît de bine este să ai datorii; că doar toată lumea are, numai poporul de-ar duce-o bine!

Despre SUE am auzit și de la domnul președinte, care susține entuziast ideea: să mai cedăm din suveranitate către Bruxelles – că și așa avem prea multă și ne împiedicăm în ea. Grecia, Spania, Portugalia, Irlanda par să fie deja pe fărașul crizei. Urmează Italia și nici Franța nu se simte prea bine. Bineînțeles, după ce toți au fost împinși în datorii, vine *cineva* și spune: „Ei, dar noi avem o Uniune, o monedă unică, niște reguli de respectat“. Și atunci apare și soluția: Tratatul de guvernanță fiscală – toată lumea semnează și respectă ceea ce semnează; încă un set de reglementări lămuritoare. Și dacă nu sînt respectate, vine sancțiunea. Adică, Titlul III, art. 3, alin. 1: „(e) în cazul în care se observă deviații semnificative de la obiectivul pe termen mediu sau de la strategia de ajustare pentru atingerea acestuia, se declanșează automat un mecanism de corecție. Mecanismul include obligația părții contractante vizate de a pune în aplicare măsuri pentru corectarea deviațiilor într-un termen stabilit. „ Și Titlul III, articolul 8, alin. (2): „(…) În cazul în care Curtea de Justiție constată că partea contractantă în cauză nu a respectat hotărîrea sa, îi poate impune acesteia plata unei sume forfetare sau a unei penalități cu titlu cominatoriu adecvate situației, care nu poate depăși 0,1 % din produsul intern brut al părții contractante vizate. Sumele impuse unei părți contractante a cărei monedă este euro sînt vărsate Mecanismului european de stabilitate. În celelalte cazuri, plățile

sînt vărsate la bugetul general al Uniunii Europene."

Adică, dacă nu poți să îndeplinești ce ai semnat și ești în deficit, ți se impun amenzi, ca să fie accentuat respectivul deficit. Dar nu ăsta este cel mai rău lucru. Dacă ajungi să depășești limita de deficit structural, practic, intri la stăpîn, așa cum arată articolele 5 și 6 ale tratatului.

Articolul 5

(1) O parte contractantă care face obiectul unei proceduri de deficit excesiv în temeiul tratatelor pe care se întemeiază Uniunea Europeană instituie un program de parteneriat bugetar și economic care include o descriere detaliată a reformelor structurale care trebuie introduse și puse în aplicare pentru a asigura o corecție durabilă și efectivă a deficitului său excesiv. Conținutul și formatul acestor programe sînt definite în dreptul Uniunii Europene. Acestea vor fi înaintate Consiliului Uniunii Europene și Comisiei Europene pentru aprobare și vor fi monitorizate în contextual procedurilor de supraveghere existente în cadrul Pactului de stabilitate și de creștere.

(2) Punerea în aplicare a programului de parteneriat bugetar și economic, precum și a planurilor bugetare anuale conforme acestuia, vor fi monitorizate de Consiliul Uniunii Europene și de Comisia Europeană.

Articolul 6

Cu scopul de a îmbunătăți coordonarea planificării privind contractarea datoriei lor publice, părțile contractante transmit ex ante Consiliului Uniunii Europene și Comisiei Europene rapoarte referitoare la planurile lor de contractare a datoriei publice.

Mai exact, este vorba de pierdere accentuată de suveranitate. Birocrații de la Bruxelles îți fac bugetul și îți stabilesc prioritățile economice. Nimic altceva decît un nou pas spre SUE. De ce? Pentru că nimeni, niciodată, nu va putea susține acel 0,5%, ca limită de deficit, mai ales că însăși formula „deficit structural" este o plastilină destul de imprevizibil de modelat. Cu alte cuvinte, dacă ai aprobat tratatul, ai aprobat forma (aproape) finală a SUE și ai acceptat de bună voie să renunți la suveranitate. Să ne lămurim: nu este vorba de nici o încercare de reglementare și coordonare în avantajul membrilor, pentru a-i feri de dezastre financiare, ci de un pretext cusut cu ață albă pentru a termina dintr-o lovitură ce mai rămăsese din suveranitatea celor 27, exclusiv în favoarea nie. Înseamnă că nu știe istorie. Dacă ar ști, ar realiza că britanicii nu joacă niciodată separat de centru. Pur și simplu, Marea Britanie (mai corect – *City*-ul londonez) evoluează în aceeași echipă, întotdeauna, dar retras și întotdeauna reprezintă centura de siguranță, alternativa ținută în rezervă, a Centrului (Nucleului), în cazul în care planul de bază dă greș, din varii motive.

Sigur, avem în țară niște „genii economice" care ne atrag atenția că: „(d) atunci cînd raportul dintre datoria publică și produsul intern brut, la prețurile pieței, este semnificativ sub nivelul de 60% și cînd riscurile în ceea ce privește sustenabilitatea pe termen lung a finanțelor publi-

TRATATUL DE GUVERNANȚĂ FISCALĂ ÎNSEAMNĂ RENUNȚAREA LA SUVERANITATE NAȚIONALĂ ȘI NE APROPIE DE CONSTITUIREA S.U.E.

centrului. „Impotența" guvernelor naționale va face „necesară" intervenția birocraților europeni, inclusiv prin comisari europeni mascați, ca premieri ai statelor contraveniente și în funcțiile cheie din guverne – cele financiar-economice, așa cum se întîmplă deja în Grecia și în Italia, pentru care, iată, încep să se găsească „soluții", în timp ce Spania, vorba aceea, se află „pe marginea prăpastiei", evident, pînă va înțelege să procedeze așijderea.

Au semnat tratatul 25 de state din 27. Cehia este din alt joc, dar Vaclav Klaus încă nu realizează asta; sper că nu are pasiunea zborului, ca prăbușitul ex-președinte polonez, și nici mania vitezei pe autostradă, precum Jorg Haider. Probabil Klaus crede că aleargă umăr la umăr cu Marea Brita-

ce sînt scăzute, limita inferioară a obiectivului pe termen mediu specificat la litera (b) poate atinge un deficit structural de cel mult 1,0 % din produsul intern brut, la prețurile pieței" (Titlul III, articolul 3, alin. 1).

În situația asta se află România, care are o datorie mai mică, raportată la PIB, în raport cu alte state UE. Asta, ca și cum ar fi o bagatelă să te încadrezi în 1%. România nu va reuși; este pur și simplu praf în ochi. Imediat ce Parlamentul va gira semnătura președintelui pe acest tratat, care, în teorie, ar trebui să ajute funcționarea atît a Uniunii, cît și a structurilor statale (este uimitor cîte ticăloșii se pot face sub pretextul că dorești binele tuturor), România va băga definitiv capul în jugul sovietismului bruxellez. ■

MODELUL SALAZARIAN AL REVOLUȚIEI CONSERVATOARE

PARTEA A DOUA

FLORIN-CIPRIAN MITREA

NAȚIUNE ȘI POLITICĂ NAȚIONALĂ

Elementul cel mai specific al filosofiei politice salazariene este identificarea familiei drept temelie a națiunii. Asumarea acestei premise face ca această filosofie politică să fie bazată nu pe ficțiuni, ci pe realități. Prin urmare, națiunea portugheză nu era văzută de Salazar drept un construct, o *comunitate imaginată*, cum ar spune Benedict Anderson[1], ci drept o *realitate* compusă dintr-o *sumă de realități*. De aceea, acțiunea politică derivată dintr-o astfel de filosofie are cele mai mare șanse să se constituie într-un răspuns adecvat realității.

Principiile de mai sus nu au rămas doar la nivelul formulării teoretice sau al punerilor sporadice în practică, ci au devenit nucleul conceptual al Constituției portugheze din 1933-1935. Potrivit acestei Legi, noul Stat Portughez se caracterizează printr-o „gîndire eminamente socială", în sensul că nu își are temeiul în individ ca o sursă de drept, ci direct în Națiune. Delimitîndu-se de ideile revoluției liberale, această Constituție consideră Statul nu ca pe o creație arbitrară a rațiunii, ci ca pe „esența juridică a comunității naționale". Criticînd caracterul exclusiv „politic" al constituțiilor demo-liberale de secol XIX, Constituția salazariană clădește Statul „pe realitățile colective", optînd pentru o viziune de ansamblu asupra „manifestărilor familiale, economice și sociale în toată imensa lor complexitate"[2]. În consecință, **politica națională** reprezintă, în cadrul filosofiei politice salazariene, nu un artificiu demagogic ci un concept-cheie bazat pe definirea Națiunii ca *realitate vie și nemuritoare*, ca un *tot organic* compus din indivizi diferențiați prin aptitudinile și activitățile lor. De aceea, premisa slujirii interesului național constă în „recunoașterea grupurilor naturale și sociale" (precum: familia, societatea, sindicatul profesional, asociațiile pentru scopuri ideale, autarhiile locale) și nu a grupurilor de natură politică, „organizate pentru cucerirea puterii și acapararea statului"[3]. Prin urmare, Salazar introduce o distincție între formele **naturale** ale asociativității (după modelul familiei) și cele **artificiale** (reprezentate de grupările politice).

CRITICA SALAZARIANĂ A TOTALITARISMULUI

Caracterul antipolitic (de fapt, o critică a politicii denaturate, care s-a manifestat ca sursă a anarhiei în spațiul lusitan) și antiindividualist al Constituției Portugaliei din timpul guvernării salazariene este, poate, de natură să șocheze sensibilitățile politice specifice secolului XXI. Tocmai de aceea este necesar, pentru a-l înțelege, să avem în vedere toate nuanțele discursului politic salazarian. Un bun exercițiu în acest sens ar fi să ne amintim de marea dezbatere filosofică postbelică dintre John Rawls și Michael Sandel. Primul dintre ei, considerat drept unul dintre cei mai mari filosofi politici ai secolului XX, a propus, în 1971, o teorie a echității sociale bazate pe așa-numitul concept al *stării originare* și al *vălului de ignoranță*. În esență, Rawls consideră că pentru a construi o societate echitabilă trebuie să ne imaginăm că, atunci cînd se stabilesc regulile contractului social, trebuie avuți în vedere indivizii desprinși de caracteristicile și scopurile lor. În replică, filosoful Michael Sandel a formulat o critică a *individului dezîntrupat* luat ca reper de liberalismul deontologic rawlsian. Pentru Sandel, ca și pentru alți filosofi liberali comunitarianiști (Alasdair MacIntyre, Charles Taylor), un contract social echitabil nu se poate întocmi decît avînd în vedere tocmai înrădăcinarea indivizilor în propriile lor comunități[4].

Oarecum în termenii acestui tip de dezbatere, dar cu mult înainte ca aceasta să aibă loc, Salazar face o critică a individului fictiv

António de Oliveira Salazar în 1940

promovat de liberalismul secolului XIX, care „considera indivizii ca ființe abstracte, geometric egale între ele și detașate de toate interesele lor preexistente“[5]. De fapt, susține filosoful și politicianul portughez, o ideologie politică bazată pe ficțiune nu poate oferi nici o protecție persoanei umane. De aceea, mult mai adecvată nevoilor omului este o Constituție care recunoaște că dimensiunea comunitară a individului reprezintă o valoare constitutivă și inalienabilă a acestuia. Prin urmare, adevărata promovare a intereselor persoanei umane se poate realiza prin valorizarea dimensiunii *asociative* și *comunitare* a acesteia. Privind lucrurile din această perspectivă, l-am putea considera pe Salazar, ca filosof politic, mult mai apropiat de liberalismul comunitarianist postbelic decît de fascismul interbelic. De altfel, tocmai modul în care filosofia politică salazariană rezolvă clasica problemă a raportului dintre **individ** și **societate** reprezintă piatra de poticnire pentru fenomenul receptării sale, mulți istorici grăbindu-se să includă momentul salazarian în categoria fascismelor europene interbelice. Această etichetare este, însă, de cele mai multe ori, produsul unei lecturi ideologice, care, fiind și cel mai comod tip de abordare, pierde din vedere raportul dintre nuanțe și fondul problemei.

Afirmîndu-se în plin deceniu al patrulea al secolului XX, momentul politic salazarian este, desigur, profund impregnat de ethosul revoluționar interbelic. Ceea ce îi dă valoarea și originalitatea, însă, este tocmai *dimensiunea creștină și conservatoare*, care-l situează într-un raport de dihotomie față de bolșevism și într-un raport de clară delimitare față de mișcările fasciste. În ceea ce privește raportarea la comunism, lucrurile sînt foarte limpezi, revoluția națională salazariană constituindu-se ca o reacție defensivă conștientă și programatică. Care sînt, însă, asemănările și deosebirile dintre *Estado Novo* portughez și celelalte mișcări politice de dreapta din Europa interbelică? Dacă cineva foarte grăbit ar căuta o explicație concisă, apelînd, de pildă, la Wikipedia (mai ales varianta în limba română), ar rămîne cu impresia că Salazar a fost pur și simplu liderul partidului *Uniunea Națională*, „care a condus regimul dictatorial de extremă dreapta din Portugalia în perioada 1932-1974“. Regim dictatorial, fără îndoială, dar de unde pînă unde de *extremă* dreapta?! Din păcate, genul acesta de simplificări și confuzii conceptuale sînt răspîndite nu numai în surse gen Wikipedia, ci, de multe ori, și la nivelul discursului public și academic mai respectabil. Prin urmare, ar putea fi surprinzător pentru mulți să constate cît de precise sînt delimitările făcute de Salazar însuși, în cea mai bună tradiție tomistă a distincțiilor clare și ierarhizate.

Relevante în acest sens sînt comentariile lui Salazar privind ➘

opinia, destul de larg răspîndită și în epocă, cum că regimul rezultat din revoluția națională portugheză din mai 1926 ar fi fost o copie fidelă a fascismului mussolinian. Acceptînd că dictatura sa se aseamănă cu cea a Ducelui în cîteva aspecte (întărirea autorității, critica anumitor principii ale democrației, caracterul naționalist, preocuparea pentru ordinea socială), Salazar arată că există alte aspecte, cel puțin la fel de consistente, legate mai ales de procedeele de reînnoire aplicate, care îl îndepărtează de Mussolini. Dincolo de procedeele diferite de acțiune, Salazar identifică și un element fundamental, privind natura regimului politic, care creează o prăpastie între cele două mișcări de reînnoire națională. În timp ce „dictatura fascistă tinde spre un cezarism păgîn, spre un stat nou care nu cunoaște limite de ordin juridic sau moral, care își urmărește scopul fără să țină seama de nici un obstacol“, noul stat portughez, dimpotrivă, își întemeiază acțiunea reformatoare pe anumite limite de ordin moral, pe care le consideră indispensabile[6]. Este remarcabilă, în acest context, radiografia pe care Salazar o face *animalului politic* Mussolini, într-o epocă în care puțini oameni de dreapta din Europa s-au dovedit capabili de delimitări critice față de fascismul italian. Și în România interbelică, în mediul cultural și politic de dreapta, noțiunea de totalitarism este folosită fie în sens neutru (pentru descrierea unor tendințe contemporane), fie normativ, ca referire la o realitate politică dezirabilă (care, însă, avea sensul de armonie și conlucrare a forțelor creatoare ale națiunii și nu de regim politic radical nou, bazat pe uzurparea libertății individuale și colective). O excepție notabilă este o conferință din 1940 a lui Mircea Vulcănescu, de la Sala Dalles, în care totalitarismul este conotat negativ în modul cel mai explicit.

AFIRMAT ÎN PLIN DECENIU PATRU AL SECOLULUI XX, MOMENTUL POLITIC SALAZARIAN ESTE IMPREGNAT DE ETHOSUL REVOLUȚIONAR AL VREMII, DAR CEEA CE ÎI DĂ ORIGINALITATEA ȘI VALOAREA ESTE TOCMAI *DIMENSIUNEA CREŞTINĂ ŞI CONSERVATOARE*.

În acest context, în Portugalia, Mussolini este etichetat de Salazar drept un „oportunist al acțiunii“, glisînd între stînga și dreapta în funcție de context, combătînd Biserica pentru ca apoi să încheie tratatul de la Lateran[7] și, peste puțin timp, să dizolve asociațiile catolice. Totodată, comportamentul politic mussolinian îi apare universitarului politician de la Lisabona drept oscilant între relația cu **elita** pe care a știut să și-o apropie, și **strada** căreia, din cînd în cînd, trebuie să-i facă pe plac. Peste toate acestea, avertizează Salazar, să nu uităm „originile, formația socialistă, aproape comunistă“ a Ducelui[8]. Aceasta este, să recunoaștem, o analiză de antropologie politică demnă de cele mai bune manuale de profil și – *nota bene* – formulată în timp real, nu de la distanța în timp care a evidențiat pentru toată lumea natura și rezultatele politicii mussoliniene.

Ceea ce declara în 1934, în cadrul dialogului cu Antonio Ferro, Salazar avea să formuleze în mod sistematic, în 1939, cu prilejul explicării doctrinei revoluției portugheze și conținutului Constituției derivate din aceasta. Deși stipulează clar „legitima subordonare a intereselor particulare față de interesul general“, Constituția salazariană creionează Statul nu ca pe destinatarul unei puteri monopoliste, ci ca responsabil principal pentru crearea *unității naționale*, pentru stabilirea *ordinii juridice a Națiunii* și pentru respectarea *drepturilor și garanțiilor* care rezultă din morală, din justiție și din lege în favoarea indivizilor, a familiilor și a autarhiilor locale[9]. Prin urmare, această definiție a conceptului de Stat nu corespunde nici uneia dintre „formele de cezarism adoptate mai mult sau mai puțin deschis de către alte regimuri ridicate pe ruinele liberalismului“. Conceptul salazarian de stat „e construit pe ideea de ***autoritate*** și nu de *totalitarism*, acel totalitarism de esență păgînă, care subordonează tot, oameni și lucruri, unui particularism de națiune sau rasă, considerîndu-se un sistem omnipotent care posedă în sine începutul și sfîrșitul și care acaparează toate manifestările individuale și colective“[10]. Aluziile la patologiile politice totalitare reprezentate de bolșevism, fascism și de nazismul emergent sînt evidente. Mai mult decît atît, regimul autoritar salazarian se constituie în răspăr nu numai față de spiritul revoluționar anticlerical, care devastase Portugalia în secolul XIX și la începutul secolului XX, ci și față de

ETATISMUL SALAZARIAN, PLASÎNDU-SE „ÎN MARGINEA ORIENTĂRILOR TOTALITARE“, ÎŞI ASUMĂ DREPT LIMITĂ ŞI CENZOR ORDINEA SUPERIOARĂ A MORALEI. DE ACEEA, „RAȚIUNEA STATULUI NU MAI E LEGITIMĂ DE ÎNDATĂ CE EL INTRĂ ÎN CONFLICT CU REGULILE DE BAZĂ ALE MORALEI“.

extremismele politice interbelice (atît de stânga, cît și de dreapta).

În acest context, poate că nu este exagerat să afirmăm că autoritarismul lui *Estado Novo* se întemeiază pe o restaurare a principiului autentic și originar al **autorității**. Acest principiu este identificat de Noica, de pildă, prin derivarea conceptului de *auctoritas* de la verbul *augeo* („a spori“), ceea ce înseamnă că „orice autoritate adevărată aduce cu sine un spor care-l obligă pe celălalt să se supună“; „nu te supui cu adevărat decît atunci cînd te simți *sporit*“[11]. Privind lucrurile din această perspectivă, înțelegem de ce etatismul salazarian, plasîndu-se „în marginea orientărilor totalitare“, își asumă drept limită și cenzor ordinea superioară a moralei. De aceea, „rațiunea Statului nu mai e legitimă de îndată ce el intră în conflict cu regulile moralei“. Potențialul sporitor al acestui tip de regim autoritar (bazat pe o concepție creștină și națională) și avînd în planul moralității un principiu de limitare a puterii sale, constă în deschiderea către „participarea efectivă a tuturor elementelor organice ale Națiunii“ la constituirea structurii Statului, respectînd, totodată, autonomia fiecărei entități în parte[12]. Interesant în cazul lui Salazar este faptul că dimensiunea antitotalitară a politicii sale rezidă chiar în etatismul său, bazat pe un echilibru just între **autoritate** și **libertate.** Sesizînd acest specific, Hannah Arendt includea regimul salazarian în categoria *dictaturilor netotalitare*[13]. Potrivit explicației arendtiene (formulate în 1951), dictaturile reprezintă o dezvoltare logică a sistemului multipartidist european continental (diferit de cel bipartidist anglo-saxon), prin faptul că favorizează apariția unui partid dominant, care urmărește să acapareze aparatul de stat. În ceea ce privește mișcările totalitare (ipostaziate de bolșevism și nazism), acestea urmăresc nu cucerirea statului, ci *distrugerea* lui. Limitându-se la o explicație de tip sistemic, Arendt distinge corect între Noul Stat salazarian și totalitarismele (de stînga și de dreapta), însă nu face nici o distincție între Portugalia interbelică și Italia interbelică (deși Mussolini vorbea în 1923 despre *stato totalitario* ca obiectiv) din punctul de vedere al regimului politic. Or, am văzut că prin fundamentarea sa creștină și morală politica salazariană se plasează din start în contradicție cu *cezarismul păgîn* mussolinian. Valoarea deosebită a intuiției arendtiene constă, însă, în evidențierea faptului că puterea totalitară se instalează nu printr-o exacerbare a autorității politice de tip clasic, ci, dimpotrivă, prin erodarea și distrugerea acesteia. Fiind expresia politică a nihilismului, puterea totalitară se întemeiază, de fapt, pe un vid de autoritate. De aceea, un istoric al secolului XX, Leonard Schapiro, sublinia că expresia *stat totalitar* e un nonsens, întrucît politica totalitară, ca **politică radical antiinstituțională**, este de fapt *un regim* instaurat pe ruinele statului. De aceea, tendința liderului totalitar este de a se substitui pilonilor societății, Statului și Bisericii, nefiind el însuși nici Stat, nici Biserică[14]. Prin urmare, totalitarismul realizează o unificare a societății, însă nu ➘

Salazar inspectînd macheta podului Santa Clara din Coimbra

MAI POTRIVITĂ PARE INCLUDEREA LUI SALAZAR ÎN CATEGORIA ACELOR VOCI LUCIDE ALE EUROPEI CARE AU IDENTIFICAT REPEDE NATURA TOTALITARĂ A REVOLUŢIONARISMELOR COMUNIST, FASCIST ŞI NAZIST, DAR ŞI MODALITATEA EFICACE DE A-I REZISTA.

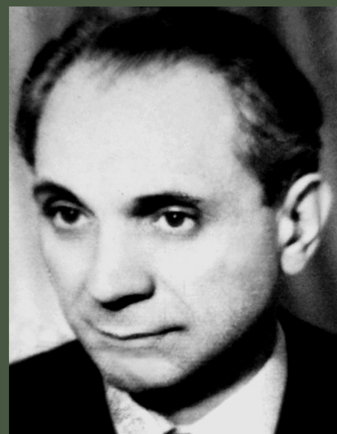
printr-o însumare a entităţilor ei creatoare ci printr-o ştergere a identităţilor şi o distrugere a instituţiilor, printr-o confuzie a sferelor politică, hierocratică şi economică în cadrul unui regim *cezaro-papisto-mamonist*[15]. De aceea, forţa destructivă a totalitarismului este o consecinţă a încercării sale utopice de a întrupa „o societate perfect unificată" în care toate conflictele vor fi abolite şi aspiraţiile umane realizate. Ideea unităţii sociale perfecte şi a reunificării lăuntrice a omului fiind un concept *eshatologic*, tentativa realizării lui în planul imanenţei determină, inevitabil, apelul la violenţă[16]. În acest sens avertiza şi Mircea Vulcănescu încă din 1940[17] asupra „caracterului paradoxal al străduinţei umane către unitate", care, legitimă în planul năzuinţei, are tendinţa de a lua „formele autorităţii exterioare silnice" atunci când „unitatea se pretinde realizată aici pe pămînt", situaţie în care „spiritualitatea se desparte de efortul spre unitate şi devine protestatară"[18].

Privită în acest context conceptual, filosofia şi opera politică salazariană, cu fundamentele şi rezultatele ei (perspectiva creştină asupra societăţii, Statul puternic, dar limitat de morală, delimitarea critică de mişcările totalitare contemporane, economisirea ca sursă a stabilităţii şi creşterii economice, conservarea autonomiei instituţiilor colective tradiţionale ale Naţiunii portugheze şi garantarea libertăţilor individuale), cu greu mai pot fi catalogate drept expresii ale extremismului de dreapta. Mult mai potrivită pare includerea lui Salazar în categoria acelor voci lucide ale Europei care au identificat de timpuriu natura totalitară a revoluţionarismelor comunist, fascist şi nazist, dar şi modalitatea eficace de a-i opune rezistenţă. Mai presus de toate, însă, rămîne efigia omului politic creştin de cursă lungă, care s-a priceput, într-un secol al furtunilor, să reîntemeieze pe stîncă tare ţărmul dintre Mediterana şi Atlantic. ■

(Va urma)

[1] În polemica **primordialişti** vs. **constructivişti**, privind conceptul de naţiune, Benedict Anderson lansa, în 1991, formula *imagined communities* prin care definea naţiunea drept „o comunitate politică imaginară – şi imaginată ca fiind intrinsec limitată şi suverană". *Cf.* Benedict Anderson, *Comunităţi imaginate. Reflecţii asupra originii şi răspîndirii naţionalismului*, trad. de Roxana Oltean şi Ioana Potrache, Ed. Integral, Bucureşti, 2000, pp. 7-8.
[2] Oliveira Salazar, *Doctrina şi organizarea revoluţiei portugheze*, Ed. Ziarului Universul, Bucureşti, 1939, pp. 37-38.
[3] Antonio Ferro, *Salazar. Le Portugal et son chef*, traduit du portugais par Fernando de Castro, Ed. Bernard Grasset, Paris,1934, pp. 39 – 40.
[4] O clară prezentare a acestei dispute filosofice se află în Ovidiu Caraiani (coord.), *Dreptate sau moralitate? O introducere în filozofia politică a lui John Rawls*, Ed. Comunicare.ro, Bucureşti, 2008.
[5] A. Ferro, *op. cit.*, p. 38.
[6] *Ibidem*, pp. 147-148.
[7] Tratatul de la Lateran a fost semnat în 11 februarie 1929, de cardinalul Pietro Gaspari (din partea Papei Pius XI) şi primul ministru Benito Mussolini (din partea regelui Italiei, Victor-Emanuel al III-lea). Acest tratat asigura suveranitatea Vaticanului ca stat independent şi autonom. În 1922, Mussolini încheiase şi o alianţă între mişcarea fascistă şi partidul catolic Partito Popolare Italiano.
[8] *Ibidem*.
[9] O. Salazar, *Doctrina şi organizarea revoluţiei portugheze*, ed. cit., pp. 39-40.
[10] *Ibidem*, p. 40.
[11] Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniş. Un model paideic în cultura umanistă*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1991, pp. 99-100.
[12] O. Salazar, *Doctrina şi organizarea revoluţiei portugheze*, ed. cit., p. 40.
[13] Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, trad. de Ion Dur şi Mircea Ivănescu, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, pp. 407-408.
[14] *Cf.* Leonard Schapiro, *Totalitarianism*, The Pall Mall Press, London, 1972, pp. 63-71.
[15] *Cf.* Ernest Gellner, *apud* Dominique Colas, *Dicţionar de gîndire politică*, trad. de Dumitru Purnichescu, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2003, p. 344.
[16] *Cf.* Leszek Kolakowski, *Main Currents of Marxism. Its Origin, Grouth and Dissolution*, Clarendon Press, Oxford, 1978, p. 523.
[17] Este surprinzător că istoricul Victor Neumann nu face referire la această conferinţă a lui Vulcănescu, atunci cînd analizează „Conceptul de totalitarism în limbajele social-politice româneşti". În studiul respectiv, referindu-se şi la perioada interbelică, autorul aminteşte doar distincţia dintre conceptele de *democraţie* şi *totalitarism* făcută de Iuliu Maniu în 1938, ca martor în procesul lui Zelea Codreanu. *Cf.* Victor Neumann, Armin Heinen, *Istoria României prin concepte. Perspective alternative asupra limbajelor social-politice*, Ed. Polirom, Iaşi, 2010, p. 405.
[18] Mircea Vulcănescu, „Creştinul în lumea modernă" (conferinţă ţinută la Sala Dalles, 7 aprilie 1940), *apud* Mircea Vulcănescu, *Logos şi eros*, Ed. Paideia, Bucureşti, 1991, pp. 75-76.

JERTFA MÎNTUITOARE

Îmi este foarte greu să vorbesc despre prietenii de suflet care se mută la cele veșnice, căci durerea despărțirii este pustiitoare. Le fel simt acum, cînd încerc să-l evoc pe George Popescu Glogoveanu, trecut la Domnul pe 17 martie 2012, în preajma împlinirii a 93 de ani. Nici un cuvînt nu ar putea cuprinde sau exprima esența acestei personalități exemplare. Despre astfel de oameni poți „vorbi" deslușit numai cu inima.

CONSTANTIN MIHAI
constantin.mihai@rostonline.org

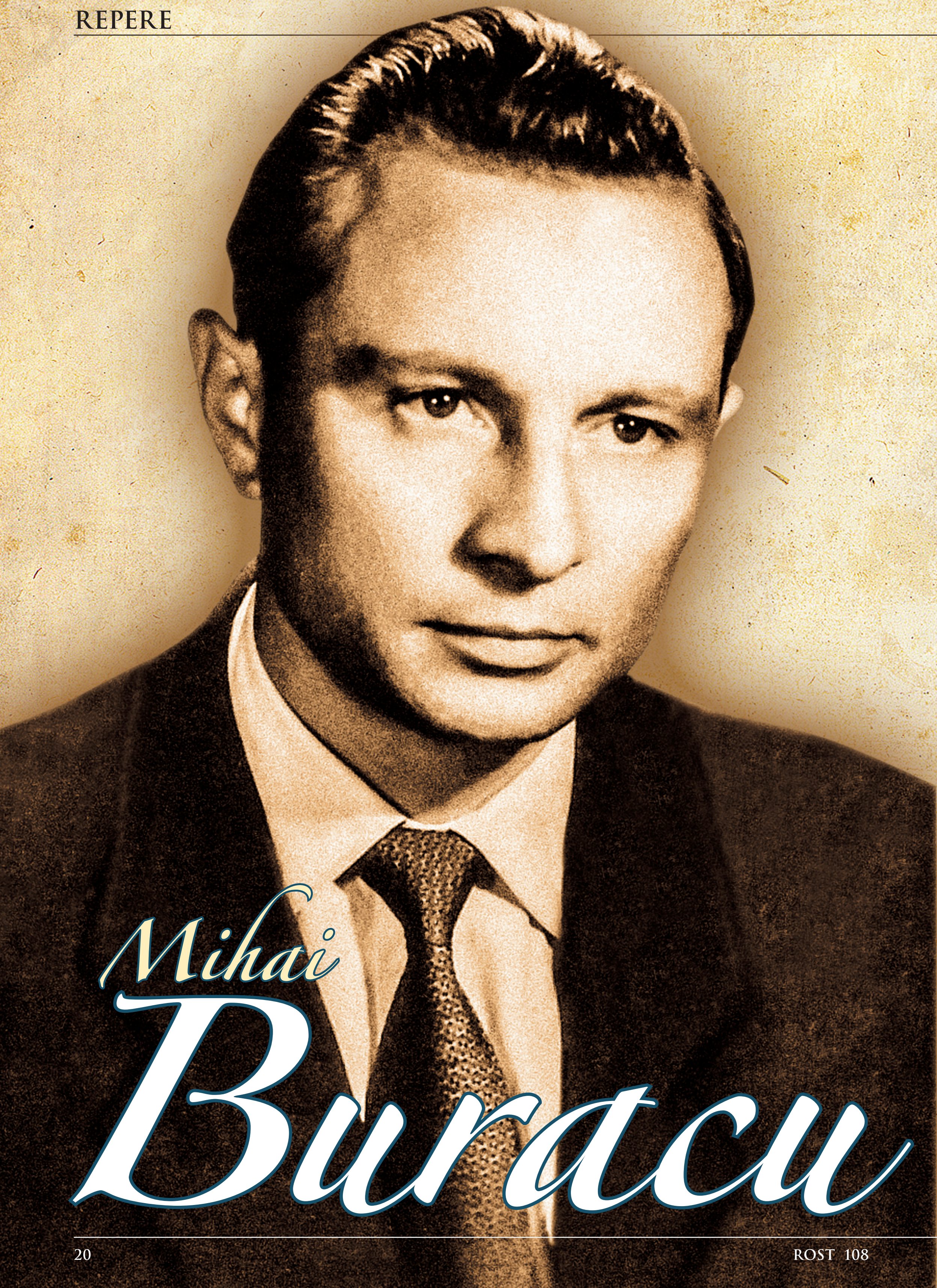
Născut pe 7 mai 1919, în comuna Plenița (Dolj), provenind din spița boierească a familiei Glogoveanu și înrudindu-se cu familia Ciorănescu, în casa căreia a locuit în perioada studiilor bucureștene la Liceul Sf. Sava, George Popescu Glogoveanu aparține tinerei generații interbelice crescute la Școala lui Nae Ionescu și a lui Corneliu Zelea Codreanu. Înzestrat pentru cultură (a creat la Craiova filiala Asociației „Prietenii Științei", înființată de Gheorghe Țițeica, organizînd numeroase conferințe la care a participat elita intelectuală interbelică, de la Simion Mehedinți, Nae Ionescu și Traian Brăileanu, la Mircea Eliade și Radu Gyr), a cunoscut același destin ca al generației sale de sacrificiu: prigoana și temnița. Șef al Frățiilor de Cruce pe Oltenia, în 1940, este arestat în 1941, făcînd 23 de ani de închisoare neîntreruptă. După 1990, s-a dedicat operei de restituire a martirajului românesc anticomunist memoriei colective, prin conferințe și scrieri (articole de gazete, dar și volumul de memorialistică *Prin zodia Cavalerilor Apocalipsului*, o carte bine primită la jumătatea anilor '90). De asemenea, a publicat o parte din reflecțiile sale filosofico-teologice pe marginea Școlii lui Nae Ionescu și a tinerei generații interbelice: *Akademos-ul naeionescian. Existență și destin* (Craiova, Editura MJM, 2006); *De la Descartes la Nae Ionescu. O analiză a cartezianismului și crizele sale majore* (Craiova, Editura Sitech, 2006) sau pe marginea asociației culturale „Prietenii Științei" și a filosofiei istoriei: *Pentru o istorie culturală. Societatea Prietenii Științei* (Craiova, Sitech, 2008); *Reductions to a Structure of a New Aeon* (Romanian Historical Studies, USA, Hallendale, 1994); *Cavalerul de fier al creștinătății. Un filosof al istoriei în actualitate*, (Craiova, Sitech, 2008). A fost vicepreședinte și apoi președinte al Asociației Foștilor Deținuți Politici Anticomuniști din Craiova, dedicîndu-se îndeaproape ajutorării semenilor săi suferinzi. Și-a împlinit această datorie pînă în ultima clipă a vieții. Cu două săptămîni înainte de trecerea sa la Domnul, pe 1 martie a.c., a fost invitat să țină o conferință despre Radu Gyr, căruia îi dedicase, la centenar, în 2005, un frumos simpozion la Craiova.

L-am cunoscut pe nea Bebe, așa cum îi spuneau apropiații, în toamna lui 1997, la Craiova, în timpul studiilor mele universitare. Am simțit că îl cunoșteam de-o viață și ne-am apropiat imediat unul de altul. A fost omul providențial pentru mine și îi datorez multe.

Mai presus de toate, am învățat de la el lecția bunătății, a generozității și a dăruirii de sine pînă la jertfă. Cine l-ar fi cunoscut, ar fi înțeles ce înseamnă a fi legionar: a fi cavaler al lui Hristos care se dăruiește și se jertfește total. A transformat suferința, pe care a cunoscut-o pînă în ultimele clipe, într-o bucurie a trăirii întru Hristos. *Un cavaler prestant al spiritului*, cum ar spune Vasile Băncilă, nea Bebe este un model al jertfitorului, al martirului care a sfințit, prin omenia sa, existența celor din jur.

A trecut la Domnul cu discreție, așa cum și-a trăit întreaga viață, sacrificîndu-se pentru cei din jur.

Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru întîlnirea mea cu George Popescu Glogoveanu, un Sfînt al închisorilor comuniste. Dumnezeu să-i odihnească sufletul în rîndul celor drepți, iar pe noi, cei rămași, să ne învrednicească să continuăm opera de restaurare a românului începută de generația sa! ■

Mihai
Buracu

Un supraviețuitor al „Reeducării"

Mulți dintre foștii deținuți politic caracterizați de discreție și o oarecare sfială a mărturisirii au plecat dintre noi fără să lase în urmă semne demne de personalitatea lor. Acesta este și cazul lui Mihai Buracu, de la a cărui trecere tăcută la Domnul s-a împlinit un an pe 6 martie. Arestat ca elev, victimă a cumplitului fenomen Pitești, om de litere și om politic dintr-o specie pe cale de dispariție, pentru care principiile și interesele românilor de pretutindeni erau mai presus de orice, a fost printre primii senatori care au pus în discuție situația nedreaptă a minorităților române din regiuni ca Timocul sîrbesc, Grecia, Albania sau Bucovina. Pentru toate acestea și multe altele, Editura Filos și Centrul de Studii în Istorie Contemporană lucrează la un volum care reunește cele mai importante scrieri ale lui Mihai Buracu (inclusiv volumul *Tăblițele de săpun de la Ițșet-ip*), însoțite de un studiu bazat pe documentele din arhiva Securității, dar și de o serie de fotografii inedite.

ALIN MUREȘAN
alin.muresan@rostonline.org

Mihai Buracu s-a născut pe 24 iunie 1930 în Turnu Severin, județul Mehedinți, în familia preotului militar Coriolan Buracu (descendent al unei familii de aromâni) și a Mariei. Caracterul și destinul i-au fost puternic influențate de tatăl său, preot militar pe fronturile ambelor războaie mondiale, important om de cultură, deputat și senator PNȚ și neobosit luptător pentru unitate națională și drepturile românilor. Urmîndu-și părintele prin țară la fiecare însărcinare primită, a făcut școala primară la Făgăraș (1937-1941) și primii ani de liceu la „Radu Negru", unde a fost coleg de clasă cu Ion Ilioiu, Remus Sofonea, Gelu și Ioan Novac, mai tîrziu deveniți membri ai grupului de rezistență armată condus de Ion Gavrilă Ogoranu.

După moartea mamei sale în 1947, familia s-a mutat la Caransebeș, iar tînărul Mihai a fost înscris la Liceul „Traian Doda". Aici a fost remarcat de colegii care activau într-o organizație anticomunistă și la începutul lui 1948 a fost recrutat de fostul ei conducător, Petru Drăgulete. Activitatea lui s-a rezumat însă la plata unei cotizații și participarea la două ședințe, întrucît organizația s-a autodizolvat pe parcursul verii aceluiași an, alertată de arestările masive care fuseseră operate în țară. Regimul comunist nu a ținut cont de probele insuficiente și l-a arestat pe 7 iulie 1949, la mai puțin de un an după tatăl său. Nici vîrsta, nici lipsa unui probatoriu serios nu au împiedicat justiția comunistă să îl condamne la doi ani de închisoare corecțională, într-un lot din care au mai făcut parte, printre alții, Atanasie Berzescu, Gheorghe Delurințu și Ioan Obrejan.

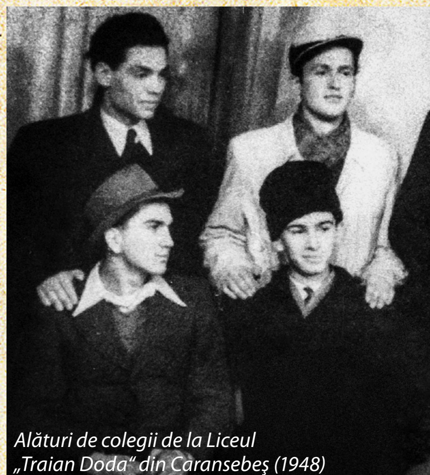
Din liniștea Tîrgșorului la fenomenul Pitești

Arestat ca elev, Mihai Buracu a fost trimis pentru executarea pedepsei la penitenciarul prahovean Tîrgșor. Atmosfera relativ relaxată de aici (prin comparație cu celelalte închisori comuniste ale timpului) a fost repede înlocuită cu munca brută din colonia de muncă Peninsula, unde a stat între octombrie 1950-februarie 1951. Totuși, nimic nu îl putea pregăti pentru ceea ce avea să urmeze: transferul la Pitești și torturile inumane din ultima serie maltratată la celebra Cameră 4-Spital. Schingiuirile îndurate alături de șeful său de lot Ioan Obrejan, timișoreanul Aurel Suciu, Constantin „Tache" Rodas și alți zece tineri l-au marcat atît de tare, încît părul i-a albit într-o singură noapte, la doar 21 de ani.

Sensibilitatea lui din această perioadă s-a manifestat și pe tărîmul creației literare, căci Mihai Buracu a compus în minte mai multe poezii, pe care a reușit mai tîrziu să le aștearnă pe hîrtie ➘

Familia părintelui Coriolan Iosif Buracu. În centru, mezinul Mihai

Alături de colegii de la Liceul „Traian Doda" din Caransebeş (1948)

și să le scoată din închisoare ascunse în mînerul unui geamantan. De cedările de conștiință din Pitești a scăpat și datorită rezistenței încăpățînate a lui Tache Rodas, elev pe atunci. Fiind întrebat de agresori de ce refuză „reeducarea", Buracu le-a răspuns: „Dacă Rodas Tache merge cu reeducarea, atunci merg și eu"[1]. Afirmația a fost plătită scump de către amîndoi, dar pe plan moral a fost unul dintre motivele pentru care au reușit să se salveze.

Odată cu oprirea violențelor din Pitești, Mihai Buracu a fost transferat la colonia din Bicaz, drept pedeapsă pentru comportarea sa „foarte rea", însemnată și pe fișa matricolă penală. Mai mult, el avea să fie ținut în închisoare trei ani în plus după expirarea pedepsei, fiind internat administrativ pentru 24 de luni, suplimentate mai tîrziu cu alte 12 luni. Procedeul era folosit pe scară largă de regim atunci cînd deținuții erau considerați nereeducați și refuzau colaborarea cu Securitatea, dar nu existau probe pe baza cărora să fie (re)condamnați în instanță. Cele 36 de luni și le-a petrecut în coloniile de muncă de la Bicaz, Borzești și Onești, iar condițiile foarte grele i-au afectat direct sănătatea, obligîndu-l să se opereze de hernie.

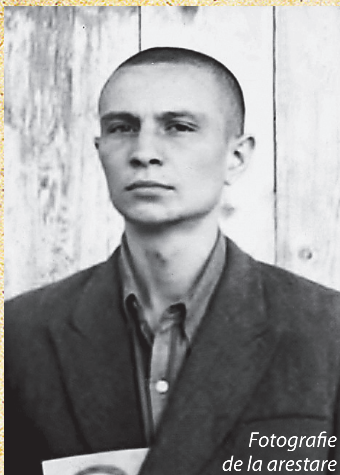
ÎNCHISOAREA DIN LIBERTATE

După eliberarea din 21 mai 1954, a căutat să se reintegreze într-o societate pe care a regăsit-o mult schimbată. A urmat Facultatea de Filologie din Iași la fără frecvență, specialitatea română-istorie, pe care a absolvit-o în 1960 ca șef de promoție, întrecîndu-i și pe colegii de la zi, în ciuda faptului că a fost nevoit să lucreze ca zilier sau încărcător/descărcător de lemne. A lucrat apoi o perioadă ca bibliotecar și ca profesor în cîteva școli din fostul raion Hîrlău. Întors alături de soție la Turnu Severin, a obținut cu greu un post de profesor în Strehaia, făcînd naveta zilnic timp de patru ani. După un popas de un an la Timișoara, în 1967 s-a stabilit definitiv la Turnu Severin, unde a predat limba română la Liceul Economic pînă la ieșirea la pensie.

În ciuda faptului că, printr-un complex fericit de împrejurări, a scăpat atît de exmatriculările din facultate, cît și de arestările din perioada 1956-1958, Mihai Buracu a fost permanent în evidențele Securității și a fost șicanat în mai multe rînduri. Colaborator al unor reviste literare ca Tribuna, Orizont, Familia, Convorbiri literare, Viitorul, a fost oprit de organele locale de partid să mai publice în publicațiile din județ din cauza dosarului său politic. Mai tîrziu a fost victima unei percheziții care căuta să îi găsească la domiciliu arme și cărți legionare. Zeloși, ofițerii i-au găsit într-adevăr armele sub forma unor pistoale cu mînerul de argint din sec. XVIII-XIX moștenite de la tatăl său și cinci săbii de colecție, iar în lipsa literaturii legionare i-au confiscat un volum de Nicolae Iorga și o revistă din 1927. Altfel, ofițerii îi reproșau în rapoartele lor că frecventa biserica și colecționa icoane – o atitudine contrară îndatoririi de profesor, care îi cerea, în viziunea Securității, să facă elevilor „o educația ateist comunistă". Prin urmare, i s-a pus în vedere să nu-și mai îndoctrineze „mistic" elevii și să se pună la punct cu materialismul dialectic.

Buracu intuia corect că Securitatea stătea în spatele tuturor acestor șicane, care făceau parte

Fotografie de la arestare

din tactica ei de a forța autoritățile de partid, respectiv liceul la care preda să treacă la avertizări și amenințări. Din păcate, Securitatea s-a folosit pentru aceasta și de notele informative ale unor colegi profesori și chiar ale unor elevi de-ai săi. Există însă și o categorie a informatorilor onești. Unul dintre aceștia susținea că urmăritul „este un om cinstit și pasionat de literatură. Știu din auzite că este un foarte bun dascăl. [...] În general nu vrea să supere pe nimeni, avînd un fel de teamă că i s-ar putea aminti de condamnarea sa. În oraș este stimat și prețuit pentru cultura, comportamentul său social și pregătirea sa profesională."[2]

Învinuirile care i se aduceau în anii '70 par astăzi ridicole: întreținerea de relații cu foști deținuți politici care activau în mediul literar (mai ales cu bunul său prieten Laurențiu Cerneț din Timișoara), frecventarea bisericii, moștenirea lăsată de tatăl său sub forma unei biblioteci pline de cărți religioase rare (de care, în treacăt fie spus, se interesau Arhivele Statului) și preocupările sale literare, cu toate că i se interzisese accesul la publicațiile locale, iar poeziile sale nu conțineau nimic subversiv. În logica regimului, acestea erau motive mai mult decît suficiente pentru pornirea unui întreg mecanism de supraveghere și de intimidare a celui urmărit.

DUPĂ 1989: POLITICĂ ȘI LITERATURĂ

Se înțelege deci că și pentru Mihai Buracu evenimentele din 1989 au venit ca o mare ușurare. A hotărît să se implice politic încă din primele zile, fiind unul din membrii fondatori ai PNȚCD Mehedinți, județ pe care l-a reprezentat în Parlament pînă în 1996, după exemplul tatălui său. Din această postură a avut numeroase intervenții pentru sprijinirea comunităților române de peste hotare și a solicitat înființarea unui secretariat de stat care să se ocupe cu problemele acestora. Fiind un om demn și principial, a părăsit scena politică dezamăgit de jocurile de culise girate de conducerea partidului după decesul lui Corneliu Coposu și înainte de accederea acestuia la putere. S-a îngrijit însă de memoria tatălui său, ale cărui *Amintiri* le-a publicat în anii din urmă, și a scris la rîndul lui cinci cărți: *Tăblițele de săpun de la Ițet-ip* (despre experiența traumatizantă a Piteștiului), *...și punctum!* (o colecție de articole apărute în presă), *Din psalmii tinereții* (versuri compuse în închisoare) și alte două volume de versuri: *Lacrima de turnesol*, respectiv *Pasărea cu o aripă de lemn*. A trecut la Domnul pe 6 martie 2011, în București.

O DRAGOSTE DE O VIAȚĂ

De multe ori uităm că, dincolo de poveștile individuale legate de suferința din închisori, bătăile îndurate, rezistența spirituală sau prăbușirea sub toate aceste presiuni, foștii deținuți lăsau în libertate părinți îndurerați, logodnice neconsolate, prieteni dragi sau toate la un loc. Puține povești de dragoste care îi privesc sînt atît de mișcătoare și înduioșătoare ca povestea de o viață a lui Mihai și Margareta (Marga) Buracu.

Deși nutrea un anticomunism profund, care izvora atît din

„INTRAT FĂRĂ NICIO VINĂ, CA ATÎȚIA ALȚII, ÎN IADUL „REEDUCĂRII" POLITICE PRIN TORTURĂ DIN PUȘCĂRIA COMUNISTĂ DE LA PITEȘTI, MIHAI BURACU A FOST UNUL DINTRE CEI PUȚINI CARE NU S-AU „REEDUCAT".”

Curea împletită de Mihai Buracu în penitenciarul Pitești (1951)

Obiect sculptat în închisoare cu inscripția MMB (Mihai și Marga Buracu) și notele piesei lor muzicale

patriotismul curat al tatălui său, cît și din trecutul familiei (părintele Coriolan a fost fugar o perioadă și apoi deținut politic, unul dintre frații săi a murit pe frontul de est în 1943, iar alți doi frați au făcut parte din Mișcarea Legionară), Mihai Buracu a intrat în închisoare la 19 ani avînd în suflet nu doar durerea despărțirii de cei ai casei, deja risipiți, ci și separarea de tînăra Marga, care îi ocupase inima la scurtă vreme după mutarea la Caransebeș. Dragostea care i-a legat a fost o sursă de inspirație și de rezistență în închisoare, dar și un sprijin în toate încercările care au urmat după punerea în libertate, într-un „Pitești după Pitești", după cum a numit chiar el atmosfera sufocantă din România comunistă.

Mihai și Margareta (născută Orban Marianek) s-au cunoscut în perioada liceului. El era un tînăr proaspăt sosit în Caransebeș, orfan de mamă și cu un tată care avea să dispară temporar în scurtă vreme, iar Marga era o nemțoaică adoptată de la vîrsta de doi ani, care a învățat limba română din poeziile de dragoste pe care i le recita Mihai. În timp avea să învețe limba atît de bine încît îi corecta articolele. Arestarea lui i-a despărțit fizic, dar gîndurile i-au rămas la iubita care l-a așteptat pînă și-a ispășit nu doar pedeapsa, ci și suplimentul de 3 ani. Mai multe dintre poeziile pe care Mihai Buracu le-a compus în închisoare o au ca temă sau sursă de inspirație. La fel, o serie de obiecte sculptate în timpul detenției fac referire directă fie la Marga, fie la ei doi.

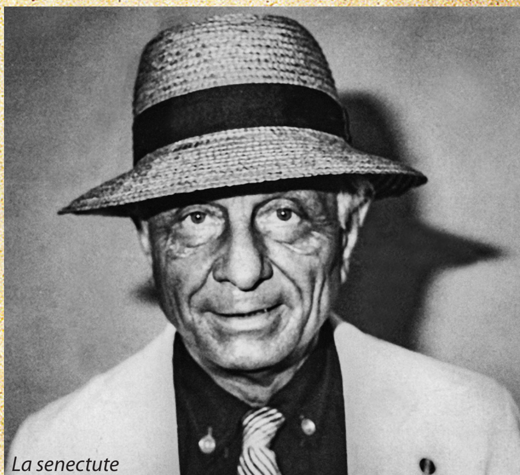

Alături de soția Marga și fiica Mihaela Maria (1979)

Avînd „șansa" unei condamnări mici față de standardele vremii, Mihai Buracu a putut să întrețină o firavă legătură cu cei dragi. Mărturie stau cele cîteva cărți poștale trimise și păstrate de familie, care începeau întotdeauna cu formula „Dragă tată, iubiți frați și scumpa mea Marga". De altfel, din cele trei vorbitoare la care a avut dreptul pe parcursul detenției, viitoarea soție este cea care l-a vizitat în două rînduri, la Canal și la Bicaz. Căsătoria a fost așadar un pas absolut firesc după eliberare, după cum la fel de firească a fost împlinirea iubirii lor prin nașterea fiicei Mihaela-Maria.

La ieșirea din închisoare, de prăznuirea Sfinților Împărați Constantin și Elena a anului 1954, Marga era studentă la Facultatea de Electrotehnică din Iași și se pregătea să devină inginer. „Numai și numai de dragul ei am luat hotărîrea de a urma cursurile unei facultăți",

În Parlamentul României, din partea PNȚCD Mehedinți (1992)

La senectute

mărturisește Mihai Buracu. Așa se explică de ce s-a înscris la Facultatea de Filologie din Iași, unde, culmea ironiei, avea domiciliul pe strada Karl Marx. „Primul îndemn a fost, așadar, unul de ordin sentimental. Voiam, trebuia să fiu, la înălțimea soției în curînd absolventă a facultății. A fost alături de mine tot timpul și acest lucru m-a ajutat foarte mult“[3].

Aberația regimului a făcut ca ambele femei din viața lui să intre în atenția Securității, din motive aproape hilare, dacă nu ar fi fost cauzatoare de greutăți și neplăceri. Margaretei Buracu i s-a deschis un dosar de verificare în primăvara lui 1962 pentru un presupus sabotaj la fabrica de ciment, dar cercetările ulterioare au dovedit că incidentul care trezise suspiciunea asupra ei nu era unul de spionaj, ci fusese cauzat de vechimea și uzura extremă a unui utilaj pentru care nu se mai găseau piese de schimb. Fiica lor a intrat în atenția organelor în noiembrie 1974 pentru că… avea talent literar, iar Securitatea dorea să afle ce fel de influențe primise de la tatăl ei.

Departe de a se lăsa intimidată de toate presiunile la care erau supuși, Marga Buracu a fost, într-adevăr, alături soțului ei, indiferent de circumstanțe. Dacă în primii doi ani după ce a terminat facultatea, Mihai a fost nevoit să se mute în raionul Hîrlău, departe de căminul proaspăt întemeiat, mai tîrziu cei doi aveau să locuiască împreună la Timișoara, în încercarea de a scăpa de supravegherea tot mai accentuată din Turnu Severin. Împrejurările și ajutorul dat de un fost coleg de liceu i-au întors însă după doar un an.

Parcă Dumnezeu rînduiește în chip miraculos ca poveștile curate de dragoste să se întrerupă tainic pe această lume, doar pentru a se putea continua spre slava Lui în viața de apoi. Altminteri e greu de explicat „coincidența“ că Margareta Buracu a trecut la Domnul pe 7 martie 2012, la exact un an de zile de la plecarea dintre noi a soțului ei, lăsînd cuvînt familiei să nu uite să aprindă o lumînare pentru cel care i-a fost alături pînă în ultima clipă. Dumnezeu să-i odihnească în pace pe amîndoi! ■

Note

[1] Gheorghe Andreica, *Mărturii... mărturii... – Din iadul temnițelor comuniste*, Consultant: Dan Staicu, Editura 2000, București, 2000, p. 79

[2] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 235.015, vol. 2, ff. 69-70

[3] Mihai Buracu, *Tăblițele de săpun de la Ițset-ip*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2008, p. 88

Bibliografie

Mihai Buracu, *Tăblițele de săpun de la Ițset-ip*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2008
Mihai Buracu, *Pasărea cu o aripă de lemn*, Editura Noul Scris Românesc, Craiova, 2001
Mihai Buracu, *Lacrima de turnesol*, Editura MJM, Craiova, 2005
Mihai Buracu, *Din psalmii tinereții*, Editura Eubeea, Timișoara, 1998
Mihai Buracu, *…și punctum!*, Editura Info, f.l., 2000
Preot Coriolan Iosif Buracu, *Amintiri*, ediție îngrijită de Mihai Buracu, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 2007
Gheorghe Andreica, *Mărturii... mărturii... – Din iadul temnițelor comuniste* –, Consultant: Dan Staicu, Editura 2000, București, 2000
http://www.hotnews.ro/stiri-cultura-2621051-preotul-coriolan-buracu-apostolul-armatei-romane-cele-doua-razboaie-mondiale.htm, accesat la 15 martie 2012
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 16.830
ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 235.015, vol. 1-2
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 53
ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 492, vol. 1-7

PR. NICOLAE TĂNASE DESPRE „FAMILIA“ DE LA VALEA SCREZII

interviu realizat de
MĂDĂLIN IACOB

Cînd îl întrebi pe părintele Nicolae Tănase de lucrarea lui, susține cu tărie că nu face nimic extraordinar, ci că doar dă mai departe ceea ce primește de la Dumnezeu.

Valea Plopului și Valea Screzii sînt două sate din Județul Prahova, situate la aproximativ 20 km de Vălenii de Munte. De aproape 20 de ani, în aceste două sate părintele Nicolae crește copii. Nu cei șase copii ai sfinției sale, care acum sînt deja mari și îi sînt principalele ajutoare, ci copiii defavorizați: orfani, abandonați sau veniți cu tot cu mamele lor, care au fost alungate de familie.

La sfîrșitul anului trecut, cînd am poposit la Valea Screzii, erau acolo cîteva sute de copii. Dar prin această veritabilă tabără de salvat vieți au trecut mult mai mulți, de două decenii încoace: mii de suflete.

Cum poți da masă, casă și educație pentru sute de persoane, fără fonduri europene sau ajutoare din partea statului, am aflat într-o discuție cu părintele Nicolae despre copii, familie și dăruire.

Fotografii de
Andrei Vlădăreanu

Părinte, cîți copii aveți aici, la Valea Screzii?
Noi spunem că avem 403. Dar în ăștia 403 sînt și 13 bătrîni de peste 80 de ani, sînt și fete izgonite din orfelinat, venite la noi pe cînd aveau 18 ani și acum au 36 de ani – unele dintre ele s-au măritat, unele lucrează. Mai avem și 11 mămici care au probleme și nu se pot descurca fără noi. Alte 15 mame cu copii mici sînt bolnave, dar se luptă pentru viața lor și a pruncilor, ajutate de bucuria noastră și a lui Dumnezeu că n-au omorît copiii. Noi îi considerăm pe toți aceștia copii, căci toți au nevoie de sprijin.

Îi includeți și pe cei din Valea Plopului?
Da. Și pe cei pe care îi protejăm noi în alte locuri să nu fie abandonați. Sînt cîteva familii cu 10-12 copii, în două sate din jur. Și îi includem pe toți, pentru că toți sînt în această primejdie de a nu avea afecțiune. Am început la Valea Plopului, în curtea bisericii, iar acum ne-am întins într-o veritabilă tabără peste sate. Sîntem organizați în ceea ce se numește „Centrul social Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți al Parohiei Valea Plopului", care respectă noul statut al Bisericii Ortodoxe Române. Ne descurcăm destul de bine, comparativ cu trecutul, dar putem face destul de puțin ca să prevenim ceea ce se va întîmpla în viitor.

Cum au ajuns acei „copii bătrîni" aici, la Valea Plopului și la Valea Screzii?
Bătrînii au fost abandonați de familie sau crescuți din copilărie în munți, la oi, la vaci, la ceea ce au avut unii nevoie și, la o vîrstă la care n-au mai fost de folos, au fost lăsați pe drumuri, fără acte și cu diverse boli. Fetele izgonite în orfelinat au venit într-o avalanșă acum 18 ani, din Gara de Nord. Pe o parte din copii i-am salvat de la avort tot la începutul perioadei postcomuniste. Și după ce i-am salvat de la avort, i-am plasat în familiile satului, unde sînt și acum, unii urmînd liceul, alții facultatea... Mai avem copii sugari, de grădiniță, școlari la clasele I-VIII – care învață în Valea Plopului, Valea Screzii, Nucșoara sau Vălenii de Munte.

În ultimii ani au mai venit copii aici?
Da, au mai venit și vin mereu. Unii și rămîn. Că nu toți se adaptează. Copilul străzii, spre exemplu, se acomodează greu la margine de județ, în lipsa luminilor feerice ale orașului. Vin copii aduși de părinți. Unii părinți rămîn, alții pleacă.

De cînd slujiți aici, părinte?
S-au împlinit 32 de ani de cînd am venit aici. Imediat cum am primit preoția, am venit aici. Prima mea parohie și unica. Parohie care e vecină cu

satul meu natal, Nucșoara. Am obținut-o prin numire. Am fost nouă luni în armată, cum se făcea pe atunci, înainte de facultate. Și m-a întrebat un cunoscut de la Patriarhie: „Ai vrea?“ și am zis că da. Cînd am venit, satul nu avea preot de șase ani, nu avea biserică, pentru că se dărîmase în cutremurul din 4 martie 1977, oamenii erau puțin speriați că nu vom avea cu ce să refacem biserica. M-am apucat de treabă și eu zic că am izbutit cîte ceva aici, crescînd duhovnicește o dată cu satul.

Erați foarte tînăr, aveați 21 de ani. Ce v-a făcut să deveniți preot?
Asta este o întrebare pe care, de obicei, o pun străinii. Americanii. Am mai fost întrebat așa: dacă am avut o viziune, dacă am gîndit nu știu cum... Eu așa am fost crescut. N-am gîndit niciodată să fac altceva. Așa m-am hotărît. În clasa a VIII-a am dat examen la seminar. Am făcut cinci ani de seminar și apoi m-am înscris la facultate. Facultatea de Teologie am făcut-o la fără frecvență. Întîi am fost numit aici, apoi am terminat armata, apoi m-am însurat și apoi, la o lună, am fost hirotonit.

Tinerii ăștia care au plecat din „tabăra“ Pro-Vita și sînt căsătoriți din ce trăiesc aici?
Sînt numai șase fete care s-au căsătorit cu băieți săraci din sat, iar noi încă-i mai ajutăm. Am făcut un atelier de tîmplărie, în care unii lucrează, avem animale, păsări de crescut... După aceea, am tot construit case, dependințe, și asta înseamnă că cei peste 18 ani pot să lucreze la beton, la celelalte... Am și urmărit ca acești copiii noștri să fie ca și ai satului, să se poată integra aici, să ducă o viață bună mai departe fără să fie siliți să plece.
Acuma facem un program de construcție a viitoarele lor case personale. Luăm terenul – deja am cumpărat destul de multe terenuri – , turnăm o temelie, apoi fiecare își va clădi casa, desigurși cu ajutorul nostru, dar în primul rînd prin voința și munca lui.
De altfel, nu e grabă cu casa, ci cu ideea de casă. Copilul crescut la „Pro-Vita“ nu se așteaptă vreodată să aibă o casă a lui. Chiar dacă noi nu mergem pe ideea de orfelinat, chiar dacă aici ne-am luptat și i-am crescut în case, separat, nu într-un mastodont de orfelinat. Într-un orfelinat, oricît de bune ar fi condițiile de masă și cazare, nu există o relație personală între copii și cei care au grijă de ei. De aici apare un sentiment de înstrăinare și însingurare, care uneori persistă întreaga viața. Noi ne preocupăm ca toți copiii să se simtă aici ca acasă, nu numai în siguranță, dar și înconjurați de dragoste și atenție. Iar după ce depășesc

AM ÎNVĂȚAT CĂ NOI, PREOȚII, TREBUIE SĂ LĂSĂM BANII SĂ ALERGE DUPĂ NOI, NU NOI SĂ ALERGĂM DUPĂ BANI. NUMAI ATUNCI VOM PUTEA FACE FAPTE BUNE MEREU ŞI ÎN CHIP FIRESC.

vîrsta majoratului, facem un pas mai departe pentru consolidarea sentimentului de *acasă*, ajutîndu-i să-și facă propriile case. Închipuiți-vă că un băiat de la noi a găsit o fată, este prieten cu ea, e un om bun și vrea să se însoare cu fata. Părinții fetei și-ar putea da acordul ca cei doi să se căsătorească, dar băiatul nu le va putea răspunde la întrebarea: „A doua zi după nuntă, unde o să stați?". Noi îl sprijinim să poată da un răspuns bun: „Aici o să stau!". Altminteri, ar putea suferi...

Să ne întoarcem puțin la începuturi. Cum a pornit „Pro-Vita"?

În 1990, a fost înființată Mișcarea Salvarea Vieții – Pro-Vita Brâncoveanu, la inițiativa poetului creștin și senatorului Ioan Alexandru. Lui i-a venit ideea după ce a participat la un congres mondial pentru drepturile nenăscutului, la Oslo, unde a aflat ce dezastrul demografic este în lume. La noi, abia se liberalizase avortul și nu eram prea conștienți. Ulterior, Ioan Alexandru s-a îmbolnăvit și a murit, lăsîndu-ne, să zic așa, cam singuri... Am continuat însă ce ne-am propus și, după un an de zile de luptă contra avortului prin maternitățile Bucureștiului, am strîns aici cîteva zeci de prunci. Mergeam în antecamera medicului ginecolog și încercam să le convingem pe femeile care veneau acolo să nu avorteze. Nici nu prea aveam materiale, umblam cu niște pliante alb-negru, trase la xerox, dar aveam multă ardoare pentru a proteja viața nenăscuților. Pe unele mame le convingeam.

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

Născut în 1959, la Nucșoara, în Prahova. A urmat Seminarul Ortodox, iar în 1979 a fost hirotonit preot la Valea Plopului, în același județ. De atunci slujește acolo. Căsătorit cu Maria, au patru copii. În 1990 a fondat, alături de poetul Ioan Alexandru, organizația Pro-Vita, pentru a milita contra avorturilor. Pentru o parte dintre mamele care s-au lăsat convinse să păstreze copiii a făcut o adevărată tabără.

Erați mai mulți care făceați acest lucru?

Sigur! Ioan Alexandru, eu, o doamnă avocat, părintele Anatolie Zarea, părintele Nicolae Chirindel, părintele Nicolae Burlan, Marian Neagu, doamna Iordănescu, care a și devenit președinta asociației, mai tîrziu... mai mulți.

Apoi, au rezultat copii. I-am adus încoace, în '90-'91, și a trebuit să legalizăm existența noastră în vreun fel, că la început mișcarea nu era înscrisă la Judecătorie. Și am făcut „Asociația Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți", cu care am funcționat pînă acum patru ani, dar care se ocupă de copiii plasați de Protecția Copilului Ploiești. După noul statut al Bisericii, putem să desfășura activități caritative, misionar-pastorale, sociale, în cadrul comitetului parohial, așa că am înființat „Centrul Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți al Parohiei Valea Plopului". Continuăm încă colaborarea cu „Asociația Pro-Vita", pentru că am avut o experiență puternică: în mai puțin de un an de zile, ne-au venit 86 de copii.

Noi nu am vrut să creștem copii, ci am luptat contra avortului. Foarte tîrziu, eu l-am întrebat pe Ioan Alexandru: „Dacă ne tot rugăm să salveze Dumnezeu copii prin noi, ce facem cînd îi salvează?". Și într-adevăr, într-o zi, au venit 13 deodată. Apoi, încet-încet, am devenit cunoscuți, și după vreo șase ani am început ceva mai organizat și oarecum fără grija zilei de poimîine! Dar șase ani a fost foarte greu, în sensul că mereu eram în nevoie și trăiam cu nesiguranța pîinii de mîine. De la 80 de copii am ajuns repede la o sută douăzeci și...

Și salturi din acestea am mai cunoscut. Acum, de exemplu, într-o lună și jumătate am sărit de la 328 la 403! De ce? Pentru că, pe de-o parte, ne-a mai mediatizat presa, iar pe de alta, se strînge chinga foarte tare în România. Nevoile sînt tot mai apăsătoare și la noi. Pe timp de iarnă ne trebuie, după cum ne-o arată experiența anilor trecuți, vreo 22 de TIR-uri de bușteni cu lemne de foc.
Sînt cîteva persoane care ne ajută foarte mult, dar și unele care vin o dată și nu mai revin. Unii nu vin niciodată, dar virează bani în cont. Mai sînt și creștini care fac parastase aici pentru cei morți ai lor și din mîncarea de la acea masă de pomenire ne ajunge să hrănim copiii două zile. Fiecare gest contează...

Ce fel de copii sînt cei care ajung la dumneavoastră?
Sînt victimele legilor, legi de care mereu mă declar nemulțumit. De exemplu, mama nu este protejată de lege în mod automat. Ce înseamnă asta? Înseamnă că ani de zile este victima violenței soțului, de pildă, sau a soacrei, și la un moment dat își ia cîmpii, de multe ori plecînd de acasă cu tot cu copii. Cele care nu găsesc alt adăpost și au aflat de noi, vin aici, unde pot să rămînă o vreme mai lungă sau mai scurtă. Unii bărbați învață ceva din experiența asta și devin mai omenoși, iar femeile se întorc acasă. Scopul nostru nu este să le adunăm aici, cu tot cu copii și nici doar copiii, ci pe toți să-i... resocializăm. De aceea, încercămsă avem o bună relație și cu zonele de unde vin aceste mame. Spre exemplu, la Teleorman am cumpărat trei case în care am trimis mai multe mame cu copii provenite din acea zonă. Tot noi grijim de ele, dar sînt totuși un pic mai aproape de bunica, de bunicul, de vreo mătușă, mai există soluții de reintegrare în familie, ca să nu rămînă dezrădăcinați.

Părinte, mentalitatea curentă este că e greu să crești un copil, că trebui „să ți-l permiți“, și de aceea multe familii tinere amînă nașterea de prunci, uneori pînă este prea tîrziu. Cît de greu este să crești un copil?
Este adevărat că un copil se crește greu, pentru că nici la vîrsta de 18 ani nu-i încă bine format și pînă la urmă toată viața ai grija lui, dacă ești un părinte adevărat. Această creștere apasă mai mult sau mai puțin pe umerii părinților nu numai din punct de vedere financiar, ci și în funcție de firea copilului, de starea sa de sănătate etc. Însă a spune că nu-ți poți permite un copil înseamnă a te degrada. Trebuie să ai conștiința faptului că un copil nu e doar rodul dragostei a doi oameni, ci și un dar al lui Dumnezeu. Și dacă Dumnezeu veghează, n-ai a te teme că nu-ți vei putea crește copilul.
Pe urmă mai trebuie să ai și o conștiință de neam. Eu spun

> **POPOARELE CARE NASC PUȚINI PRUNCI VOR FI ELIMINATE DE CELE CARE NASC MULȚI. UNEORI VIOLENT, ALTEORI DE LA SINE.**

mereu că nenașterea de copii duce la război. Kosovo este un caz concret: cu cîteva secole în urmă, erau acolo 98% ortodocși și numai 2% musulmani. Recent, cînd procentul s-a inversat, a intervenit conflictul. Același lucru se va întîmpla în România, dacă mergem în ritmul acesta de naștere. Dar de data aceasta, fără arme, fără tancuri, fără nimic. Războiul vine altfel. Spre exemplu: dacă cineva moștenește de la tata și de la mama, iară soția lui moștenește și ea de la tata și mama, înseamnă că avem două case. Și dacă am mai construit și noi o casă – și bine am făcut! – avem trei case. Și dacă avem un copil, copilul acesta, la moartea noastră, va rămîne cu trei case. În una o să stea, iar pe două le va vinde. Cui? Nu are cui s-o vîndă, că și ceilalți români au asemenea moșteniri. Și atunci, cine va cumpăra aceste case? Cei care se înmulțesc și nu au moștenit nimic. Fie că sînt musulmani, fie că sînt chinezi, fie că sînt țigani... Și care popor va dăinui? Poporul care a născut! Ce se întîmplă în 50 de ani, ca dereglare demografică, nu se repară în 200 de ani.

În ritmul în care scade acum poporul român, în anul 2056, vom fi cîteva milioane, și majoritatea bătrîni.

Cînd vorbim de naștere, discuția ne poartă spre căsătorie. Ce anume s-a schimbat în căsătorie de am ajuns în acest punct?

S-a schimbat totul. Oamenii nu se mai întîlnesc și nu se mai căsătoresc în timp util. Consumă prea mult timp făcînd studii peste studii, urmînd pas cu pas cariere care îi absorb cu totul și amînă să-și găsească pereche, iar după ce și-au găsit – să se cunune și, evident, să facă prunci. Ajung să trăiască trupește împreună, dar folosesc mijloace de contracepție sau chiar să facă avort. Iar în cazul ăsta, cînd se cunună pornesc într-o

căsnicie cu aceste tare. Și ce familie mai întemeiază ei? Pe urmă, comoditatea persistă în familie și, chiar dacă oamenii se încumetă să facă un copil, nu mai vor încă unul...
Acum vedem că s-au înmulțit și divorțurile. Tot din pricina comodității și a egoismului. Ajung chiar oameni care merg la biserică, cu doi, trei copii, să se despartă. Motivul? Nu se mai iubesc. Ceea ce înseamnă îndepărtarea lui Hristos din relația soț-soție, îndepărtarea lui Hristos de la masa cununiei, care să fie o masă perpetuă.

Adică iubirea trebuie să fie și ea cultivată?

Aici lucrurile-s mai adînci. În stadiul întîi, să spun așa, fata și băiatul se plac. În al doilea, se îndrăgostesc. De obicei, îi spui că o iubești mai înainte, în stadiul întîi, ceea ce nu e adevărat. Este o vorbă. Dar dacă ajungi s-o iubești, nu poți să rămîi în această iubire în căsătorie dacă nu te reîndrăgostești. Nu trebuie să o iubești și atît, că poți ajunge la rutină. Ca să te reîndrăgostești de soția ta, ea trebuie să aibă o *dexteritate* ca să determine această revenire a unei stări și a unei perioade caracteristice tinereții. E valabil și pentru bărbați. Nu numai femeia trebuie să aibă inițiativa și priceperea asta, ci și bărbatul, că și a lui este datoria de a reaprinde dragostea. Cînd vedem bătrînei care se țin de mînă și se plimbă prin parc, să înțelegem că ei au fost capabili să se reîndrăgostească.

Nu există o rețetă...

Nu! Soția trebuie să înțeleagă că trebuie să rămînă, pînă la mormînt, un ocean necercetat. Dacă se lasă cercetată, atunci nu mai are aceste șanse. Dar o femeie știe asta, o soție, mai ales luminată de Dumnezeu, poate să fie așa. Pînă la urmă, cheia unei căsnicii reușite este la femeie. ■

FAMILIA CREŞTINĂ

SCURTĂ INTRODUCERE ORTODOXĂ ÎN TEOLOGIA VIEȚII CONJUGALE

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

ORDINEA DIVINĂ

Familia creştină, rînduită de Dumnezeu încă din Rai, iar de la Hristos statornicită prin Sfînta Taină a Cununiei, nu este doar „celula de bază a societății“, ci o comunitate de iubire care depășește veacul și viața trupească, împărtășindu-se din taina dumnezeieștii Treimi și împlinindu-se în organismul mistic al Bisericii – anticameră a Împărăției cerurilor.

Familia e menită nu doar să perpetueze existența în lume (căci prunci se pot naște și în chip nelegiuit!), ci mai ales să-i dea *armonie* și *statornicie*. Din nefericire, „omul recent“, îndepărtîndu-se de Dumnezeu, își bate joc, mai mult sau mai puțin conştient, și de ordinea dumnezeiască a lumii, neînțelegînd temeiurile adînci ale vieții familiale sau refuzînd să țină seamă de ele.

Dumnezeu, în marea Lui înțelepciune, a lăsat la îndemîna oamenilor două chipuri posibile ale sfințeniei vieții: *sfințenia fecioriei* sau asceza de tip monahal (pentru cei puțini) și *sfințenia căsătoriei* sau castitatea fidelității conjugale (pentru cei mulți) [**1**]. Nu voi insista aici asupra opțiunii monahale sau a celibatului ascetic, ci voi aminti doar cîteva repere de înțelegere ortodoxă a căii mult mai comune a vieții conjugale, pe care se întemeiază, dincolo de destinul personal, perpetuarea speței umane și ordinea funcțională a societăților de-a lungul istoriei.

DUPĂ CHIP ȘI ASEMĂNARE

Din perspectivă biblică, esența ființei umane constă în a fi *kat' eikóna kaì homoíosin*, „după chipul și asemănarea“ lui Dumnezeu (*Facerea* 1, 26-27). „Chipul“ lui Dumnezeu în om, ne învață Sfinții Părinți, este un dat în ființa noastră și ține de dimensiunea ei cugetătoare. „Asemănarea“ cu Dumnezeu este o potențialitate realizabilă în virtutea „chipului“ și ține de exercițiul iubirii cuminecătoare. Sau, altfel spus, asemănarea este încununarea chipului prin lucrare personală, pînă la posibila în-dumnezeire (*theosis*). Nu întîmplător textul sacru, atît de subtil îndărătul aparentei lui simplități, repetă sintagma „după chipul“ (*kat' eikóna*) în trei formulări consecutive: ea definește baza ontologică a umanului, vocația spirituală liberă a comuniunii interpersonale, după modelul ființial al Sfintei Treimi.

Bărbatul (Adam) a fost făcut întîi, ca rădăcină a întregii umanități viitoare. Orice diferențiere ulterioară – sexuală, personală, națională – se afla potențial în el, ca pădurea într-o sămînță, urmînd să se desfășoare la vremea potrivită, în liniile de forță ale „planului divin“ (*sophía* necreată), dar și cu aportul libertății personale (al „liberului arbitru“). În virtutea analogiei cu „chipul“ ființial al Creatorului, ca și în virtutea acestei indefinite potențialități multiplicator-diversificatoare, ființa umană a fost complinită din sine însăși (Eva „dedusă“ din „coasta“ lui Adam [**2**]), căci

„nu este bine să fie omul singur", adică lipsit de o *alteritate* „pe potriva lui" (*Facerea* 2, 18) **[3]**, iar laolaltă bărbatul și femeia (ipostasul patern și ipostasul matern al uneia și aceleiași umanități) au primit de la Dumnezeu, încă dintru început, *binecuvîntarea* (nu „porunca", cum greșit se învață îndeobște, sub sugestia imperativului gramatical!) de *a crește* și de *a se înmulți* **[4]**, umplînd pămîntul și înstăpînindu-se calitativ asupra lui (ceea ce va să zică: nu la concurență în sens numeric cu „dobitoacele", deși primiseră și acestea, mai înainte, aparent aceeași binecuvîntare, și nici în felul celor necugetătoare, ci prin asumarea responsabilă a unei demnități de tip regal, în mod expres și mai dinainte conferite în Sfatul de Taină al Sfintei Treimi **[5]**).

„Astfel – scrie Vladimir Lossky – misterul singularului și pluralului în om reflectă misterul singularului și pluralului în Dumnezeu; așa cum principiul personal în Dumnezeu cere ca natura cea una să se exprime în diversitatea persoanelor, la fel în omul creat după chipul lui Dumnezeu. Natura umană nu poate exista în posesiunea unei monade; ea cere nu singurătatea, ci comuniunea, sau diversitatea cea bună a iubirii" **[6]**.

Deși nu-i stabilit cu titlu dogmatic, se poate să fi existat chiar în Raiul dintîi, în virtutea caracterului dual al omenității și al desăvîrșitei iubiri interpersonale, o formă nu de sexualitate (sexualitatea biologică este atestată abia după cădere și ca o consecință a acesteia), dar de „conjugalitate", ba chiar „un har al căsătoriei" (*tes ton gámon cháritos*) **[7]**. Augustin pare a fi de aceeași părere, spunînd că „Hristos a întărit la Cana ceea ce instituise în Rai" **[8]**.

ÎNTRE *EROS* ȘI *AGÁPE*

„În Taina Căsătoriei – spune Panayotis Nellas, formulînd lapidar corolarul creștin al antropologiei conjugale – iubirea [*eros*-ul] care îi face pe cei doi oameni să trăiască împreună se încununează cu Iubirea agapică [*agápe*] ce unește cele trei Persoane ale Sfintei Treimi – și astfel familia care se creează nu mai este o realitate simplu biologică, nici doar o instituție socială, nici doar

FAMILIA NU E O REALITATE SIMPLU BIOLOGICĂ, NICI DOAR O INSTITUȚIE SOCIALĂ, NICI DOAR O UNIRE EXISTENȚIALĂ PSIHOLOGICĂ SAU EROTICĂ, CI INFINIT MAI MULT: O CELULĂ A BISERICII, ADICĂ MĂDULARE CU ADEVĂRAT VII ŞI SFINTE ALE PREASFÎNTULUI TRUP AL LUI HRISTOS.

o unire existențială psihologică sau erotică, ci infinit mai mult: o celulă a Bisericii, adică mădulare cu adevărat și realmente vii și sfinte ale preasfîntului trup al lui Hristos" [**9**].

Nu numai la popoarele păgîne, dar și la vechii evrei, aflați în posesia privilegiată a revelației biblice, unirea conjugală era încă departe de a fi o încununare spirituală a vieții, cu toate că intuiția unui sens superior al nunții (uneori ridicate la demnitatea metaforei mistice: unirea prin legămînt dintre Iahvé și „poporul ales", preînchipuind unirea dintre Hristos și Biserica Sa, ca în sublima alegorie nupțială a *Cîntării Cîntărilor*) apare în diferite contexte, mai cu seamă la profeți (*cf.*, de pildă, *Isaia* 54, 4-5, sau *Ieremia* 2, 2-3) și în cărțile tîrzii și necanonice (cum e și *Cartea lui Tobit*, fundamentală pentru tema abordată aici [**10**]). Căsătoria și familia aveau mai degrabă un fel de „sacralitate" istorică și socială, legată de perpetuarea și păstrarea purității neamului (tribului).

Orișicîte analogii s-ar putea face între viziunea conjugalității la evrei și Taina creștină a Cununiei, sensul acesteia din urmă rămîne esențial diferit. Sigur că și nunta creștină binecuvîntează zămislirea și nașterea în vederea perpetuării neamului omenesc (iar nu a unui neam sau altuia cu „trecere specială" la Dumnezeu!), sigur că și ea răspunde implicit unor necesități imediate ale condiției umane actuale, de ordin social, etic, psihologic și fiziologic, dar nici unul dintre aceste aspecte – și nici măcar însumarea lor – nu constituie țelul (*télos*-ul) ei ultim, „miza" ei supremă.

MIRII ȘI MIRELE HRISTOS

Părintele Stăniloae, urmînd cu un fel de reverență tîrzie lui Hr. Andruțos (a cărui *Dogmatică* o tradusese în tinerețe), pleacă, în propriul său tratat de dogmatică (*cf.* ed. cit., vol. 3, p. 176-177), de la această definiție teologică a Nunții ca Taină: „Taina Nunții este un act sfînt, de origine dumnezeiască, în care, prin preot, se împărtășește harul Sfîntului Duh unui bărbat și unei femei ce se unesc liber în căsătorie", înălțată „la demnitatea de a reprezenta unirea duhovnicească dintre Hristos și Biserică". Ca și Preoția, Nunta este Taină a *comuniunii* și a *slujirii*, făcînd vădit faptul că persoana nu se poate realiza deplin decît în comuniune (cu semenii și cu Dumnezeu Însuși). Clement Alexandrinul (*Stromata*, III, X, 68, 1) merge chiar pînă la a afirma: „Dar care sînt cei doi sau trei adunați în numele lui Hristos și în mijlocul cărora este Domnul [cf. *Matei* 18, 20]? Oare nu vorbește Domnul prin cei trei de *bărbat*, *femeie* și *copil*, pentru că prin Dumnezeu este unită femeia cu bărbatul?".

Termenul ultim al comuniunii mistice este Hristos, *Logos*-ul divin întru Care se adună toți *logoi*-i „plasticizați" ai lumii create. Căile drepte ale existenței omenești – fecioria monahală, castitatea conjugală („neîntinarea patului", cu formula din rugăciunile de la cununie), văduvia înțeleaptă, celibatul rugător –

duc deopotrivă spre Hristos, „punctul Omega" a tot și a toate. Orice alteritate experiată personal prin iubire e treaptă nupțială spre Mirele ceresc. Sub iradierea mistică a Tainei, *eros*-ul însuși se transfigurează și, așa cum în trupul fără de păcat al lui Hristos „locuiește trupește plinătatea dumnezeirii", tot așa în *eros*-ul nepăcătos al vieții conjugale poate locui trupește *agápe*, iubirea spirituală și atotcuminecătoare. De aceea, Sfinții Părinți numesc familia *ecclesia domestica* („biserica de acasă") sau *ekklesía mikrá* („mica biserică"). Puterea Tainei, dacă-i primită și păzită creștinește, asemenea talantului bine chivernisit, convertește sexualitatea biologică în conjugalitate eshatologică, pregustînd, prin puritatea și fidelitatea iubirii, ca și prin împreună-rugarea și împreună-închinarea către Dumnezeu [**11**], eonul pnevmatic al învierii. Nimic nu le este de lipsă celor ce se au *unul pe celălalt întru Hristos*.

Creștinul trăiește încă în prelungirea vîrstei „hainelor de piele", dar el a căpătat deja, prin Hristos, arvuna veșmîntului de har al Împărăției. De la Hristos, în Biserică și prin Taine, omul poate birui „lumea" și „lumescul" din el, trăind în propriul trup ca într-un templu al Duhului Sfînt, cu demnitate sacerdotală și împărătească, dar și cu mucenicească răbdare, „luptînd lupta cea bună a credinței" și purtîndu-și fiecare „crucea" lui (căsătoria fiind ea însăși o „cruce", căci fiecare *jertfește* celuilalt prin „vămile" vieții de zi cu zi).

ÎN-CUNUNAREA MIRILOR

Dacă în centrul slujbei de logodnă stă schimbarea inelelor, ca semn de legămînt reciproc, în centrul slujbei de căsătorie stă *în-cununarea* mirilor: „Pus-ai pe capetele lor cununi de pietre scumpe" (prochimenul, glasul al VIII-lea). Există mai multe tîlcuri ale acestor cununi, legate de diferitele dimensiuni ale angajării existențiale. În *Taina iubirii* (*cf.* ed. rom. cit., pp. 172-173), P. Evdokimov, pe urmele Hrisostomului, insistă pe simbolul „ascezei conjugale". Ritualul respectiv începe, de altfel, cu pomenirea Celor 40 de Mucenici, cărora, conform tradiției, Dumnezeu le-a trimis cununi din cer. „Iubirea desăvîrșită este iubirea răstignită. De aceea cununile respective amintesc de cununa de spini a Domnului" (p. 173), sugerînd legătura tainică dintre iubire, suferință și mîntuire. Dar dacă e pesimist în perspectiva istoriei, creștinismul e profund optimist în perspectiva eternității: durerea „trecerii" se răscumpără înmiit în apoteotica bucurie parusiacă a drepților, cînd „slava și cinstea neamurilor" vor fi aduse dinaintea Celui-Preaînalt (cf. *Apocalipsa* 21, 26). „Rugăciunea centrală a ritualului încununării – scrie același (*loc. cit.*) – este foarte revelatoare: ea cuprinde și începutul și sfîrșitul destinului uman", unindu-le tainic și profetic. „Într-adevăr, cînd *Epistola către Evrei* (2, 7) descrie măreția omului inocent, aflat în zorii existenței sale, spune: *cu mărire și cu cinste l-ai încununat*", iar „*Apocalipsa*, situată la cealaltă extremitate, la capătul Istoriei, se încheie cu viziunea Cetății celei noi [Ierusalimul ceresc] în care [împărații] *vor aduce slava și cinstea neamurilor.* Oamenii nu ajung cu mîinile goale pe ➘

țărmurile Împărăției, ci purtînd darurile Duhului: *slava* și *cinstea*. Și iată că același enunț care adineauri exprima făgăduința de la început și împlinirea ei finală, Raiul și Împărăția, acum apare în cuvîntul lucrător al Tainei Cununiei: mirii sînt *încununați cu mărire și cu cinste*. Căsătoria apare astfel ca locul de unire dintre *alfa* și *omega* destinului uman".

D. Stăniloae (*op. cit.*, vol. 3, pp. 198-199) scoate în relief în primul rînd semnul împărătesc al coroanei: „Coroana o poartă împăratul; împărat este și Hristos, și arhiereul. Ea e semnul unei seriozități, al unei maturități și al unei răspunderi care se încredințează cuiva pentru apărarea, ocrotirea și călăuzirea celorlalți. Prin încoronare se arată că cei doi soți au ieșit de sub grija părinților, au primit răspunderea pentru propria lor viață, răspunderea unuia pentru altul, răspunderea comună pentru familia lor și pentru copiii lor viitori [...]. Omul nu e întreg pînă ce nu a ajuns apt să primească această răspundere pentru sine și pentru alții. Dacă omul a fost adus la existență de către Dumnezeu ca «împărat al creațiunii», el își realizează această demnitate […] prin asumarea responsabilităților legate de viața de familie, în care sînt implicate și responsabilități pentru viața socială și pentru viața lumii în general".

CA LA CANA GALILEII

Majoritatea exegeților văd în episodul nunții din Cana Galileii – care-i și Evanghelia rînduită să se citească la slujba de cununie **[12]** – adevărata consfințire dumnezeiască a Nunții ca realitate tainică și indisolubil legată de iconomia mîntuirii.

P. Evdokimov face un subtil comentariu în duh patristic acestui text de excepțională importanță teologică: „După cea de-a patra Evanghelie, prima minune a lui Hristos este săvîrșită la nunta din Cana. Prin însăși materia ei – apa și vinul – minunea este preludiul Patimilor și vestește deja nașterea Bisericii pe Cruce: «din coasta străpunsă a izvorît sînge și apă». Simbolismul face o legătură și înrudește nunta, locul minunii, cu esența euharistică a Bisericii. […] Maica Domnului, ca un înger păzitor, se apleacă asupra lumii în suferință: «Nu mai au vin…», spune ea. […] Mijlocirea Sfintei Fecioare grăbește vremea venirii [începutul activității mesianice]: «Faceți orice vă va spune!» […] În Cana Galileii, Hristos «Și-a arătat slava Sa» în incinta unei *ecclesia domestica*. Această nuntă, în fapt, este nunta

mirilor cu Hristos. Hristos prezidează nunta din Cana Galileii și, după Sfinții Părinți, El prezidează toate nunțile creștine. El e singurul și unicul Mire, al Cărui prieten se bucură cu bucurie de glasul Lui. Acest nivel al cununiei mistice a sufletului cu Hristos, pe care căsătoria o închipuie în mod direct, este cel al oricărui suflet și al Bisericii-Mireasă" (*Taina iubirii*, ed. rom. cit., pp. 135-136). Iar ceva mai încolo (pp. 142-143) adaugă esențial: „La Cana Galileii, în casa primului cuplu creștin, Cuvîntul și Duhul sînt Cei ce prezidează sărbătoarea și de aceea se bea vinul cel nou, vin miraculos dătător al unei bucurii care nu mai este de pe acest pămînt. Este acea «beție trează» de care vorbește Sf. Grigorie de Nyssa și de care erau «acuzați»

Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii. Cincizecimea conjugală face «toate lucrurile noi». […] Slujba Cununiei îl menționează în special pe Isaia, căci el cîntă bucuria divină [cf. *Isaia* 62, 4-5] […]. Bucuria Tainei se ridică la nivelul bucuriei dumnezeiești".

În cadrul slujbei, preotul se roagă: „Doamne Dumnezeul nostru, Care în purtarea Ta de grijă ai binevoit în Cana Galileii a arăta nunta cinstită prin venirea Ta, Însuți și acum pe robii Tăi aceștia […], pe care ai binevoit a-i însoți unul cu altul, păzește-i în pace și bună înțelegere, arată nunta lor cinstită, ferește patul lor neîntinat…" **[13]**. Fiecare nuntă o închipuie tainic pe cea din Cana Galileii și stă sub bucuria binecuvîntării dumnezeiești, chiar și atunci cînd cei ce iau parte la ea nu conştientizează deplin această esențialitate fondatoare, lăsîndu-se furați de emoțiile și veselia lumească a momentului.

TAINA ȘI SCOPURILE EI

Sf. Pavel ne atrage categoric atenția (*Efeseni* 5, 32): „Taina aceasta mare este; iar eu zic: în Hristos și în Biserică". Folosind cuvîntul „taină" (μυστήριον) și parcă el însuși cutremurat de adîncimea ei mistică, Sf. Pavel stabilește aici, într-o pregnantă formulă concluzivă la învățătura că „bărbatul este cap femeii, așa cum și Hristos îi este cap Bisericii" (relație de subordonare în care însă iubirea sfințitoare transcende mistic însăși ideea de „inegalitate"), adevăratul caracter și adevăratul conținut al conjugalității creștine.

Cu privire la acest loc, Al. Schmemann scrie: „Atîta timp cît privim căsătoria numai în legătură cu aceia care se căsătoresc și nu o raportăm la Biserica întreagă, și prin aceasta la lumea întreagă, nu vom înțelege niciodată caracterul sacramental al ei, acea mare Taină de care vorbește Sf. Pavel: «Iar eu vorbesc în Hristos și în Biserică»… În acest sens, Taina Căsătoriei este mai cuprinzătoare decît familia: este Taina iubirii dumnezeiești, Taina atotcuprinzătoare a existenței, și acesta e motivul pentru care ea interesează toată Biserica și, prin Biserică, întreaga lume".

Familia sănătoasă – observă D. Stăniloae, în prelungirea acestui citat – este în primul rînd

MAJORITATEA EXEGEȚILOR VĂD ÎN EPISODUL NUNȚII DIN CANA GALILEII – CARE-I ȘI EVANGHELIA RÎNDUITĂ SĂ SE CITEASCĂ LA SLUJBA DE CUNUNIE – ADEVĂRATA CONSFINȚIRE DUMNEZEIASCĂ A NUNȚII CA REALITATE TAINICĂ ȘI INDISOLUBIL LEGATĂ DE ICONOMIA MÎNTUIRII.

celulă sănătoasă a Bisericii **[14]**, iar numai apoi „celula de bază a societății", cum se spune în mod curent, din perspectiva laicismului modern. De aici se limpezește și adevăratul scop al căsătoriei **[15]**, care este *comuniunea interpersonală* desăvîrșită a ipostazelor umanului, dar și a umanului cu divinul, prin harul atotcuminecător al iubirii, partenerii conjugali contemplînd fiecare în celălalt *însuși chipul lui Hristos întrupat*, întru care *toți* sîntem chemați să fim *una*. „*Ars amandi* – scrie inspirat P. Evdokimov – constă în întregime în rodirea eternei vestiri: *Maranatha* [Vino, Doamne!]. Cei ce se iubesc privesc împreună în aceeași direcție, spre Răsărit, și zic: «Fă, Doamne, ca iubindu-ne unul pe altul, pe Tine să Te iubim»" **[16]**. Și tot el, denunțînd identificarea iudaizantă (mai des formulată în Apus decît în Răsărit) a scopului suprem al căsătoriei cu procreația: „Concepția ortodoxă este fundamental *personalistă*. Căsătoria este o vocație specială spre a atinge plinirea ființei în Dumnezeu **[17]**.. «Iubirea schimbă însăși substanța lucrurilor», zice Sf. Ioan Hrisostomul [P. G. 61, 273] – și adaugă: «numai iubirea face din două ființe una singură» [P. G. 61, 280]. Numai iubirea cunoaște Iubirea. Numai iubirea unește ființele cu Dumnezeu și apoi le reunește cu celelalte. Iubirea ajunge o formă a harului spre a depăși starea de păcătoșenie, de separare și de izolare egocentrică. […] Tipul iubirii conjugale este în esență pnevmatofor. Materia Tainei este iubirea mutuală, care-și are scopul în sine însăși, căci darul Duhului Sfînt face din ea «unirea nedezlegată a iubirii» […]. Față de *Proles est essentialissimum in matrimonio* [Progenitura este esențialul în căsătorie] și *Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis* [Scopul principal al căsătoriei este nașterea și creșterea/educarea copiilor], doctrina ortodoxă afirmă că sensul primar sau scopul ultim al căsătoriei este *iubirea conjugală*, această plinire a unității soților, care face din căsătorie o «biserică ➘

DOCTRINA ORTODOXĂ AFIRMĂ CĂ SENSUL PRIMAR SAU SCOPUL ULTIM AL CĂSĂTORIEI ŞI AL FAMILIEI ESTE *IUBIREA CONJUGALĂ*, ACEASTĂ PLINIRE A UNITĂȚII SOȚILOR, CARE FACE DIN VIEȚUIREA LOR LAOLALTĂ O «BISERICĂ DE ACASĂ» (*ECCLESIA DOMESTICA*).

domestică». Evident, căsătoria este folositoare societății, dar valoarea sa specifică și autonomă rămîne totuși împărătească în ea însăși" (*ibidem*, pp. 321-322). Temeiul patristic al unei asemenea dezvoltări se găsește mai ales la Sf. Vasile cel Mare (P. G. 30, 745), care scrie că pruncii nu fac decît să se adauge la plenitudinea conjugală, constituind „o consecință posibilă, dar nu indispensabilă".

CÎTEVA CONCLUZII

Modernitatea s-a iluzionat că ar putea scoate familia din orizontul de taină al credinței, anulîndu-i temeiurile tradiționale și încercînd să le înlocuiască prin fel de fel de surogate laice de natură ideologică. Teodor Baconsky avea dreptate să observe, în finalul unui articol de o amară luciditate **[18]**: „Slalomul concubinajelor, revoluția permanentă a moravurilor, hipermediatizarea sexului (prin asocierea lui arbitrară cu orice produs publicitar), labilitatea crescîndă a frontierei care desparte, în materie de erotism, ofertele *soft* de cele *hard* – toată această zbatere seamănă, dincolo de patetismul ei inconștient, cu recunoașterea unei impotențe. Impotența de a înlocui etica tradițională a

[1] Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, trad. rom. Gabriela Moldoveanu, ed. a II-a revăzută, Ed. Christiana, Bucureşti, 1999, pp. 77-78 şi 79-80.
[2] În evreieşte, chiar numele comun cu care este denumită femeia (*ishshah*) este derivat din numele comun care denumeşte bărbatul (*ish*), cam cum am zice noi, pe româneşte, „bărbat" şi „bărbată" (după modelul moţionalelor), evidenţiindu-se şi lingvistic congeneritatea ontologică. Adam (care, punînd vieţuitoarelor nume, nu găsise „ajutor pe potriva lui") exclamă în faţa femeii: „De data aceasta iată os din oasele mele şi carne din carnea mea! Ea se va numi femeie [*işa*], pentru că este luată din bărbatul ei [*iş*]" (*Facerea* 2, 23).
[3] Să observăm că, la origine, femeia nu este nici superioară, nici inferioară, nici egală *stricto sensu* bărbatului, ci pur şi simplu „pe potriva lui", adică aşa cum se cuvine să fie spre armonia fiinţială a umanului.
[4] Să ne reamintim versetul respectiv (1, 28): „Şi Dumnezeu *i-a binecuvîntat*, zicînd [a zis întru *binecuvîntarea* lor]: «Creşteţi şi înmulţiţi-vă…»" etc. Nu este vorba deci de o obligaţie impusă autoritar, ci de o posibilitate pozitivă inclusă în bogăţia fiinţială a omului, care este pasibil de „spor" şi de „rodire" în toate sensurile (sufleteşti şi trupeşti).
[5] *Facerea* 1, 26: „Şi a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră, ca să stăpînească peste peştii mării, şi peste păsările cerului, şi peste dobitoace, şi peste tot pămîntul…»". Dumnezeu împarte cu omul stăpînirea Sa peste toate cele create în lumea văzută, îl asociază la regalitatea condiţiei spiritual-creatoare. Pro-creaţia însăşi este, în cazul omului, prin prezenţa conştiinţei, nu simplu mecanism instinctiv, ci expresie a voinţei lui libere, cu profunde implicaţii sufleteşti. Chiar dacă omul are, în fiinţa lui biologică, note comune cu animalul, el nu aparţine esenţial regnului animal, nici nu poate fi redus la animalitatea pură. Cineva făcea chiar observaţia că fiinţele umane sînt singurele care fac sex privindu-se *faţă în faţă*.
[6] „Théologie dogmatique" (conferinţe pregătite pentru tipar de Olivier Clément şi apărute postum, mai întîi în franceză, în *Messager de l'Exarchat du Patriarche russe en Europe occidentale*, în 1964-1965; *cf.* nr. 48, oct.-dec. 1964, p. 224).
[7] Clement din Alexandria (*apud* Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, EIBMBOR, Bucureşti, 1978, vol. 3, p. 181, nota 160; în acelaşi loc, teologul român citează şi îşi însuşeşte definiţia lui P. Evdokimov: „Fiinţa umană este o fiinţă conjugală").
[8] *Apud* D. Stăniloae, *op. cit.*, vol. 3, p. 183. În această privinţă, Vl. Lossky se exprimă mult mai prudent: „Acest «eros» paradisiac va fi fost însă sensibil deosebit de sexualitatea noastră căzută şi nesăţioasă […]. Căderea a schimbat pînă şi înţelesul cuvintelor. […] Condiţia umană a cunoscut o mutaţie în chiar realitatea ei biologică. Iubirea omenească n-ar resimţi o astfel de nostalgie paradisiacă dacă n-ar fi dăinuit dureros în ea amintirea acelei stări dintîi în care alteritatea şi lumea erau cunoscute în chip lăuntric şi fără să stea sub ameninţarea morţii" („Théologie dogmatique", în *Messager de l'Exarchat du Patriarche russe en Europe occidentale*, nr. 48, oct.-dec. 1964, p. 355). Vl. Lossky rămîne aici mai aproape de părerea majorităţii Părinţilor (printre care şi Sf. Ioan Gură de Aur, numit de P. Evdokimov: „marele doctor al căsătoriei"), care consideră „unirea conjugală" (în sens de act fiziologic) ca fiind posterioară stării paradisiace.
[9] Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Pentru o antropologie ortodoxă*, trad. rom. diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 1994, p. 53.
[10] *Cf.* îndeosebi 6, 18-19 şi 8, 4-9.
[11] Pentru importanţa „rugăciunii cuplului", cît şi pentru alte aspecte practice ale vieţii familiale, *cf.* Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului*, trad. rom. Constantin Jinga, Ed. Amarcord, Timişoara, 1995 (mai ales primele capitole).

cuplului (sintetizată în *I Corinteni*, cap. 7) printr-o formulă cît de cît durabilă și reprezentativă". Eșecul tuturor acestor încercări dizolvante, ce au dus la o criză fără precedent a familiei, mai ales în spațiul euro-american, impune concluzia că singura cale garantată rămîne reasumarea responsabilă a tradiției, reconexarea personală și comunitară la izvorul nesecat al grației divine, recursul dezideologizat la etica hristică și paulinică ce a conformat două milenii de istorie și care stă gata să vindece și rănile celui de-al treilea.

În rezumat, create de Dumnezeu o dată pentru totdeauna și ținînd de ontologia specifică a umanului, sexele n-au drept scop nici să se anuleze împotriva firii, nici să se războiască între ele, nici să se împătimească trupește unul de celălalt, ci să se împlinească unul prin altul sub semnul harului dumnezeiesc, prin conjugalitatea nepăcătoasă a binecuvîntării paradisiace, inseparabile de duhul și practica rugăciunii **[19]**. *Eros*-ul însuși, răspunzînd condiției „hainelor de piele" și înclinat adesea, din pricina corupției aduse de păcat, spre întrebuințări excesive sau perverse, se poate răscumpăra întreg prin *agápe*, inclusiv în exercițiul nepătimaș al conjugalității tainic consfințite de Hristos prin Biserică, devenind experiere trupească – *per speculum et in aenigmate* – a unității mistice a ființei, cîtuși de puțin incompatibilă cu sfințenia la care sîntem chemați *sub specie aeternitatis*. Toate acestea sînt limpede sintetizate în cuvintele de o duhovnicească simplitate ale P. S. Kallistos al Diokleiei **[20]**: „Țelul suprem al căsătoriei este ca soțul și soția să se ajute unul pe altul să intre în împărăția cerurilor. Prin dragostea lor reciprocă și părtășia vieții familiale – dimpreună cu copiii lor, dacă Dumnezeu le-a dat urmași – sînt chemați a se aduce unul pe altul mai aproape de Hristos. Ca *unire veșnică* între două personalități *unice* și *veșnice*, Taina Nunții nu are alt scop decît acesta". ■

[12] *Ioan* 2, 1-11.
[13] *Micul molitfelnic*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 93.
[14] Ba chiar ea însăşi o *ecclesia domestica* (καὶ τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν – în *Romani* 16, 5), numită de Sf. Ioan Gură de Aur ἐκκλησία μικρά („mica biserică"). Această „îmbisericire" a cadrului domestic are, se înțelege, cu totul alte temeiuri mistice şi virtuți funcționale decît aşa-numitele „culte casnice" din anumite religii necreştine (inclusiv din iudaism).
[15] Scopurile căsătoriei sînt, după Sf. Ap. Pavel, 1) iubirea comuniantă şi întrajutorarea soților; 2) naşterea de prunci; 3) potolirea instinctelor şi prevenirea alunecărilor pătimaşe (leacul de „ardoare" este argumentul său cel mai personal; celelalte două scopuri sînt schițate – chiar dacă nu va fi fost vorba de căsătorie în sensul actual, ci de o complementaritate de alt tip – încă din *Cartea Facerii*: întîi, „nu e bine să fie omul singur", ci să aibă însoțitor „pe potriva lui"; al doilea, perechea umană este chemată la o formă inițial neprecizată de „creştere" şi „înmulțire"). Pe baza textelor paulinice (cel mai important în această privință rămîne, desigur, capitolul 7 al *Epistolei întîi către Corinteni*) e greu de stabilit o ierarhie a acestor scopuri. Ea însă se impune aproape de la sine prin pura succesiune în timp: mai întîi stă răul solitudinii şi nevoia de un „ajutor pe potrivă" (ceea ce a şi dus la facerea femeii din „coasta" lui Adam), apoi vine problema „înmulțirii", iar numai la urmă combaterea concupiscenței (legată strict de cădere). Am văzut că iudaismul a dat prioritate absolută procreației. În creştinismul oriental primează (cel puțin în teorie) parteneriatul spiritual, iar în creştinismul occidental – parteneriatul procreativ (dar într-o formă mai puțin obsesivă decît în iudaism). În realitate, este vorba de diferite trepte sau grade de complexitate spirituală sau civilizațională, nu întotdeauna omogene în una şi aceeaşi arie, drept care generalizările pot fi nelegitime. Sf. Ioan Gură de Aur simplifică oarecum problema, afirmînd că sînt două motive pentru care a fost instituită căsătoria: 1) să-l facă pe om să se mulțumească numai cu o singură femeie şi 2) să se asigure naşterea de prunci. Reglementarea vieții sexuale stă însă pe primul loc, de vreme ce sînt şi destule cupluri care nu procreează (*cf.*, pentru acest punct de vedere, D. Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, ed. cit., vol. 3, p. 192 şi urm.).
[16] P. Evdokimov, *Ortodoxia*, trad. rom. Dr. Irineu Ioan Popa, EIBMBOR, Bucureşti, 1996, pp. 323-324.
[17] Chiar Sf. Ap. Pavel (*I Corinteni* 7, 7) învață despre căsătorie că e un dar (*chárisma*), ca şi fecioria (de unde şi complementaritatea mistică a vocației conjugale şi a celei monahale, a castității familiale şi a celei virginale – cele două ipostaze ale „stării feciorelnice", deopotrivă plăcute lui Dumnezeu).
[18] „Cuplul: o schiță antropologică", inclus în vol. *Iacob şi îngerul. 45 de ipostaze ale faptului religios*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1996, pp. 51-55.
[19] Preotul ortodox francez Michel Philippe Laroche spune printre altele: „Prin această asceză de zi cu zi care e rugăciunea, bărbatul şi femeia realizează că unitatea lor nu e situată pe plan uman şi nu se bazează pe o simplă înțelegere lumească, ci e aşezată în însăşi unitatea Aceluia Care, în chip nevăzut prezent în mijlocul lor, e UNUL prin chiar firea Sa. Astfel, rugăciunea în doi devine un act esențial de comuniune, pentru că adînceşte unitatea cuplului în misterul unității divine. [...] Rugăciunea comună a cuplului, asupra căreia Tradiția insistă tocmai pentru că e cel mai adesea uitată, se conjugă cu rugăciunea individuală, prin care apărem singuri dinaintea lui Dumnezeu, cerîndu-I să ne arate întunecimile interioare, pentru a ne putea căi şi lumina" (*op. cit.*, pp. 13 şi 17-18).
[20] Din cuvîntul înainte la vol. *Căsătoria, cale spre sfințenie. Viețile sfinților căsătoriți* de David şi Mary Ford, trad. rom. Constantin Făgețan, Ed. Sophía, Bucureşti, 2001, p. 8.

CE TREBUIE SĂ ŞTIE CEI CARE SE CĂSĂTORESC

Există două căi binecuvîntate de Dumnezeu pentru împlinirea vieții creștine: fie calea *vieții feciorelnice*, încadrată în *rînduiala monahală*, fie calea *vieții conjugale*, încadrată în *rînduiala familială*. „Sfințenia monahală și sfințenia conjugală sînt cei doi versanți ai Taborului; și unul și celălalt au aceeași culme: Duhul Sfînt. Cei ce ajung pe culme, pe o cale sau pe cealaltă, intră «în odihna lui Dumnezeu, în bucuria Domnului» – și aici ambele căi, contradictorii pentru rațiunea omenească, se descoperă pe dinăuntru unite, tainic identice“, spune Paul Evdokimov (*Taina iubirii*). Dacă „sfințenia monahală“ e calea celor puțini, implicînd vocația renunțării la lume, „sfințenia conjugală“ e calea deschisă celor mulți și aflată la îndemîna fiecăruia. De aceea se cade să știm bine care sînt temeiurile, rigorile și scopurile vieții conjugale, ce răspundere spirituală, morală și civică ne asumăm prin Taina Cununiei, dar și cum cîntăresc toate acestea în balanța mîntuirii noastre.

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

SFINȚENIA CĂSĂTORIEI

Sfinții Părinți definesc căsătoria ca „taină a iubirii“, iar familia o numesc „mica biserică“ (gr. *ekklesía mikrá*) sau „biserica de acasă“ (lat. *ecclesia domestica*). Familia rezultată din căsătorie nu este, așadar, doar o simplă „celulă de bază a societății“, ci este *o celulă tainică a Bisericii*, binecuvîntată de Dumnezeu încă din rai, pentru că „nu este bine să fie omul singur“ (*Facerea* 2, 18) și de aceea, primind „ajutor pe potriva sa“, spre creștere, înmulțire și buna chivernisire a vieții (*Fac.* 1, 28), „va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa, și se va uni cu femeia sa, și vor fi amîndoi un trup“ (*Fac.* 2, 24).

Pentru creștini, *Nunta* sau *Cununia* este una dintre cele șapte *Sfinte Taine ale Bisericii*, ceea ce arată că uniunea conjugală nu este doar o învoială sau o afacere lumească, ci o legătură veșnică în fața lui Dumnezeu, Creatorul și Mîntuitorul lumii. Taina Nunții a fost instituită de Însuși Hristos, prin minunea de la Cana Galileei, iar mirele de acolo, Simon zis „Zelotul“ (adică „cel zelos, cel rîvnitor“ întru bine), a devenit apostol al lui Hristos și unul dintre sfinții ocrotitori ai tinerilor căsătoriți.

Actele încheiate la Oficiul Stării Civile reprezintă numai partea *formală* a căsătoriei: adevărata căsătorie este cea *consfințită religios*, conform Tradiției păzite de Biserică și cuvîntului apostolic: „Pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii […]. Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică“ (*Efeseni* 5, 23 și 32).

SCOPURILE CĂSĂTORIEI

Trei sînt scopurile căsătoriei, după învățătura bimilenară a Bisericii: **1)** *ajutorarea reciprocă*; **2)** *prevenirea desfrîului*; **3)** *nașterea de prunci*. Altfel spus, familia a fost rînduită de Dumnezeu ca forma fundamentală de *comuniune interumană*, de *viețuire curată* și de *perpetuare a speciei*.

Toate aceste trei scopuri se subordonează firesc *scopului suprem* al vieții noastre pămîntești: *asemănarea cu Dumnezeu* în virtute și *dobîndirea mîntuirii*, adică a vieții și fericirii veșnice, făgăduite de Dumnezeu, prin Iisus Hristos, tuturor celor credincioși și trăitori după credință. În ce privește nașterea de prunci, ea este „o binecuvîntare în plus a căsătoriei“ (Sf. Vasile cel Mare), dar la fel de sfîntă rămîne căsătoria și pentru cei ce nu pot avea copii, atîta vreme cît trăiesc în iubire și fidelitate, „la bine și la rău“, rugîndu-se și mîntuindu-se laolaltă, deci complinindu-se reciproc în urmarea lui Hristos (*imitatio Christi*).

Nu trebuie confundați soții ce *nu pot* să aibă copii cu cei ce *nu vor* să aibă copii: aceștia din urmă se fac vinovați înaintea lui Dumnezeu pentru că zăgăzuiesc cu de la sine putere darul creator al vieții. De aceea, Biserica este în principial dezacord cu orice formă de contracepție sau de avort.

RITUALUL CĂSĂTORIEI

Căsătoria religioasă se oficiază în biserică, de față fiind, în afara preotului și mirilor, nașii de cununie (părinți și martori spirituali ai noului cuplu, de aceea impunându-se ca ei să fie mai vîrstnici decît mirii și exemplari în viața lor de familie), părinții trupești ai însurățeilor, rudele și prietenii apropiați ai acestora.

În vechime, logodna se oficia cu o vreme înaintea cununiei propriu-zise; astăzi s-a încetățenit obiceiul ca slujba cununiei să se oficieze în imediata continuare a slujbei de logodnă. În centrul slujbei de **logodnă** stă *schimbarea inelelor*, ca semn de legămînt reciproc, iar în centrul slujbei de **cununie** stă *încununarea mirilor* (de unde se și trage termenul de *cununie*): „Pus-ai pe capetele lor cununi de pietre scumpe“, semn împărătesc al deplinei responsabilități comunitare.

Bucuria nunții este o bucurie dumnezeiască, exprimată și împărtășită la încheierea slujbei prin „dansul lui Isaia“ (vezi *Isaia* 62, 4-5): „Iar preotul, luînd pîinea și paharul cu vin, dă mirelui de gustă din ele de 3 ori; așijderea și miresei. Și îndată, luînd cădelnița, începe a cădi împrejurul tetrapodului, făcînd ocolire cu cei cununați și cu nunii, de 3 ori, cîntînd: „Isaie, dănțuiește! Fecioara a avut în pîntece și a născut Fiu pe Emanuel, pe Dumnezeu și omul; Răsăritul este numele Lui, pe Care, slăvindu-L, pe Fecioara o fericim“ (*Molitfelnicul*). ↘

Fiecare nuntă o închipuie tainic pe cea din Cana, stînd sub semnul *prezenţei lui Hristos*, al binecuvîntării dumnezeieşti: „Doamne, Dumnezeul nostru, Care în purtarea Ta de grijă ai binevoit în Cana Galileei a arăta nunta cinstită prin venirea Ta, Însuţi şi acum pe robii Tăi aceştia [...], pe care ai binevoit a-i însoţi unul cu altul, păzeşte-i în pace şi bună înţelegere, arată nunta lor cinstită, fereşte patul lor neîntinat...“

CĂSĂTORII NEÎNCUVIINŢATE DE BISERICĂ

Biserica Ortodoxă *interzice căsătoria între rude*, pînă la gradul al şaptelea de rudenie inclusiv. Este avută în vedere atît rudenia *de sânge* (părinte, frate, soră etc.), cît şi rudenia *prin încuscrire* (socri, cuscri, cumnaţi), cea *spirituală* (stabilită prin năşirea la botez sau cununie) şi cea *morală* (stabilită prin tutelă, pe toată durata acesteia).

Biserica Ortodoxă *nu oficiază căsătoria, atunci cînd unul dintre potenţialii soţi aparţine altei religii decît cea creştină*, decît dacă necreştinul admite să se creştineze. În cazul apartenenţei unuia dintre miri la o altă confesiune creştină decît cea ortodoxă, Biserica face deosebire între *confesiunile cu botez acceptat de Ortodoxie* (cum sînt cea romano-catolică sau cea greco-catolică) şi *confesiunile sau cultele care nu au botez acceptat de Ortodoxie* (cum sînt diferitele secte): în primul caz, căsătoria se oficiază cu condiţia ca pruncii ce se vor naşte din ea să fie botezaţi şi educaţi în credinţa creştin-ortodoxă; în cazul al doilea, soţul neortodox trebuie să se boteze ortodox după o perioadă de catehizare (educaţie religioasă) corespunzătoare.

Biserica Ortodoxă nu cunună pe cineva mai mult decît *de 3 ori*. Pentru a doua căsătorie se impune deja o pocăinţă şi o oprire de la împărtăşanie cu durata de 2 ani, iar pentru a treia – ce necesită, la rigoare, o dispensă specială – durata se prelungeşte la 5 ani.

Conform rînduielilor bisericeşti, *nu se fac nunţi* în următoarele zile şi perioade: în toate zilele de post de peste an; în ajunul Praznicelor Împărăteşti; în săptămîna de dinaintea Postului Mare („Săptămîna Albă“); în Postul Mare; în prima săptămînă de după Înviere („Săptămîna Luminată“); în Duminica Rusaliilor sau a Pogorîrii Sfîntului Duh; în Postul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel; în Postul Adormirii Maicii Domnului (1-14 august); în Postul Crăciunului (14 noiembrie – 24 decembrie); de la Crăciun pînă la Bobotează (25 decembrie – 6 ianuarie).

DIVORŢUL NU ESTE PLĂCUT LUI DUMNEZEU

Bazată pe cuvîntul Mîntuitorului, Biserica Ortodoxă nu admite divorţul decît atunci cînd unul dintre soţi rupe unitatea cuplului prin *adulter*.

Cînd intervine *moartea* unuia dintre soţi, celălalt e admis la căsătorie fără divorţ bisericesc, căci căsătoria se consideră atunci stinsă (vezi *Romani* 7, 2), cel puţin din punct de vedere civil. Există, totuşi, o serie de situaţii speciale luate în seamă de Biserică şi asimilate cu *moartea spirituală* (căderea în erezie), *moartea morală* (nebunia sau perversiunea incurabilă), *moartea fiziologică* (neputinţa sau refuzul îndeplinirii obligaţiilor conjugale), *moartea civilă* (lunga dispariţie fără urmă a unuia dintre soţi).

Indiferent de motiv, însă, se poate spune că Biserica mai degrabă *tolerează* decît aprobă efectiv divorţul. De altfel, după rigorile tradiţiei, în cazul recăsătoririi unui bărbat şi unei femei care au mai fost cununaţi de Biserică, nu li se mai săvîrşeşte Taina Cununiei (care, sub aspect mistic, este unică şi irepetabilă), ci doar o ceremonie cu caracter penitenţial (de pocăinţă), impropriu numită „nunta a doua“. Astăzi, această tradiţie este adeseori încălcată „cu dezlegare“, răspunderea mistică, în acest caz, nefiind atît a mirilor, cît a celor care dau „dezlegările“ respective.

„Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă [...]. Pentru învîrtoşarea inimii voastre, v-a dat voie Moise să lăsaţi pe femeile voastre, dar dintru început nu a fost aşa. Ci Eu vă zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrînare, şi se va însura cu alta, săvîrşeşte adulter; şi cine s-a însurat cu cea lăsată săvîrşeşte adulter“ (*Matei* 19, 6 şi 8-9). ■

CĂSĂTORIA CA MUCENICIE ŞI LITURGHIE

PAUL S. GRIGORIU
paul.grigoriu@rostonline.org

***Scara* Sfîntului Ioan Sinaitul (sau Scărarul) este cunoscută** îndeosebi ca un itinerariu duhovnicesc, o cale spre desăvîrșire, adresată cu precădere monahilor. Larga ei răspîndire în rîndul tuturor creştinilor mărturiseşte însă despre universalitatea adevărurilor enunțate de autorul insuflat de Sfîntul Duh. Citind cu deschidere, vom găsi aici și un îndreptar pentru viața noastră, a celor ce trăim în lume.

„*Cel legat de grijile și preocupările vieții ca și cu un lanț poate să umble, dar mai cu greu; căci și osîndiții care au picioarele încătușate nu rareori umblă, însă se împiedică mereu și, din această pricină, își produc răni. Un om necăsătorit însă legat de grijile lumești este asemănător celui ce are doar mîinile încătușate; de aceea, cînd voiește să alerge spre viața monahicească, nu este împiedicat; cel căsătorit însă se aseamănă cu cel legat de mîini și de picioare*“[1].

Înțelesul primar al textului de mai sus este, cred, destul de evident, de aceea nu voi zăbovi asupra lui. Un altul mi se pare însă legat de Taina Nunții ca mucenicie, așa cum este de altfel arătată a fi în cadrul slujbei Cununiei (unde, printre altele, se cîntă troparul Sfinților Mucenici). Cel căsătorit se poate mîntui, acest lucru nu este pus în discuție. Uneori, căsătoria și grijile pe care o familie le aduce cu sine îi sînt, într-adevăr, piedică. Dar aceasta doar atunci cînd nu merge cu hotărîre spre Hristos. Cînd însă vede în viața conjugală ceea ce este ea de fapt, adică tot o cale spre mîntuire, „lanțurile“ cu care este legat de mîini și de picioare i se fac prilej de bucurie și de slavă, căci este în stare de jertfă pentru Hristos. Deci legăturile celui căsătorit se fac asemenea lanțurilor Sfîntului Apostol Pavel și ale altor întemnițați pentru Domnul și îi aduc cununa muceniciei. În acest sens, părintele Doru Costache, rafinat teolog român, afirmă: „O dată cu mariajul este asumată Crucea hristică. Sfîntul Maxim a înțeles: Moise și Ilie, stînd lîngă Hristosul taboric, sînt icoane ale eficacității celor două căi spirituale – căsătoria (Moise) și celibatul (Ilie). Într-adevăr, Slujba Cununiei vorbește mult mai bine în acest sens decît literatura monastică. Un text interesant este lucrarea Sfîntului Grigorie al Nyssei, *Despre feciorie*, în care căsătoria este descrisă ca *leitourgeia* și proslăvită ca o cale spirituală prin excelență“.

În continuare, parcă pentru a întări cele spuse mai sus, Sfîntul Ioan Scărarul îi învață pe cei căsătoriți cum să găsească mîntuirea: „*Am auzit pe unii care petrec în lume, indiferenți de mîntuirea lor, zicîndu-mi: «Cum am putea, căsătoriți fiind și cuprinși de grijile lumești, să urmăm viața monahicească?» Acestora le-am răspuns: «Săvîrșiți toate faptele bune pe care le puteți face; nu defăimați pe nimeni, nu furați de la nimeni, pe nimeni să nu înșelați, nu loviți pe nimeni, nu urîți pe nimeni, nu lipsiți de la sfintele slujbe, compătimiți pe săraci, nu smintiți pe nimeni, de ceea ce este al altuia să nu vă apropiați, mulțumiți-vă cu ceea ce vă oferă soțiile voastre. Dacă astfel veți făptui, nu veți fi departe de împărăția cerurilor»*“[2].

[1] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara raiului*, Cuvântul I, traducere de Î. P. S. Nicolae Corneanu, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timişoarei, 2007.
[2] *Ibidem*.

SEMNIFICAȚII ALE GLOBALIZĂRII

PARTEA A DOUA

CRISTI PANTELIMON
cristi.pantelimon@rostonline.org

BELLUM OMNIUM CONTRA OMNES

Globalizarea lumii înseamnă dezierarhizarea acesteia. Sînt numeroși autorii care au afirmat că globalizarea înseamnă o lume fără centri nervoși, în care „se întîmplă“ lucruri incontrolabile și în care totul pare a fi efect și nimic nu mai are sens de cauză creatoare. Zygmunt Bauman scrie, în mica, dar densa *Globalization. The Human Consequences*[1]: „Noua și neplăcuta percepție a «lucrurilor care scapă de sub control» a fost coagulată (fără a contribui la o imagine mai clară) în conceptul – acum la modă – de *globalizare*. Sensul cel mai profund transmis de ideea de globalizare constă în caracterul nedefinit, dezorganizat și autopropulsat al problemelor lumii: lipsa centrului, a unui pupitru de comandă, a unui consiliu de decizie, a unui birou managerial. Globalizarea este un alt nume pentru «noua dezordine mondială» a lui Jowitt [...]. Termenul nou [de globalizare] se referă în primul rînd la *efectele* globale, în proporție covîrșitoare neintenționate și neprevăzute, mai curînd decît la *inițiativele* și *întreprinderile* globale. Da: poate că acțiunile noastre au – și adesea chiar au – efecte globale; dar nu, nu avem – și nici nu știm exact cum să obținem – metoda prin care să planificăm și să efectuăm acțiuni globale. «Globalizarea» nu este ceea ce noi toți, sau măcar cei mai înzestrați și mai întreprinzători dintre noi, vrem sau sperăm *să facem*. Este ceea ce *ni se întîmplă tuturor*“[2].

Lumea globalizată este o lume a efectelor oarbe, adesea neintenționate, dar mecanic pregătite să acționeze în orice direcție, la orice moment. Această viziune ne previne, dacă este adevărată, că globalizarea este mai puțin efectul unei acțiuni meritorii a omului înzestrat cu inițiativă, cît mai degrabă haloul haotic ce rezultă în urma acțiunilor tuturor aparent îndreptate împotriva tuturor. Departe de a fi o *oportunitate* de acțiune, globalizarea seamănă mai degrabă, la limită, cu războiul tuturor împotriva tuturor (*bellum omnium contra omnes*) a lui Hobbes. Acest paradox al unui război neintenționat nu este decît la prima vedere greu de explicat, sau, mai degrabă, este greu de explicat numai dacă refuzăm să admitem că acțiunile umane au întotdeauna un „dublu“ care, fără a face corp comun cu ceea ce se numește îndeobște societate, transcend cadrul acesteia și intră într-o altă dimensiune, pe care, pînă una-alta, o vom numi *sacru*.

Un caz tulburător întîmplat în istoria modernă a Europei ne va lămuri, poate, mai bine cum anu-

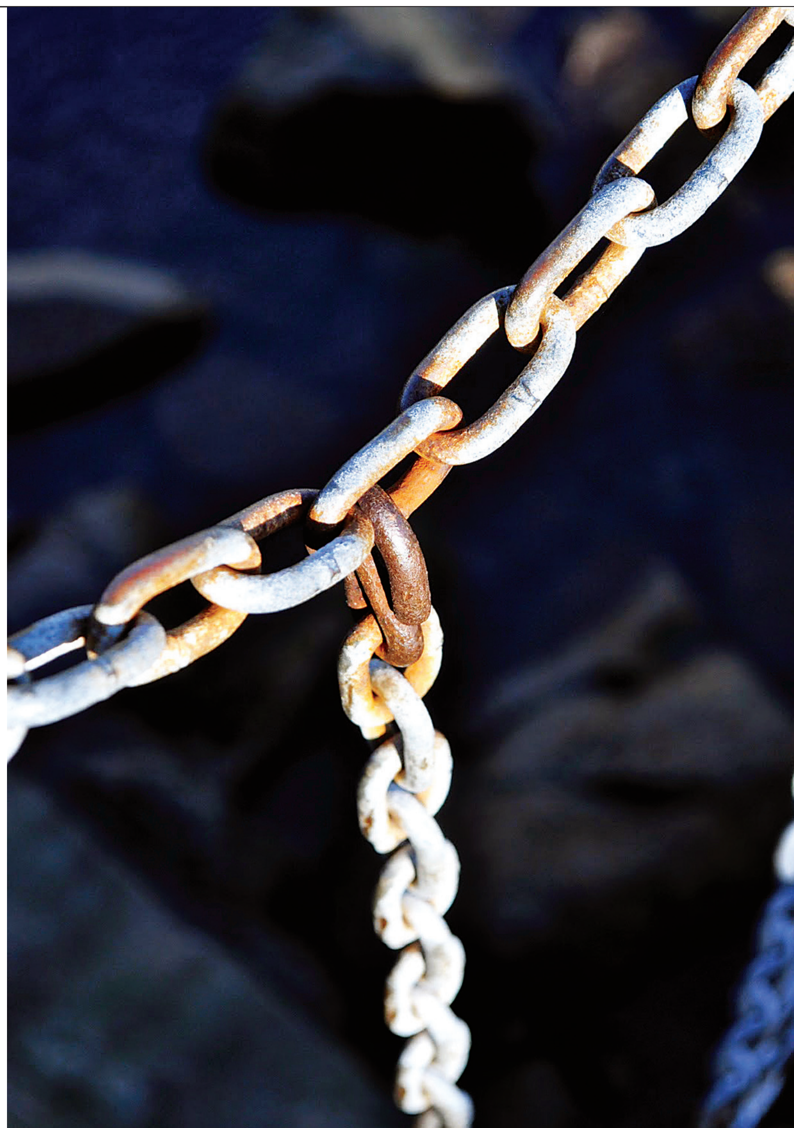

me trebuie să interpretăm acest gen de „efecte perverse". Marele istoric Lucien Febvre scrie la un moment dat, în celebra monografie dedicată lui Martin Luther, în care efortul autorului este vizibil cel de a înțelege din interior destinul părintelui Reformei: „Luther, unul dintre părinții lumii moderne. Francezii folosesc cu dragă inimă această formulă, sau altele asemănătoare, cu aceeași rezonanță. Dacă vom nota cu scrupulozitate cît de involuntară a fost această paternitate, cît de puțin au fost realizate dorințele părintelui de către copilul nedorit, o putem retranscrie, dacă vreți, și ne-o putem asuma. Trăind, vorbind, apărînd în lume, Luther a creat, ca și alții, mai multe situații generatoare, la rîndul lor, de consecințe spirituale și morale pe care nu le avusese deloc în vedere[3]". În același loc, istoricul francez citează cuvintele cu aceleași sens ale lui Jacques Maritain: „Luther nu era cu siguranță un om modern, așa cum nu era un *protestant*, ceea ce însă nu-l împiedică să fie la originea lumii moderne, așa cum este și la originea protestantismului"[4]. În aceeași manieră, poate, va trebui să regîndim și destinul faptelor noastre „globale", prin paralelismul cu faptele „moderne" ale lui Luther. Fără a fi modern și protestant, Luther se află la originea lumii moderne. Fără a fi globale, faptele noastre transformă contextul general și determină situații globale. Ce anume face ca acest fenomen al globalizării să se manifeste dincolo de noi, împotriva voinței noastre, împotriva chiar a voinței tuturor celor ce acționează?

PERVERTIREA IDEOLOGICĂ A CULTURII

Globalizarea a fost privită și dintr-o așa-numită perspectivă culturală. Vom vedea că, din păcate, și această paradigmă este limitativă, iar rezultatele explicației sînt departe de pretențiile și așteptările domeniului. Căci, punînd problema în termenii globalizării culturale, ar fi fost de așteptat ca explicațiile să meargă în profunzimea fenomenului, iar deschiderile de perspectivă să fie mai largi.

Un autor deloc necunoscut, ca John Tomlinson, ne propune o viziune proprie asupra raporturilor dintre globalizare și cultură[5]. Autorul ne previne că în centrul culturii moderne se află globalizarea, iar în centrul globalizării regăsim practicile culturale. Așadar, un binom extrem de bine sudat între practici culturale și fenomenul general al globalizării. Această definiție antropologică pare într-adevăr foarte generoasă, dar, din nefericire, aportul său fundamental la descifrarea resorturilor lumii globale este minim. Și aceasta deoarece perspectiva lui Tomlinson, antropologică, ➘

este una extrem de „generoasă“ cu fenomenul studiat. Cînd vorbim despre practici culturale globale, includem, fără să vrem, tot ceea ce intră definitiv în categoria imitației sterile, a *kitsch*-ului, a formei fără fond, a crizei culturii și a formelor subculturale. Antropologia nu reușește, desigur, să cearnă ceea ce este valoare culturală de ceea ce nu este așa ceva. Ceea ce îl preocupă pe Tomlinson este să definească elementul central, esența globalizării culturale. El găsește că acest element este reprezentat de *conexitatea complexă*, un soi de interconectare globală, de capacitate uriașă de conectare a diferitelor etaje ale lumii actuale, o mobilitate fără precedent. Nimic surprinzător în această definiție, iar pentru că elementul acesta prin care definim globalizarea este cumva de la sine înțeles, nu vom descoperi nimic nou dacă vom studia pur și simplu „manifestările“ sale. În fond, *satul global* al lui Marshall McLuhan nu era decît prefigurarea lumii create cu ajutorul conexității complexe a lui Tomlinson. Astfel, aspectele culturale tradiționale erau logic legate de o localitate, de un loc. Era globală duce la deteritorializarea culturii, spune Tomlinson, cauzată, evident, tot de conexitatea complexă. Și acest element este de la sine înțeles, iar, dacă privim fenomenul descris aici de antropologul englez, observăm că în locul cuvîntului „cultură“ am putea foarte bine să-l transcriem pe cel de „economie“. Aici, în domeniul cultural, globalizarea acționează întocmai ca și în domeniul economic, prin așa-numita delocalizare sau deteritorializare. Care este răspunsul lui Tomlinson la această provocare? Un citat ne poate lămuri: „Această situație (delocalizarea culturii) e, cu siguranță, inegală și adesea contradictorie, e resimțită mai puternic în anumite locuri decît în celelalte și se lovește adesea de tendințele opuse de a restabili puterea localității. Totuși, cred că deteritorializarea reprezintă cel mai important impact cultural al conexității globale. Ceea ce nu e întotdeauna o nenorocire. Aceasta deoarece, trebuie să mai adăugăm, conexitatea ne pune la dispoziție o *resursă culturală* pe care nu am avut-o înainte: o conștientizare culturală care e, în mai multe sensuri, „globală“. Roland Robertson a subliniat mereu că globalizarea implică, intrinsec, „o conștientizare a faptului că lumea e un întreg“[6]. Așadar, globalizarea prezintă marele avantaj că ne face să conștientizăm propria sa existență, adică existența unei lumi globale, a unei lumi ca întreg! Nu știm exact de unde au tras autorii de mai sus concluzia că lumea veche nu conștientiza faptul că lumea e

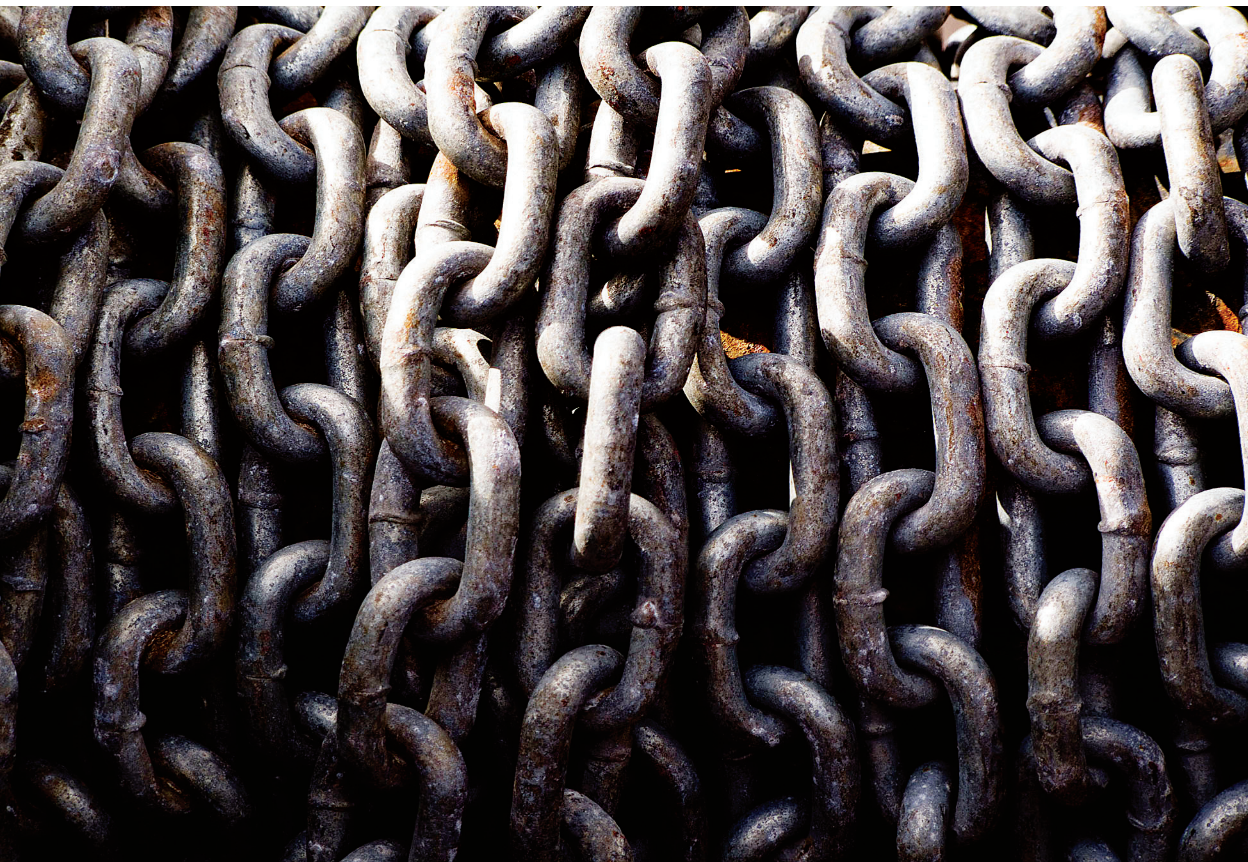
LUMEA GLOBALIZATĂ E O LUME A EFECTELOR OARBE, ADESEA NEINTENȚIONATE, DAR MECANIC PREGĂTITE SĂ ACȚIONEZE ÎN ORICE DIRECȚIE, LA ORICE MOMENT. GLOBALIZAREA SEAMĂNĂ, LA LIMITĂ, CU RĂZBOIUL TUTUROR ÎMPOTRIVA TUTUROR (*BELLUM OMNIUM CONTRA OMNES*) AL LUI HOBBES.

un întreg. Credem că, dimpotrivă, caracterul unitar al lumii era mai bine recunoscut în culturile tradiționale, unde, spre exemplu, religia amintește mereu despre unitatea fundamentală a lumii. Conceptul *acesta* de întreg, unul religios și cu adevărat cultural, pentru că era de natură metafizică, e mult mai generos și mai creator decît conceptul actual al lumii ca întreg, ce se bazează doar pe premisele empirice ale conexității globale. În spatele conexității globale oamenii nu văd neapărat un întreg, ci mai degrabă un caleidoscop uriaș, fără sens, tulburător și ciudat. Așadar, pentru a nu mai continua cu critica la adresa viziunii lui Tomlinson, este clar că abordarea de acest tip falsifică perspectiva, iar lumea globală culturală este privită cu maximum de înțelegere și minimum de circumspecție, adică ideologic.

ÎNTRE POLITIC ȘI ECONOMIC

Vom face în continuare un mic excurs asupra concepției unui economist foarte cunoscut în legătură cu globalizarea, Joseph E. Stiglitz[7]. În capitolul concluziv asupra globalizării, Stiglitz afirmă următoarele: „Globalizarea ar fi trebuit să le aducă tuturor avantaje fără precedent. Totuși, în mod curios, a ajuns să fie denigrată atît în țările dezvoltate, cît și în cele în curs de dezvoltare. America și Europa se confruntă cu amenințarea direcționării resurselor înspre alte țări; țările în curs de dezvoltare văd cum statele evoluate din punct de vedere industrial utilizează regimul economic global în defavoarea lor. În ambele tipuri de țări, interesele corporatiste sînt promovate în detrimentul altor valori. Am argumentat aici că aceste critici au multe merite – însă ele acuză de fapt modul în care a fost gestionată globalizarea. Am încercat să arăt cum putem remodela globalizarea, pentru a o determina să-și îndeplinească într-o măsură mai mare promisiunile. În cea mai mare parte, subiectul acestei cărți îl reprezintă latura economică a globalizării, însă, după cum afirmam în capitolul 1, problemele sînt într-o mare măsură cauzate de faptul că globalizarea economică evoluează într-un ritm mai accelerat decît cea politică, iar consecințele economice ale globalizării depășesc capacitatea noastră de a înțelege și de a modela globalizarea, precum și de a le face față prin intermediul proceselor politice. Reforma globalizării este o chestiune politică“[8].

În aceste rînduri avem condensată întreaga filosofie a economiștilor moderați asupra globalizării. Stiglitz caută cu un anume realism să vadă ce anume se poate face pentru ca, avînd în vedere procesele ineluctabile ale globalizării economice, efectele neplăcute în plan social și politic, dar și economic, să fie cît de cît ținute sub control. Este, dacă se poate spune așa, o poziție „echilibrată“ asupra fenomenului în cauză, care pare extrem de firească și de rațională. Totuși, la o analiză atentă, poziția lui Stiglitz și a celor ca el nu face decît să reflecte două neputințe: neputința teoretică de a înțelege caracterul straniu al globalizării, dar și neputința de a-i face față din punct de veder practic. În fond, ce spune Stiglitz? Este interesant că el pleacă de la constatarea că globalizarea este criticată în toate statele, și în cele dezvoltate, dar și în cele nedezvoltate. Dacă globalizarea ar fi un fenomen unilateral, produs de marile puteri economice în expansiune și „decontat“ pe seama națiunilor mici, „colonizate“, globalizarea ar trebui să fie apărată de marile economii și atacată doar în periferia „sistemului mondial“, pentru a vorbi în termenii lui Immanuel Wallerstein. În realitate, fenomenul este criticat de ambele părți ale baricadei, ceea ce ar fi trebuit să-i ridice serioase semne de întrebare lui Stiglitz în legătură cu adevăratul său caracter. Trecînd prea ușor peste acest paradox, economistul american crede că globalizarea poate fi recuperată și că acest lucru se poate face dacă politica va ține pasul cu fenomenul economic ca atare. De fapt, scenariul logic este următorul: unei lumi globale din punct de vedere economic ar trebui să-i corespundă o lume tot globală din punct de vedere politic, ➘

pentru ca provocarea economică globală să-și găsească un răspuns la același nivel de „reprezentare". Dar, în acest caz, dacă vom urma logica lui Stiglitz pînă la capăt, vom descoperi cu surprindere că o lume globală din punct de vedere politic este mai funestă decît una globală doar din punct de vedere economic. Lumea globalizată politic nu este altceva decît „sfîrșitul istoriei" în sensul lui Fr. Fukuyama, căci nu ne putem imagina o lume globală politic cu chip de sistem de caste indian. O astfel de „rezolvare" politică este evident incapabilă să atenueze tarele globalizării economice, pur și simplu pentru că este un produs al acestei globalizări și nu se poate întoarce împotriva celui care a creat-o. O lume globală politic va fi un aliat al lumii globale economic, iar nu un temporizator al acesteia.

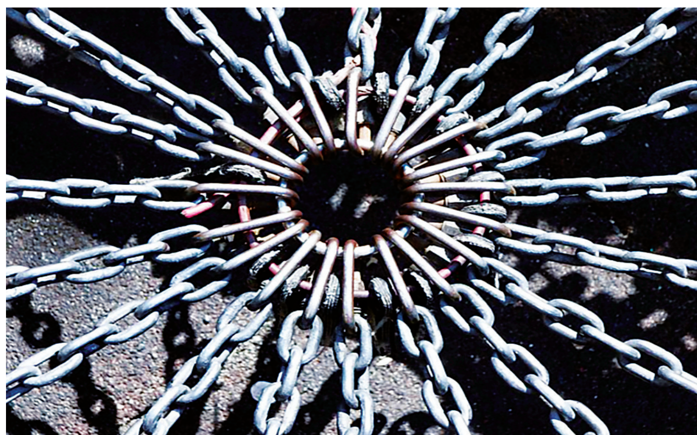
În realitate, pentru a putea fi stăpînită, globalizarea economică ar trebui să fie barată de o ideologie politică superioară, dar care să nu fie tributară fenomenului economic. Deci nu o politică globală, ci una locală este răspunsul firesc la provocarea economică. Stiglitz greșește soluția problemei pentru că vede o ruptură între economic și politic. În realitate, aceste două domenii sînt întrepătrunse, iar determinantul îl reprezintă economicul. Sistemul politic actual nu poate face nimic împotriva sistemului economic global, pentru că sistemul politic actual este înrudit și determinat de primul. În fond, democratizarea globalizării nu poate merge mai departe decît democratizarea... democrației globale, care, o știm foarte bine, este o iluzie cu atît mai tipică, cu cît caracterul global al democrației este mai evident. Soluțiile de felul celei a lui Stiglitz sînt naive sau ideologice.

Globalizarea este numai aparent o chestiune de răspîndire a instrumentarului tehnic și economic de la o zonă la alta, plus consecințele acesteia. Urmînd firul de idei început cînd l-am invocat pe René Guénon, vom spune că globalizarea este în aceeași măsură transformarea Orientului în Occident sau occidentalizarea Orientului, dar și procesul de estompare a rădăcinilor tradiției în întreaga lume, începînd, desigur, cu Occidentul. Credem că René Guénon era mult prea optimist atunci cînd sugera că lumea orientală nu suferă de pierderea

identității tradiționale. Poate că nu în aceeași măsură cu Occidentul, desigur, dar și în Orient fenomenul acesta se manifestă. În plus, așa cum știm deja de la Guénon, iar lucrul acesta este după părerea noastră incontestabil, o autentică tradiție nu este doar un fenomen „sociologic" de lungă durată, un fel de cutumă bine reglementată după care se desfășoară viața socială. Tradiția, deși astfel este înțeleasă în chip sociologic, doar ca sedimentare coerentă în timp de comportamente acceptabile social, are nevoie de mult mai mult pentru a orienta corect lumea socială. În sensul lui Guénon, orice tradiție are origine religioasă, deci este revelată. Fără o atare ascendență, tradiția este vulnerabilă și oricînd supusă erodării. Chiar și fenomenele tradiționale autentice suferă degradări și simplificări în timp, care le fac să nu mai semene cu fenomenele originare sau să nu mai fie bine înțelese de cei care eventual le mai practică. Dar, cu toate aceste deformări, fenomenele tradiționale autentice au acel potențial al începuturilor revelate care le face oricînd demne de a fi redescoperite și revalorificate. Acestea sînt, de altfel, chiar observațiile lui Guénon, observații prin care se pot tria elementele cu adevărat tradiționale de cele care doar pretind un astfel de caracter, eventual în virtutea unei vechimi bine atestate. Tradițiile „istorice" sînt supuse capriciilor vremii și dispar întocmai ca módele, fără motiv aparent, în timp. Din acest punct de vedere, globalizarea nu este decît o formă exterioară, trecătoare, prin care se manifestă în adîncime un fenomen cu mult mai important și mai grav.

SUB SEMNUL LUI *DEUS OTIOSUS*

Globalizarea nu este decît partea vizibilă a pierderii rădăcinilor autentic religioase ale lumii noastre. Așa-numita „dezvrăjire" de care vorbea Max Weber nu a fost decît repetiția generală și semnul că globalizarea își intră în drepturi. Desigur, începutul fusese făcut demult. Încă din vremea Renașterii oamenii se simțeau mai în largul lor dacă descopereau în Antichitate Omul universal, stăpîn pe destinul său. Machiavelli poate trece nestingherit la lectura clasicilor Antichității, fără să întrevadă la aceștia filonul autentic religios. Cît despre Biserica Catolică a vremii sale, autorul *Principelui* este destul de jenat de existența ei. Secolul al XVIII-lea este, în marele său avînt destructiv la adresa religiei, un vast marivodaj care cîrtește împotriva lui Dumnezeu. Secolul al XIX-lea aduce ardoarea romantică în prim-plan și cu ea o nouă uitare a lui Dumnezeu, căci Acesta trece pe planul secund în fața frămîntărilor sufletești ale personajelor genial-romantice. Mai reținut în ce privește destinul transmundan al omului, secolul al XX-lea este prin excelență secolul acțiunilor concrete de cucerire a spațiului fizic și social. Marele avînt al tehnicii, de nestăvilit, face aproape inutil efortul ideologic de eliminare a sacrului din viața omului. ➘

ÎN REALITATE, ECONOMICUL ŞI POLITICUL SÎNT ÎNTREPĂTRUNSE, IAR DETERMINANTUL ÎL REPREZINTĂ ECONOMICUL. SISTEMUL POLITIC ACTUAL NU POATE FACE NIMIC ÎMPOTRIVA SISTEMULUI ECONOMIC GLOBAL, PENTRU CĂ SISTEMUL POLITIC ACTUAL ESTE ÎNRUDIT ŞI DETERMINAT DE PRIMUL, ÎN DIFERITE GRADE.

NU DOAR OAMENII RENUNȚĂ LA DIVINITATE, CI ŞI DIVINITATEA PARE A SE „RETRAGE“ DIN LUME, ÎNTR-UN SCENARIU DE TIP *DEUS OTIOSUS*. DUMNEZEU „LASĂ“ LUMEA, IAR LUMEA ÎL LASĂ PE DUMNEZEU. TRADIȚIA SE ANCHILOZEAZĂ ÎN FORMELE SOCIOLOGICE CUNOSCUTE.

Atît capitalismul, cît și comunismul sînt variante de progresism materialist, prea puțin dispuse să negocieze cu divinitatea. Ba chiar, așa cum știm, comunismul a crezut că poate „să-l zdrobească pe infam“, așa cum ceruse Voltaire. În plan spiritual, lucrurile fuseseră desăvîrșite. Caracterul a-religios și anti-tradițional al lumii s-a oprit însă pînă de curînd la nivelul elitei. Masele se aflau încă în „întunericul“ tradiției, chiar dacă elitele cosmopolite ale secolului al XVIII-lea sau cele naționaliste ale secolului al XIX-lea începeau să se îndoiască de existența lui Dumnezeu. Cum puteau fi mai bine oamenii simpli smulși din letargia trecutului dacă nu aruncîndu-i în plină „vrajă“ tehnicistă, pentru a-i vindeca de miraculosul religios? Se știe foarte bine cît de mult au contat mașinile pentru secolul al XX-lea. Așa-zisul progres tehnico-științific a fost cu adevărat impresionant. Totul a primit acest caracter magic-tehnic, iar Dumnezeu a fost deplin lăsat în urmă, adică în lumea tradiției care de acum devenea cu adevărat inutilă. Legătura ultimă a omului cu religia s-a numit Natură (nu întîmplător, poate, deiștii secolului al XVIII-lea foloseau cu precădere acest cuvînt, pentru a-l substitui pe cel de Dumnezeu – la ei sentimentele religioase față de natură creșteau o dată cu neîncrederea în Creatorul de care vorbea Biblia). Un Rousseau sau un Bernardin de Saint-Pierre sînt foarte „romantici“ în atașamentul față de natură pe cît sînt de puțin lipsiți de religiozitate în sens tradițional. Este începutul globalizării.

Așadar, în spatele acestei occidentalizări a Orientului stă același fenomen universal al pierderii sentimenului religios. Exprimarea este, din păcate, deficitară. Nu este vorba despre un sentiment în sens clasic, adică psihologic, și nici despre o pierdere comună. Nu doar oamenii renunță la divinitate, într-un mod aparte și cu un firesc ce nu era imaginabil pînă de curînd, ci și divinitatea pare a se „retrage“ din lume, într-un scenariu de tip *Deus otiosus*. Dumnezeu „lasă“ lumea, iar lumea Îl lasă pe Dumnezeu. Tradiția se anchilozează în formele sociologice cunoscute. În loc de frică de Dumnezeu, oamenii au în centrul moralei o conștiință colectivă, de care vorbește Durkheim, conștiință ce, cu de la sine putere, poate naște regulile morale, care devin automat corecte. În viziunea sociologismului, lumea este capabilă să se autoreglementeze prin conștiința colectivă generatoare de corectitudine morală. Cu toate acestea, scenariul pare că nu funcționează, de vreme ce tocmai societatea creatoare a acestor reguli morale pare incapabilă să le respecte fără o constrîngere exterioară majoră. Cum se face că societatea, care în viziunea lui Durkheim este alfa și omega în materie de moralitate și de impunere a ei, nu reușește să impună nici o regulă, iar astăzi asistăm la o pierdere generală de altitudine morală, așa cum au remarcat-o atîția gînditori? ■

(Va urma)

[1] Blackwell Publishers, Polity Press, 1998; trad. rom.: *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Antet, Bucureşti, f. a.
[2] Z. Bauman, *op. cit.*, pp. 59-60.
[3] Lucien Febvre, *Martin Luther, un destin*, PUF, Paris, 1928, trad. rom.: *Martin Luther, un destin*, Corint, Bucureşti, 2001, p. 212.
[4] *Ibidem*, p. 212.
[5] John Tomlinson, *Globalization and Culture*, Polity Press and Blackwell Publishers, 1999, trad. rom.: *Globalizare şi cultură*, Amarcord, Timişoara, 2002.
[6] John Tomlinson, *op. cit.*, p. 48.
[7] Cităm din lucrarea *Making Globalization Work*, W.W. Norton & Company, Inc. New York, 2006, trad. rom.: *Mecanismele globalizării*, Polirom, Iaşi, 2008.
[8] J. Stiglitz, *op. cit.*, p. 231.

Completați-vă colecția ROST!

Trimiteți contravaloarea exemplarelor solicitate prin mandat poştal, pe numele Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27, Bucureşti. Precizați, în locul de corespondență de pe mandat, ce numere doriți şi adresa dvs. Un exemplar de colecție costă 4 lei. Taxele poştale sînt suportate de Redacție.

Nr. 1 martie 2003, dedicat lui **Nicu Steindhardt**
Nr. 2 aprilie 2003, dedicat lui **Mircea Eliade**
Nr. 3 mai 2003, dedicat lui **Lucian Blaga**
Nr. 4 iunie 2003, dedicat lui **Mihai Eminescu**
Nr. 5 iulie 2003, dedicat lui **Nicolae Paulescu**
Nr. 6 august 2003, dedicat lui **Sandu Tudor**
Nr. 7 septembrie 2003, dedicat lui **Nae Ionescu**
Nr. 8 octombrie 2003, dedicat lui **Valeriu Gafencu**
Nr. 9 noiembrie 2003, dedicat **părintelui Dumitru Stăniloae**
Nr. 10–11 decembrie 2003, dedicat lui **Vasile Băncilă**
Nr. 12 februarie 2004, dedicat lui **Nichifor Crainic**
Nr. 13 martie 2004, dedicat lui **Mircea Vulcănescu**
Nr. 14–15 aprilie–mai 2004, dedicat lui **Radu Gyr**
Nr. 16 iunie 2004, dedicat lui **Vintilă Horia (EPUIZAT)**
Nr. 17 iulie 2004, dedicat lui **Ştefan cel Mare (EPUIZAT)**
Nr. 18 august 2004, dedicat lui **Ernest Bernea**
Nr. 19 septembrie 2004, dedicat lui **Constantin Noica**
Nr. 20 octombrie 2004, dedicat **părintelui Arsenie Boca (EPUIZAT)**
Nr. 21–22 noiembrie–decembrie 2004, dedicat **părintelui Constantin Galeriu**
Nr. 23 ianuarie 2005, dedicat lui **Vasile Lovinescu**
Nr. 24 februarie 2005, dedicat lui **Octavian Goga**
Nr. 25–26 martie–aprilie 2005, dedicat **părintelui Constantin Voicescu**
Nr. 27 mai 2005, dedicat lui **Nicolae Iorga (EPUIZAT)**
Nr. 28 iunie 2005, dedicat **părintelui Arsenie Papacioc (EPUIZAT)**
Nr. 29 iulie 2005, dedicat **părintelui Zosim Oancea (EPUIZAT)**
Nr. 30 august 2005, dedicat lui **Vasile Voiculescu (EPUIZAT)**
Nr. 31 septembrie 2005, dedicat **Părintelui Liviu Brânză**
Nr. 32 octombrie 2005, dedicat lui **Aron Cotruş**
Nr. 33 noiembrie 2005, dedicat **părintelui Iustin Pârvu**
Nr. 34 decembrie 2005, dedicat lui **Paul Goma**
Nr. 35 ianuarie 2006, dedicat lui **Horia Bernea**
Nr. 36 februarie 2006, dedicat lui **Ioan Alexandru**
Nr. 37 martie 2006, dedicat **părintelui Teofil Părăian**
Nr. 38 aprilie 2006, dedicat **părintelui Calciu**
Nr. 39 mai 2006, dedicat lui **Pan M. Vizirescu**
Nr. 40–41 iunie–iulie 2006, dedicat lui **Ion Gavrilă**
Nr. 42–43 august–septembrie 2006, dedicat **părintelui Adrian Făgețeanu**
Nr. 44 octombrie 2006, dedicat lui **Gabriel Constantinescu**
Nr. 45 noiembrie 2006, dedicat lui **Simion Mehedinți**
Nr. 46 decembrie 2006, dedicat **părintelui Rafail Noica**
Nr. 47–48 ianuarie–februarie 2007, dedicat **părintelui Benedict Ghiuş**
Nr. 49 martie 2007, dedicat lui **Ioan Ianolide**
Nr. 50 aprilie 2007, dedicat lui **Marcel Petrişor**
Nr. 51 mai 2007, dedicat părintelui **Nicodim Mândiță**
Nr. 52 iunie 2007, dedicat **Mitropolitului Bartolomeu**
Nr. 53–54 iulie–august 2007, dedicat **părintelui Trifa**
Nr. 55 septembrie 2007, dedicat lui **Alexandru Mironescu**
Nr. 56 octombrie 2007, dedicat **părintelui Sofian Boghiu**
Nr. 57 noiembrie 2007, dedicat lui **Teodor M. Popescu**
Nr. 58 decembrie 2007, dedicat lui **Demostene Andronescu**
Nr. 59–60 ianuarie–februarie 2008, dedicat **părintelui Ioanichie Bălan**
Nr. 61 martie 2008, dedicat lui **Dan Botta**
Nr. 62 aprilie 2008, dedicat **maicii Mihaela Iordache**
Nr. 63 mai 2008, dedicat **Mitropolitului Nicolae Colan**
Nr. 64 iunie 2008, dedicat **Aspaziei Oțel Petrescu**
Nr. 65 iulie 2008, dedicat **părintelui Mina Dobzeu**
Nr. 66 august 2008, dedicat **Mariei Brâncoveanu**
Nr. 67 septembrie 2008, dedicat **părintelui Chesarie Gheorghescu**
Nr. 68 octombrie 2008, dedicat **părintelui Marcu de la Sihăstria**
Nr. 69 noiembrie 2008, dedicat lui **George Racoveanu**
Nr. 70 decembrie 2008, dedicat lui **Constantin Oprişan**
Nr. 71–72 ianuarie–februarie 2009, dedicat lui **Gheorghe Stănescu**
Nr. 73 martie 2009, dedicat lui **Grigorie Leu**
Nr. 74 aprilie 2009, dedicat **părintelui Cleopa**
Nr. 75–76 mai–iunie 2009, dedicat lui **George Popescu Glogoveanu**
Nr. 77 iulie 2009, dedicat lui **Petru C. Baciu**
Nr. 78 august 2009, dedicat **părintelui Dimitrie Bejan**
Nr. 79 septembrie 2009, dedicat **monahului Atanasie**
Nr. 80–81 octombrie–noiembrie 2009, dedicat **părintelui Roman Braga**
Nr. 82 decembrie 2009, dedicat lui **J. V. Iamandi**
Nr. 83–84 ianuarie–februarie 2010, dedicat **părintelui Vasile Vasilachi**
Nr. 85 martie 2010, dedicat lui **Silviu Dragomir**
Nr. 86 aprilie 2010, dedicat lui **Nicu Naum**
Nr. 87 mai 2010, dedicat **Olgăi Greceanu**
Nr. 88 iunie 2010, dedicat **Pricipesei Ileana**
Nr. 89 iulie 2010, dedicat lui **Nicolae Mărgineanu**
Nr. 90 august 2010, dedicat lui **Gheorghe I. Brătianu**
Nr. 91–92 septembrie–octombrie 2010, dedicat lui **Al. Ciorănescu**
Nr. 93 noiembrie 2010, dedicat lui **Dumitru Oniga**
Nr. 94 decembrie 2010, dedicat **părintelui Constantin Sârbu**
Nr. 95–96 ianuarie–februarie 2011, dedicat lui **Al. Busuioceanu**
Nr. 97 martie 2011, dedicat **pr. Florea Mureşanu**
Nr. 98 aprilie 2011, dedicat lui **Virgil Gheorghiu**
Nr. 99 mai 2011, dedicat lui **Aurel State**
Nr. 100 iunie 2011, dedicat **Sfinților închisorilor**
Nr. 101 septembrie 2011, dedicat **Sfintei Cruci**
Nr. 102 octombrie 2011, dedicat lui **Radu Mărculescu**
Nr. 103 noiembrie 2011, dedicat lui **Alexandru Ciorănescu**
Nr. 104–105 decembrie 2011–ianuarie 2012, dedicat lui **Petre Țuțea**
Nr. 106 februarie 2012, dedicat lui **Dumitru Uță**
Nr. 107 martie 2012, dedicat lui **Alexandru Paleologu**

1917. SUDUL BASARABIEI ÎNTRE ANARHIE ŞI AUTONOMIE

VADIM GUZUN
vadimguzun@gmail.com

Anul 1917 este anul prăbușirii Imperiului Rus – semiautocratic și semiconstituțional, prins între Primul Război Mondial, profunde tensiuni sociale și naționale, regimul țarist a cedat[1]. În același timp, evenimentele din 1917 au eliberat Basarabia de statutul imperial. Manifestațiile și întrunirile militarilor din spatele frontului au determinat schimbări majore în viața tuturor guberniilor, inclusiv în cea a Basarabiei. La 6-7 aprilie Congresul general al cooperativelor sătești votează o moțiune prin care cere autonomia administrativă, religioasă, școlară și economică a Basarabiei, iar la 18 aprilie, la Odesa, soldații moldoveni reîntorși de pe diverse fronturi obțin cursuri de istorie și literatură Română la Universitatea din Odesa. A doua zi, la Chișinău, Congresul preoților basarabeni cere un mitropolit român în fruntea Bisericii și constituirea unui *Înalt Sfat* cu atribuții administrative. La 2 decembrie Sfatul Țării proclamă Republica Democratică Federativă Moldovenească, iar puterea organelor instituite de executivul rus este transferată noilor autorități[2].

În tot acest timp numeroase bande ale soldaților ruși de pe frontul român terorizau populația civilă indiferent de etnie – asasinatele și jafurile erau la ordinea zilei și amenințau să destabilizeze complet viața provinciei de pe malul stîng al Prutului. În luna august sînt omorîți mai mulți proprietari și preoți. În acest context anarhic sînt asasinați doi lideri ai mișcării de eliberare națională: avocatul Semion Murafa și inginerul Andrei Hodorogea. Orașele din sud, Cahul, Leova, Reni cer ajutorul Iașilor. În plus, neavînd posibilitatea să-și apere ordinea publică cu cele 16 cohorte (fiecare din ele cuprinzînd 100 de soldați autohtoni, repartizîndu-se cîte două unități pentru fiecare județ), Basarabia trebuia să-și apere dreptul la autonomie împotriva tentativelor anexioniste lipsite de orice temei de drept internațional ale Ucrainei.

Rapoartele consulului României la Izmail din luna decembrie 1917, pe care le prezentăm în continuare, reflectă situația complexă din sudul Basarabiei. În redarea celor trei documente identificate în Arhivele Diplomatice[3], adresate lui I.I.C. Brătianu, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine, am corectat tacit erorile de tipar și am adoptat ortografia actuală, în același timp, păstrînd anumite particularități ale limbajului folosit în epocă.

RAPORT CONFIDENȚIAL NR. 482 DIN 12 DECEMBRIE 1917

Domnule Președinte
al Consiliului,

Ca urmare la telegrama cifrată a acestui Consulat nr. 470-

[1] Vezi Alexandru V. Boldur, *Basarabia şi relaţiile româno-ruse (Chestiunea Basarabiei şi dreptul internaţional)*, Bucureşti, Editura Albatros, 2000, pp. 50-69.
[2] Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, pp. 278, 281-283.
[3] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României, fond Petrograd.

1917, am onoarea a raporta Excelenței Voastre că în ziua de 1 decembrie curent, o bandă de hoți, îmbrăcată în uniforme soldățești, în număr de peste 200, au devastat și incendiat în orașul Cahul prăvălii și cîteva case particulare. În timpul devastării, la această bandă s-au asociat și alții din armata regulată.

În ziua de 3 decembrie incendiarea și jaful s-au întins mai întîi asupra tuturor conacurilor de pe proprietățile rurale și apoi asupra orașului Bolgrad, unde au devastat cîteva magazii și case particulare, din care la două apoi le-au dat foc.

În orașul Ismail încercarea acestor bande de a veni și devasta orașul a fost oprită de Comitetul local al soldaților, cărora D-l Amiral Neninkov le-a remis puterea și apărarea orașului.

Acest comitet a luat imediat măsuri energice, spre a preveni asemenea acte, trimițînd infanterie, cavalerie și artilerie la marginea orașului în scop de a opri banda ce putea să vină de la Bolgrad și patrule ce circulau ziua și noaptea, și grație lor în Ismail nu s-a produs nici o devastare. Cu toate acestea liniștea pare a fi numai aparentă, ziua și noaptea împușcăturile și detunăturile grenadelor de mînă nu încetează.

Cît privește însă numărul victimelor ce a făcut această bandă, precum și cei căzuți în luptele date între bandă și soldați, autoritățile le ascund.

Se zice că apărarea orașului se datorează Comunității evreiești locale, care ar fi dat un bacșiș de 50.000 Comandantului soldaților spre a-i apăra.

Un fapt trist de semnalat este că așa-zisele comitete de aprovizionare, în care nu sînt decît evrei și soldați care fac parte din Comitetul Soldaților și sînt în solda evreilor spre a-i apăra și spijini în speculele lor, cumpără mărfurile furate din Cahul și Bolgrad și le revînd pe piața Ismailului.

Catedrala Acoperămîntul Maicii Domnului din Izmail

În tot timpul de neliniște, de la 4 pînă la 8 decembrie inclusiv, atît ofițeri cît și trupa de la Flota Română nu au avut voie a circula prin oraș, iar la Consulat a fost un pichet de marinari care au stat înăuntru spre a nu fi văzuți.

Acum soldații părăsesc regimentele lor, chiar acei ce nu sînt desconcentrați, care cum voiește, fără vreo autorizare, luînd cei mai mulți cu dînșii și armele lor și munițiuni. Acum două zile o adunare de soldați a proclamat aici Republica Autonomă a Ismailului.

Asemenea lucruri aproape comice se petrec zilnic.

Lumea trăiește îngrozită, zilnic omoruri, jafuri, furturi etc. Toți nu știu ce le va aduce ziua de mîine și toată populația spune ca să vie oricine să ocupe Basarabia, ca să poată scăpa cel puțin cu viață.

Pentru județul Ismail a fost numit de cîteva zile ca Comisar al Guvernului D-l Ciumacenko, inginer hotarnic, în locul D-lui Bour, român, care demisionase, iar ca ajutor pe D-l Dobrovenko, subchirurg, în locul D-lui Ruga, român ce a fost îndepărtat de actualul Guvern. Ambii sînt maloruși și mari partizani ai Guvernului actual, oameni fără nici o situație, rău cotați de toată lumea și străini de localitate.

Consul, [indescifrabil]

Icoană din Catedrala din Izmail, zugrăvită în Mănăstirea Sf. Pantelimon de pe Muntele Athos, în 1911

RAPORT CONFIDENȚIAL NR. 485 DIN 15 DECEMBRIE 1917

Domnule Președinte
al Consiliului,

Ca urmare la telegrama cifrată a acestui Consulat nr. 484/1917, am onoarea a raporta Excelenței Voastre că desconcentrarea trupelor ruse din Delta Dunării a început de marți 12 decembrie seara și ele sînt îndreptate spre Vîlcov și Chilia Veche și Chilia rusă, de unde apoi sînt trimise pe mare la Odesa. Trupele ce sînt în Ismail și în împrejurimi, cele mai multe, se fac tot pe Dunărea de Mercuri, în direcțiunea orașelor Chilia, cu destinație pentru Odesa.

Această desconcentrare se face, după cum sînt informat, în mod destul de normal, afară de mici incidente, pentru a hotărî pe soldați a-și lăsa armele și îmbrăcămintea de care nu au nevoie. Dacă ei persistă a nu lăsa aceste obiecte, ei sînt îmbarcați totuși și la debarcarea lor la Odesa sînt revizuiți și percheziționați, iar armele și îmbrăcămintea bună – luate de autoritatea militară din Odesa.

Comitetele soldaților nu mai au de la desconcentrare nici cea mai mică umbră de autoritate și membrii lor se ocupă mai mult de afaceri bănești, în unire cu evreii, care sînt atotputernici și o adevărată calamitate pentru toți.

Aici, după cum mi s-a comunicat, nu vor rămîne decît puțin timp și provizoriu un regiment de infanterie de marină și artilerie, iar exact nimic sigur, ordinele și contraordinele contramandîndu-se de cîteva ori pe zi.

Aici lumea trăiește cu frică din cauza nesiguranței și fără nici o știre exactă de cele ce se petrec în Imperiu. Aproape zece zile ziarele rusești nu au sosit, nici chiar cele ce apar la Odesa și veștile ce vin pe cale particulară nu pot fi controlate decît cu mare greutate și întîrziere și cele mai multe – tendențioase, fiind răspîndite de evrei.

Amiralul Neninkov, Comandantul trupelor din această regiune, precum și toți ofițerii cu care am vorbit sînt foarte pesimiști și unii din ei mi-au spus că nu știu ce să facă cu diferitele ordine ce vin contradictorii, fie de la Guvernul rus, prin telegrafia fără fir ce este în puterea lui, fie de la Guvernul ucrainean.

D-l Comisar al Guvernului, Comandantul Coandă, mi-a comunicat că a avut o lungă convorbire cu Amiralul Neninkov, care este foarte pesimist și că are impresiunea că nu se mai poate face nimic. Unii ofițeri ruși mi-au spus că totul este pierdut și că încercarea ucraineană nu va da rezultate de lungă durată și practice pe viitor, căci chiar printre maloruși răul este foarte întins.

Consul, [indescifrabil]

RAPORT CONFIDENȚIAL NR. 501 DIN 30 DECEMBRIE 1917

Domnule Președinte
al Consiliului,

Acum vreo zece zile situația politică a Basarabiei de Sud, părea a se arăta favorabilă mișcării separatiste ale acestei provincii și în orice caz luase o oarecare

îndrumare pentru o mişcare de colaborare cu Ucraina. Această mişcare avea, se părea în ultimul timp, oarecare șansă de reușită prin faptul plecării din aceste părţi a mai tuturor trupelor de rezervă, rămînînd aici trupe compuse în majoritate de foști grăniceri, care înclinau mai mult pentru și în vederile Guvernului ucrainean.

În Deltă și prin cîteva locuri în sudul provinciei rămăseseră însă aproape exclusiv numai trupe de infanterie de marină și în special regimentul 4, care, răspîndite parte în Deltă și parte prin Bolgrad, Ismail, Chilia rusă și Vîlcov au reușit a converti toate trupele.

Comitetul soldaţilor de marină, întreg guvernamental, a chemat atunci în ajutor, spre o reușită mai sigură, propagandiști destoinici și un număr de 160 soldaţi marinari din Sevastopol a sosit aici, la finele săptămînii trecute, venind din Sevastopol, sub pretext de a schimba echipajele de pe vasele de război de pe Dunăre.

Aceşti propagandişti noi veniţi au început prin terorizarea corpului ofițerilor, folosindu-se ușor în propagandă de ura soldaţilor împotriva lor, ce din nenorocire pentru ei este justificată prin purtările rele ce au avut în trecut cu ei. Mulţi din ofiţeri au dispărut, iar Comitetul a luat în mînă orice acţiune a armatei, oprind cîțiva ofițeri pe lîngă ei ca consilieri tehnici, amenințîndu-i că în caz de fugă, vor fi prinși și uciși. Între cei opriți pentru moment în asemenea condiții se află și Amiralul Neninkov.

Cu Comitetul Soldaților, care conduce azi totul, nu am luat nici un contact și aștept ordinele Excelenței Voastre de urmare, cerut și prin telegrama mea cifrată nr. 497/1917.

Domnule Președinte al Consiliului
Ca urmare la telegrama cifrată al acestui Consulat No 470/917, am onoarea a raporta Excelenței Voastre că, în ziua de 1 Decembre curent, o bandă de hoți, îmbrăcată în uniforme soldățești, în număr de peste 200, au devastat și incendiat în orașul Cahul prăvălii și câte-va case particulare. In timpul devastărei, la această bandă s'au asociat și soldați din armata regulată.
In ziua de 3 Decembre, incendiarea și jaful s'au întins mai întâiu asupra tuturor conacurilor de pe proprietățile rurale și apoi asupra orașului Bolgrad, unde au devastat câte-va magazii și case particulare, din care la două apoi le-au dat foc.
In orașul Ismail, încercarea acestei bande de a veni și devasta orașul a fost oprită de Comitetul local al soldaților

Fragment din raportul Consulatului Român la Izmail din 12.12.1917. Sursă: Arhiva MAE

Se pare însă, după spusele tuturor, că printre membrii Comitetului Local se găsesc tineri culți și inteligenți, convinși pacifiști, care au cîștigat prin purtarea lor tot elementul militar din aceste părţi.

Aici alăturat am onoarea a înainta Excelenței Voastre două rezumate prea interesante, de convorbirile ce au avut loc la Tulcea, în zilele de 27 și 29 decembrie curent, între delegaţia comitetului rusesc și o delegaţie germano-bulgară. Acum aproape toată Delta Dunării este părăsită de trupele rusești și artileria rusă a fost retrasă acum 4 zile, trecînd podul spre Ismail pentru moment.

În oraș neliniște și cea mai mare nesiguranţă. Ziua și noaptea împușcături care au ocazionat chiar accidente. Furturile au loc pretutindeni și zilnic, așa că de cum înserează nimeni nu mai circulă pe străzi. Toţi trăiesc cu frica unui pogrom ce începe de la evrei spre a se termina cu creștini, cum a fost la Bolgrad, Cahul și Chilia rusă. Se crede că autorii acestor pogromuri nu sînt soldaţii propriuziși, ci bande de hoţi îmbrăcaţi soldățește. Pînă acum nu s-a luat nici o măsură de siguranţă în această privință.

Consul, [indescifrabil] ■

ÎN MIEZUL TIMPULUI PASCAL

Ciclul pascal, pe care evlavia creștină îl parcurge an de an, se întinde de fapt de la începutul Postului Mare și pînă la Rusalii, dar centrul lui, receptat și trăit cu precădere ca „timp pascal“, îl constituie cele două săptămîni consecutive de la Florii la Duminica Tomii, ce încadrează marele praznic al Învierii: Săptămîna Patimitor (a tristeții cernite) și Săptămîna Luminată (a bucuriei radioase). Această plinătate a timpului pascal e punctată, ***evanghelic*** *și* ***iconic****, în cele ce urmează.*

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

1 **Învierea lui Lazăr** (fratele Martei și Mariei), cinstită în ajunul Floriilor (Sîmbăta lui Lazăr), constituie un preludiu important al Învierii Domnului. Troparul sărbătorii spune: „Învierea cea de obște mai înainte de Patima Ta încredințînd-o, pe Lazăr l-ai înviat, Hristoase, Dumnezeule“. Dojenind-o pe Marta pentru îndoiala ei („Nu ți-am spus că dacă vei crede, vei vedea slava lui Dumnezeu?“ – *Ioan* 11, 40), Domnul pune să se ridice piatra de la gura mormîntului și-l strigă cu glas mare pe cel de patru zile așezat în el: „Lazăre, vino afară!“ (*Ioan* 11, 43). Și mortul iese viu la lumină, făcîndu-i să se

cutremure pe toți cei de față, iar pe arhierei și pe farisei să zică: „Ce ne facem, pentru că Omul Acesta săvîrșește multe minuni?“ (*Ioan* 11, 47).

2 A doua zi, în Duminica Floriilor, are loc **Intrarea Domnului în Ierusalim**. Călare pe mînzul asinei și întîmpinat de mulțime cu ramuri de finic și cu osanale („Osana! Binecuvîntat este Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israel!“ – *Ioan* 12, 13), Iisus este imaginea Împăratului, iar Ierusalimul imaginea Împărăției (prefigurarea Ierusalimului ceresc). Celor veniți să-L vadă, le spune: „A venit

ceasul ca să fie preaslăvit Fiul Omului“ (*Ioan* 12, 23), și atunci glas se aude din ceruri zicînd: „L-am preaslăvit și iarăși Îl voi preaslăvi“ (*Ioan* 12, 28). Dar Iisus știe că pășește pe calea patimii, răstignirii și morții, amintindu-le celor din jur că „grăuntele de grîu… dacă va muri, va aduce multă roadă“ (*Ioan* 12, 24), chiar dacă ei nu pricepeau în clipa aceea că El le vorbea, învăluit, despre propria Lui moarte și Înviere.

3 Înaintea Cinei celei de Taină, în semn și ca pildă de smerenie slujitoare, **Hristos spală picioarele ucenicilor**: „Înțelegeți ce v-am făcut Eu? Voi Mă numiți pe Mine: Învățătorul și Domnul; și bine ziceți, căci sînt. Deci, dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sînteți datori să vă spălați picioarele unii altora; că v-am dat vouă pildă ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi“ (*Ioan* 13, 12-15). De aceea, în Patriarhia Ierusalimului bunăoară, pînă astăzi, Patriarhul, închipuindu-L pe Hristos, la Utrenia din Joia Mare, spală picioarele a 12 arhimandriți ai locului, ce-i închipuie pe apostolii Domnului (pe care icoana îi arată extrem de stînjeniți, dar și de impresionați de gestul Învățătorului lor).

4 **Cina cea de Taină**, ce a urmat imediat după aceea, ca reuniune pascală, este importantă pentru că în cadrul ei a fost instituită Sf. Euharistie, centrul liturgic al vieții creștine: „Iar pe cînd mîncau ei, Iisus, luînd pîine și binecuvîntînd, a frînt și, dînd ucenicilor, a zis: «Luați, mîncați, acesta este trupul Meu». Și luînd paharul și mulțumind, le-a dat, zicînd: «Beți dintru acesta toți, căci acesta este sîngele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor»“ (*Matei* 26, 26-28). Icoana îl arată pe Iuda aplecat sau cu mîna întinsă spre blid („Cel ce a întins cu Mine mîna în blid, acela Mă va vinde“ – *Matei* 26, 23): ceasul întunericului era aproape. La rigoare, în reprezentarea iconografică a scenei, aureolă trebuie să aibă numai Hristos (apostolii n-au primit încă darul Cincizemii – Duhul Sfînt pogorît asupra lor în chip de limbi de foc, ca supremă consfințire). Există însă destule reprezentări în care aureolă au și toți apostolii, mai puțin Iuda.

5 Vîndut pe 30 de arginți cu **Sărutul lui Iuda**, în noaptea Ghetsemanilor, Iisus încape pe mîna celor ce Îi doreau moartea (mai marii evreilor), dar care aveau nevoie pentru aceasta de complicitatea puterii romane. Nesuferindu-i pe evrei, Pilat încearcă în fel și chip să-L facă scăpat pe Hristos, dar în cele din urmă, spălîndu-se pe mîini, cedează presiunilor mulțimii asmuțite de farisei, care cere ferm eliberarea tîlharului Baraba și răstignirea profetului din Nazaret („Sîngele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!“ – *Matei* 27, 25). Căindu-se de ce a făcut, Iuda returnează arginții și se spînzură (dublînd păcatul trădării cu acela al sinuciderii), iar Iisus este tîrît cu crucea în spate spre Golgota, îndurînd cele mai grele batjocuri.

6 În Vinerea Mare, numită de creștini și Vinerea Neagră, creștinătatea rememorează **Răstignirea**, moartea și punerea în mormînt a Domnului, iar în biserici, seara, se cîntă Prohodul. Răstignit la ceasul al treilea (după *Marcu* 15, 25) sau la ceasul al șaselea (după *Ioan* 19, 14), cert este că Iisus Și-a dat duhul la ceasul al nouălea: „Săvîrșitu-s-a!“ (*Ioan* 19, 30); „Părinte, în mîinile Tale încredințez duhul Meu“ (*Luca* 23, 46). Vechile icoane răsăritene redau răstignirea într-o manieră sobră, evitîndu-se – în comparație cu arta apuseană – ostentația deteriorării fizice. Asistența se reduce, cel mai adesea, la Maica Domnului (uneori însoțită, în plan secund, de mironosițe) și la Apostolul Ioan (avîndu-l adeseori alături și pe bunul sutaș). Uneori sînt figurați și cei doi tîlhari între care a fost răstignit (după tradiție: Gestas și Dismas). În susul Crucii stă scris: **I.N.R.I.** – inițialele de la **I**isus **N**azarineanul, **R**egele **I**udeilor. Sub Crucea de pe Golgota (locul „Căpățînii“) e o mică grotă, cu craniul protopărintelui Adam, semnificînd mîntuirea primului Adam prin sîngele lui Hristos, Noul Adam.

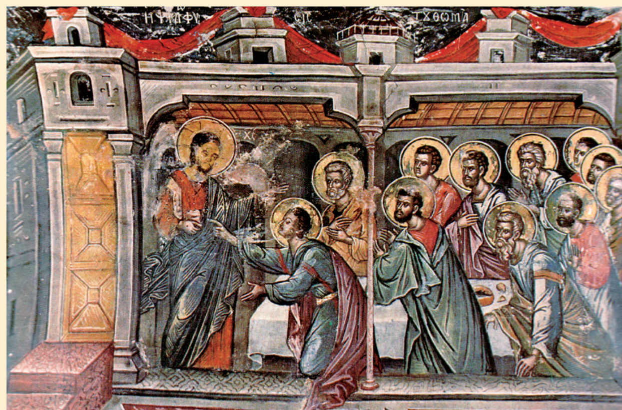

7 Așa cum Domnul le spusese ucenicilor în multe rînduri, în dimineața celei de-a treia zile de după punerea Sa în mormînt are loc **Învierea** – *Anástasis* –, moment tainic greu de figurat, drept care iconografia răsăriteană îl evocă, de regulă, prin scena **Pogorîrii la iad**, absentă din Evanghelii, dar bine statornicită în Tradiție (Sf. Simeon Noul Teolog: „Hristos S-a pogorît la iad, a slobozit din legăturile veșnice și a înviat sufletele celor drepți care erau robite acolo, adică le-a dus în rai. Dar nu a înviat și trupurile lor, ci le-a lăsat în morminte pînă la învierea cea de obște“). Hristos Însuși S-a pogorît la iad cu sufletul (nu și cu trupul, care era în mormînt). Iadul e reprezentat ca o peșteră întunecoasă, iar în centrul icoanei se vede Hristos, cu dreapta ținînd de mînă pe Adam, iar cu stînga pe Eva. Alteori cu o mînă îl ține pe Adam, iar în cealaltă ține Crucea (devenită simbol suprem al biruinței asupra morții).

8 **Învierea Domnului** mai este reprezentată tradițional prin icoana **Îngerului vestind mironosițelor Învierea** („De ce Îl căutați pe Cel viu între cei morți?!" – *Luca* 24, 5; „Nu este aici, căci S-a sculat precum a zis…" – *Matei* 28, 6), pe care *Erminia* lui Dionisie din Furna (sec. 18) o descrie așa: „Mormînt deschis și un înger, purtînd veșminte albe și șezînd pe acoperămîntul mormîntului, ține cu o mînă o suliță, iar cu cealaltă arată, înăuntru în mormînt, giulgiul și năframa; și purtătoarele de miruri, înaintea lui, ținînd miresmele". Icoanele care-L înfățișează pe Domnul ieșind dintr-un mormînt sub formă de coșciug și ținînd în mînă un steag (simbol profan și emfatic al biruinței) nu sînt ortodoxe (chiar dacă, deodată cu alte proaste influențe apusene, au pătruns și în lumea ortodoxă, concurînd, pe alocuri, reprezentările tradiționale). Ele fac parte, cu rare excepții, din categoria *kitsch*-ului religios.

9 Duminica Tomii (prima de după cele trei zile ale praznicului Învierii), numită în popor și „Paștele cel mic", se leagă de episodul evanghelic al **Încredințării lui Toma** („Adu degetul tău încoace și vezi mîinile Mele, și adu mîna ta și pune-o în coasta Mea, și nu fii necredincios, ci credincios!" – *Ioan* 20, 27), cel ce, circumspect mai înainte, izbucnește acum în sublima exclamație mărturisitoare: „Domnul meu și Dumnezeul meu!". În menționatul manual de pictură bisericească tema este numită „Toma pipăind rănile lui Hristos". Încredințarea lui Toma face parte din grupul de reprezentări iconografice care certifică Învierea. Strigătului îngeresc **„Hristos a înviat!"**, ele îi răspund toate, în limbajul lor figurativ: **„Adevărat a înviat!"**. În cazul lui Toma Geamănul, „necredinciosul" sfîrșește prin a ne încredința el însuși de autenticitatea Învierii!

AXIONUL ÎNVIERII

Îngerul a strigat celei pline de dar: Curată Fecioară, bucură-te, şi iarăşi zic: bucură-te, căci Fiul tău a înviat a treia zi din mormînt! Luminează-te, luminează-te, Noule Ierusalime, căci slava Domnului peste tine-a răsărit! Saltă, saltă acum şi te bucură, Sioane! Iar tu, Curată Născătoare de Dumnezeu, veseleşte-te întru învierea Celui născut al tău!

UNITATEA LUMII ÎN MOARTE ŞI ÎNVIERE

PAUL S. GRIGORIU
paul.grigoriu@rostonline.org

Semnificațiile Învierii devin greu de perceput chiar și de mulți dintre creștinii așa-zis practicanți ai zilelor noastre. Cunoaștem istoria mîntuirii, știm toate cele despre Patimile și Învierea lui Hristos și le retrăim în fiecare an, pe cît putem. Însă dacă ne-am întreba ce relevanță au toate acestea pentru viața noastră de zi cu zi, răspunsurile pline de evlavie ar risca să sune fals în urechile noastre – nu pentru că nu sînt adevărate, ci pentru că noi ne-am îndepărtat treptat de Adevăr, risipiți în realități parțiale. E într-o anumită măsură la fel ca atunci cînd mergem la ziua unui vechi prieten, de care ne leagă ani și amintiri de toate felurile, dar căruia ne trezim deodată că nu mai avem nimic să-i spunem. Mărunțișurile vieții ne îndepărtează de esențe, de sentimente generoase, de trăire și, în cele din urmă, de noi înșine. Învierea lui

Hristos nu mai rezonează în noi cum ar trebui, pentru că ne-am pierdut capacitatea de a ne deschide pe noi înșine, pentru că, în loc să ieșim în lumina Celui înviat, rămînem cu ochii pironiți la mormîntul gol.

Creștinii primului veac trăiau în așteptarea Celei de-a Doua Veniri a Domnului, într-o asemenea măsură încît unii lăsaseră deoparte munca și orice îndatoriri sociale și nu făceau decît să se pregătească pentru un eveniment pe care îl vedeau ca fiind foarte apropiat în timp. Sfinții Apostoli și urmașii lor au avertizat împotriva acestei pasivități, îndemnîndu-i pe oameni să nu neglijeze viața de zi cu zi, păstrîndu-se în același timp pregătiți pentru ceasul despre care nimeni în afară de Dumnezeu nu știe cînd vine. Tensiunea aceasta între viața cotidiană și așteptarea Împărăției s-a menținut ca o constantă în istoria creștinismului. Iar cînd libertatea și strălucirea locașurilor de închinăciune riscau să basculeze către extrema unei prea mari preocupări pentru aspectele exterioare, a luat naștere monahismul.

Cînd un mirean vizitează o comunitate de călugări – și mai ales pe cea mai izolată, pe care lumea contemporană ar numi-o de-a dreptul extremistă – acea tensiune despre care vorbeam se face simțită mai clar decît în alte împrejurări. Dincolo de mirarea și admirația oricărui creștin pentru viața din Muntele Athos, gîndul viclean se insinuează șoptind: „Ăștia sînt nebuni!“. Slujbele de noapte, programul strict și obositor, condițiile aspre și fiecare clipă centrată în jurul rugăciunii te duc cu gîndul la un straniu exces invers. Și, deși buna măsură sau dreapta socotință este virtute de căpetenie a călugărului (ca și a oricărui creștin), în termeni strict lumești stilul de viață athonit e un exces. Dacă nu raportezi lucrurile la Hristos, rostul tuturor acestor nevoințe nu se vede, la fel cum invizibil le apare și tuturor celor care Îl adaptează pe Hristos la propriile lor comodități, care își fac din El o scuză sau un simplu agent de rezolvare a problemelor cotidiene: dă-mi mîncare, scapă-mă de boală, ajută-mă să mă căsătoresc cu cine trebuie. Desigur, Mîntuitorul nu a neglijat nici una dintre problemele omenești, S-a aplecat cu compasiune către toate durerile noastre. De aceea Sfinții Părinți ne învață că cererea „pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi“, dincolo de caracterul ei spiritual, trebuie interpretată și în sensul ei cel mai concret, căci Hristos este Mîntuitor al omului întreg, trup și suflet, și de amîndouă acestea se îngrijește. Dar relația de iubire care trebuie să se nască între Dumnezeu și om depășește sfera imediatului. Și în această cheie trebuie citită viața monahilor de pretutindeni.

Călugării din Sfîntul Munte sînt cu adevărat morți pentru lume. Nu din dispreț, nu dintr-un sentiment de superioritate. Ci pentru că Îl iubesc pe Hristos în așa măsură – și în Hristos toată creația – încît, pentru a trăi Învierea, se urcă de bunăvoie pe Cruce. „Cînd un om minte, ucide o parte din lume“, spun versurile unui cîntec intitulat sugestiv „A trăi înseamnă a muri“[1]. Monahii aleg să trăiască Adevărul pînă la capăt și astfel ating esența condiției omenești, care este caracterul ei muritor. În moartea asumată de bunăvoie ei se alătură jertfei lui Hristos, Care a călcat „cu moartea pe moarte“. Ei nu se mai mint cu acele „palide morți pe care oamenii le numesc în mod greșit vieți“[2] și astfel, în Hristos, pe Care ei Îl trăiesc zi de zi, lumea nu mai e ucisă, ci primește viață, și încă viață din belșug. O dată pus în fața acestui înțeles, mireanul trăiește starea de tensiune despre care vorbeam mai sus. Hristos e trăit de monahi, dar Hristos nu a venit doar pentru ei. Ce vor face ceilalți, ei, care sînt așa departe de atmosfera de rugăciune de aici, care trăiesc în mijlocul Babilonului?

Stînd într-un paraclis athonit la slujbă, am început să înțeleg că Biserica e totul. Trăirea la sînul Bisericii, deci în Hristos, îmbrățișează lumea întreagă, călugări și mireni, căsătoriți și păstrători ai fecioriei, oameni din lume și din mănăstire. Și în lume ➘

trebuie să învățăm să ne murim nouă înșine. „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată“, spune poetul[3]. Or, pentru a cunoaște la nivel intim Învierea, aceasta e lecția cea mai importantă. Dincolo de orice forme exterioare, pelerinul la Muntele Athos trebuie să învețe lecția morții de zi cu zi. Ar fi o greșeală ca, o dată întorși în lume, să încercăm să fim un pic călugări și un pic mireni, să ne răstălmăcim rosturile și chemarea. În fond, poruncile sînt aceleași pentru toți, doar modul lor exterior de îndeplinire diferă. Monahul se depărtează de lume, dar o îmbrățișează pe toată în rugăciune. Cuviosul Paisie Aghioritul trăia într-o chilie, dar se ruga deopotrivă pentru cei din trafic, pentru cei rătăciți, pentru tineri, pentru căsătoriți, pentru prunci. Cel care trăiește în lume e chemat să o transfigureze – să fie în ea, dar să-i respingă stricăciunea, să iubească oamenii, dar să respingă „duhul lumesc“. Iar a lupta împotriva acestuia înseamnă a lupta în primul rînd cu egoismul care ne desparte de ceilalți. Nimicirea oricărei patimi este mucenicia noastră zilnică. Nu sîntem chemați să ne ascundem decît de cele față de care ne știm slabi, supuși ispitei, pînă cînd și pe acelea le vom putea privi cu ochi curați, ca Patriarhul Pavle al Serbiei, pe care nu-l sminteau priveliștile de care voiau să-l ferească ucenicii lui. Hristos a stat în pustie, dar a mers și prin piețe. S-a rugat în singurătate, dar a stat și la masă cu vameșii. Deci tensiunea care există între cele două moduri de viață – în mănăstire și în lume – se rezolvă în El. Iar uimirea binecuvîntată ce ne cuprinde cînd pășim în Sfîntul Munte, acolo unde viața creștină e firescul lucrurilor, trebuie să se transforme în aluat cu care să dospim frămîntătura lumii și pe a noastră. Să luăm cultura și să extragem cele bune din ea, să facem din muncă bucurie a slujirii mai mult decît preocupare meschină pentru propria bunăstare, să-i iubim pe cei de lîngă noi cu jertfelnicie, să răspundem nevoilor fiecăruia cu înțelegere și să îmbrăcăm fiecare reușită în smerenie și recunoștință. Pentru că dacă de acolo am luat un strop din viața în Hristos, cine va putea oare să ne stea împotrivă?

„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui“, i-a spus Dumnezeu Sfîntului Siluan Athonitul. În iadul lumii contemporane trebuie să rămînem cu speranța vie în Hristos și din aceasta să ne nască faptele prin care murim lumii de bunăvoie. Zbaterea noastră pentru cele ale traiului de zi cu zi se topește inevitabil în nimic, noblețea omului dă frumusețe unor amintiri care însă, în cele din urmă, dispar și ele, și doar unirea omului cu Dumnezeu îi potolește celui dintîi setea de infinit. Pentru un singur suspin al dorului de veșnicie, harul va revărsa în noi înțelegerea din care vom rosti, conștienți de semnificația cuvintelor, taina cea din vechi ascunsă în care universul fărîmițat se umple de rost și se împlinește unitar: **Hristos a înviat!** ■

[1] Metallica, *„To Live Is To Die“*.
[2] *Ibidem*.
[3] Mihai Eminescu, *Odă în metru antic*.

VEGHEAȚI, CA SĂ NU DEZNĂDĂJDUIȚI!

CONSTANTIN MIHAI
constantin.mihai@rostonline.org

„Hristos va fi în agonie pînă la sfîrșitul lumii; în tot acest timp să nu dormim“ (Pascal, *Les pensées sur la religion et sur quelques autres sujets. Chapitre XIV. Jésus-Christ*, Paris, 1670, p.143). Înaintea lui Pascal, ne-a spus acest lucru fundamental însuși Mîntuitorul: „Stați și vegheați“ (*Evanghelia după Matei* 25, 13). Noi am stat, dar nu am vegheat. Am stat obosiți și pasivi atunci cînd El se ruga. Se ruga Hristos pentru a avea destulă putere în momentul jertfei, care, totuși, se împlinea pentru noi. Dar noi, stăm și adormim. Iar acesta e un păcat. „Dacă Dumnezeu se îndură, mîntuirea vine oricum. Pentru că Dumnezeu poate orice. Dar așteptarea e, totuși, o condiție a mîntuirii. Așteptarea activă, care, altfel, se zice deznădejde“ (Nae Ionescu)

Astfel, cea dintîi datorie a noastră este să veghem, să fim treji pentru a nu cădea în ispita deznădejdii. Este adevărat că nu ne mîntuim prin vrednicia noastră, ci prin îndurarea lui Dumnezeu, care decide jertfa Mielului, suferința lui Hristos pentru noi. Dar așteptarea noastră activă, prezența noastră la acest act de jertfă ușurează suferința umană, transfigurînd-o. Participarea noastră constituie un sprijin, prezența noastră prin nădejde fiind esențială. Se spune că Dumnezeu Însuși e trist cînd oamenii își întorc dragostea de la EL.

Învierea reprezintă momentul mărturisirii nădejdii, concretizată prin participarea noastră activă la jertfa Mielului. Prin această jertfă devine posibilă mîntuirea noastră, „Hristos adevăratul Dumnezeu, cu moartea Lui călcînd și înfrîngînd moartea noastră, nu a sfărîmat numai atunci porțile iadului, silindu-l să-și verse morții – dar a asigurat prin jertfa LUI învierea noastră“ (Nae Ionescu). Prăznuirea Sfintelor Paști nu se mai poate face decît trăindu-le în Biserică, rugîndu-te acolo, supunîndu-te tuturor sugestiilor transcendenței, pregătindu-te cu smerenie pentru coborîrea harului, lăsîndu-te purtat de mireasma caldă și învăluitoare a cultului, adevărată propedeutică la deschiderea cerurilor. Acesta este ceasul tainei pascale din care ființa noastră nu poate dezlega decît o fărîmă prin cheia gîndului.

În actuala civilizație a secularizării, taina este dată de o parte pentru a face loc unei concepții în care omul-Dumnezeu a devenit omul-erou, un erou al unei noi credințe, al unei convingeri morale. Prin urmare, creștinismul este redus la o morală, iar această taină a Învierii la prăznuirea amintirii unui proces juridic între două morale, în care a învins peste veacuri morala victimei. Și totuși, gîndul refuză cu obstinație faptul că Sf. Paști ar putea fi un fel *de afacere Dreyfus* de acum mai bine de douăzeci de veacuri. Pentru că Patimile, Răstignirea și Învierea nu sînt simboluri, ci fapte; ele nu înseamnă, ci **sînt** pur și simplu. Să ne amintim numai de momentul slujbei de joi seara, cînd *s-a spînzurat pe lemn Acela ce spînzură pămîntul pe ape*, și de cîntarea de prohodire de vineri seara, care mărturisește că în mormînt a fost pusă, prin coborîrea lui Hristos, însăși viața, pentru a vedea cum ființa umană trăiește în ceasul tainei pascale. Sfintele Paști sînt, dincolo de orice gînd, în inima fiecărui om, bucurie.

Hristos a murit pe cruce și a înviat a treia zi, după trup, deschizînd pentru noi porțile Raiului. Prin moartea lui Hristos, vom învia noi înșine, cei cu adevărat din morți. De aceea nădăjduiesc, mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor, aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie! ■

Dante Alighieri

Divina Comedie în noua versiune românească a lui Răzvan Codrescu

PURGATORIUL

Cîntul XXV

REZUMATUL CÎNTULUI

Urcînd de zor spre al şaptelea brîu al Purgatoriului, Dante are o nelămurire pe care nu îndrăzneşte s-o exprime, dar Vergiliu îi ghiceşte dorinţa şi îl invită să vorbească. Nelămurirea lui Dante este cum de mai poate slăbi cineva care nu mai este nevoit să se hrănească, cum e cazul cu sufletele de acolo. Vergiliu îl roagă pe Staţiu să-l lămurească pe Dante, iar poetul antic face un lung expozeu de filosofie medievală cu privire la zămislirea fiinţei omeneşti, la originea sufletului şi la existenţa lui de după moartea trupului. Staţiu urmează, în mare, doctrinelor lui Aristotel şi Toma de Aquino şi îl critică pe Averroes (v. 63 şi urm.) pentru teoria „intelectului posibil", preluată de scolastica apuseană (distincţia între *intellectus possibilis* şi *intellectus agens*). El îi explică lui Dante cum, după moartea trupului (metaforic: cînd parca Lachesis încetează să mai toarcă firul vieţii), *la virtú informativa* (puterea formativă, creatoare) care rezidă în orice suflet îi conferă o nouă înfăţişare, imaterială, dar conformă cu cea din viaţa pămîntească, iar aceasta – „umbra" – oglindeşte diferitele stări interioare. Abia apucă Staţiu să-şi termine expozeul, că cei trei, cotind spre dreapta, dau de flăcările brîului al şaptelea, în care ispăşesc desfrînaţii, alternînd intonarea de imnuri (ca *Summae Deus clementiae*, „Acoperă-mă, Doamne, cu mila Ta") cu pomenirea unor ilustre pilde de castitate (cea mai înaltă fiind cea a Fecioarei Maria, evocată prin cuvintele latineşti *Virum non cognosco*, „Eu nu ştiu de bărbat", din dialogul ei cu Arhanghelul). Cîntul este arid şi pe alocuri obscur, dar important pentru înţelegerea concepţiei danteşti despre starea sufletelor în lumea de dincolo, pe care se întemeiază întregul poem. *(R. C.)*

Timp de zăbavă nu era pe cale,
căci ziua-n Taur soarele-o lăsase,
iar noaptea-n Scorpion dădea tîrcoale;

drept care, cum vrăjmaș suflării trase
e cel grăbit de griji sau de nevoi
și, orice-ar fi, el mersul n-o să-l lase,

la fel cărarea o suiam și noi,
pășind în șir prin locul strîmt prin care
n-am fi putut să trecem cîte doi.

Și cum un pui de barză, vrînd să zboare,
ridică-arípa, dar la loc și-o lasă,
căci nu-i de cuib să se desprindă-n stare,

la fel și eu, cu rîvnă-ntîi focoasă,
dar iute stinsă, de-a-ntreba mirat,
mișcam din buze, fără-o vorbă scoasă.

Cu toată graba, nu m-a fost lăsat
părintele meu drag, zicînd: „Sloboade
al vorbei arc, căci prea l-ai încordat!“.

Atunci deschis-am gura cum se cade
și începui: „Cum poate-a mai slăbi
cel cărui hrana-n fire nu-i mai șade?!“.

„La Meleagru dacă te-ai gîndi,
ce arse-atît cît arse un tăciune,
n-ar fi prea greu de priceput“, grăi;

„și de-ai gîndi, cînd vă mișcați pe bune,
cum prinde-oglinda orișice mișcare,
ce-ți pare greu pe gînduri nu te-ar pune.

Dar spre-a-ți plini dorința arzătoare
e Stațiu-aici; și eu îl rog să dea
rănilor tale-alin și vindecare“.

„De aflǎ ce-i etern din gura mea“,
răspunse Stațiu, „cînd tu ești de față,
e că mi-o ceri și altfel n-aș putea“.

Apoi îmi zise: „De-ai să tragi povață
din cîte vorba-mi, fiule, ți-arată,
s-o risipi din mintea-ți orice ceață.

Perfectul sînge, ce nu-i supt vreodată
de venele-nsetate, ci-i păstrat
ca un prisos cînd masa-i ridicată,

puterea care-n noi le-a conformat
pe toate el în inimă-o găsește,
cum cel prin vine scurs le-a întrupat.

Și iarăși mistuit, în jos pornește,
prin părți ce-a le numi nu se cuvine,
și-n vas firesc cu-alt sînge se-ntîlnește.

Acolo se-mpreună de la sine:
unul îndură, celălalt lucrează
prin locul cel perfect de unde vine;

și-amestecat cu celălalt creează,
coagulînd întîi, ca-n continuare
din cheag să facă trup care viază.

Ajunsă-n noi puterea lucrătoare
un suflet ca de plantă (atîta doară
că-n om e drum, pe cînd în plantă-i stare),

mișcări și simțuri prind treptat s-apară,
ca-n fungii mării; și iau formă toate
cîte în ea în germene se-aflară.

Acum întinsă, fiule, răzbate
puterea cea din inimă de tată,
din care firea mădulare scoate.

Dar animalul cum e chip să poată
s-ajungă om, tu nu știi încă și
se înșelă și-un mai mintos odată,

ce sufletu-n doctrină-l despărți
de-un „intelect posibil“ așa-zis,
cui nu-i putu organ văzut găsi.

Fii spre-adevăr cu sufletul deschis
și află că-ntr-un făt, cînd se-mplinește
al creierului cheag, atunci precis

cel care-ntîi pe toate le urnește,
uzînd voios de-a firii măiestrie,
cu spirit nou așa îl întărește

încît atrage în substanța vie
tot ce-i acolo-activ și-un suflet face
care trăiește, simte și se știe.

Ca de ce spun să-ți dea mirarea pace,
vezi cum căldura soarelui în vin,
nuntind cu sucul viței, se preface.

Cînd a rămas Lachesis fără in,
de carne se desprinde, luînd cu sine
puterea din uman și din divin:

rămîi, cînd celelalte tac în tine,
doar cu memoria, cugetul și vrerea,
dar ascuțite toate mult mai bine.

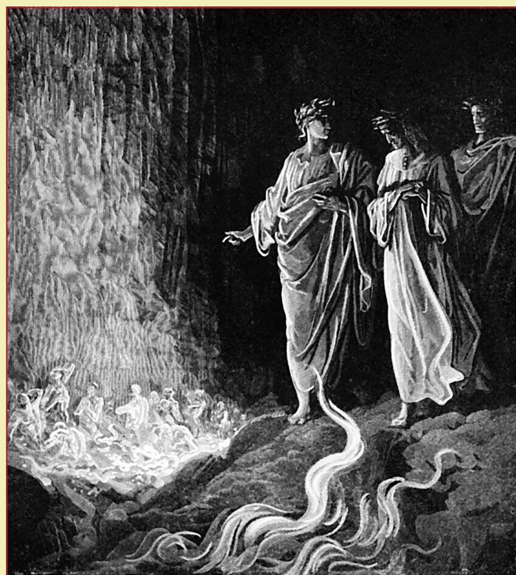
Fără popas, prin sine-i e căderea
pe-un mal sau altul, și întîia oară
știe-n ce chip va aștepta-nvierea.

Cînd locul dat acolo-l împresoară,
puterea ce dă formă radiază
din el ca și în trup odinioară;

și cum văzduhul ud se învîrstează,
prin cel ce-n el lumina-și oglindește,
și cu splendori de vis se-ncununează,

și-acolo-n jur văzduhul chip primește
de cum i-l dă puterea lucrătoare
a sufletului care-n loc se-oprește;

şi-apoi, aşa cum para arzătoare
urmează focu-ncolo şi încoace,
la fel pe suflet noua-ntruchipare.
Şi întrucît prin ea văzut se face,
numită-i umbră; şi de-acolo-apoi
tot simţul, chiar şi văzul, se reface.
Printr-însa prindem grai şi rîdem noi;
printr-însa scoatem lacrimi şi suspine,
ce-ai şi-auzit cum curg pe-aici şuvoi.
Şi după cum vreun dor în noi se-aţine,
sau alt afect, ia umbra-nfăţişare;
or, asta-i ce trezi mirare-n tine“.
Ajunşi la cotul ultim pe cărare,
spre mîna dreaptă-atunci am apucat,
cuprinşi de-acum de-o altă-ngrijorare.
Ardea pe coastă foc învîlvorat
şi dinspre rîpă vîntu-abia răzbea
să-l dea-napoi, cruţînd de el un hat.
Mergeam în şir şi teama mă-ncolţea,
aci de foc şi colea de genune,
să n-ard în el, nici să nu pic în ea.
„Pe-aici“, grăbi stăpînul meu a spune,
„cu ochii-n patru trebuie să fii,
ca pasu-n gol să nu greşeşti a-l pune“.
Summae Deus clementiae se-auzi
din vîlvătaia focului cîntare,
iar capul meu din mers se răsuci.
Umbre văzui prin flăcări umblătoare,
încît cătam cu ochii mari, pe rînd,
la ele şi la strîmta-n sus cărare.
Cu acel imn la capăt ajungînd,
strigară: *Virum non cognosco* şi
porniră iar să-l intoneze blînd.
Şi iar sfîrşind, strigară: „O goni,
în codru stînd, Diana pe Elice,
ce de la Venus din venin sorbi“.
Şi se-ntorceau din nou la imn; ferice
strigau apoi că-s cei şi cele care
s-au fost păstrat cum legea nunţii zice.
Şi cred c-aşa, cu pilde şi cîntare,
şi-or ispăşi în foc osînda toată:
în felu-acesta rana care-i doare
va fi la urma urmei vindecată.

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

FEMEIA NEVĂZUTĂ

DAN STANCA
dan.stanca@rostonline.org

Nu am întîlnit-o niciodată. Am așteptat-o multă vreme convins că pînă la urmă ea îmi va apărea în cale. Felul cum va avea loc întîlnirea depășea posiblitățile mele de imaginare. Nici nu voiam să fiu prea imaginativ. Ea era o prezență dincolo de orice portret pe care aș fi îndrăznit să i-l fac. Știam că nu pot s-o doresc decît dacă sînt singur, decît dacă am o viață neîmplinită și nici nu tînjesc spre împlinire. Trebuia din acest punct de vedere să fiu cast. Nu-i așa că există și o castitate a eșecului? Dar aici nu eram silit să depun vreun efort. Mă ocolise mereu șansa în viață, spre deosebire de alții la care norocul vine în fiecare zi. De dimineață în acea zi am coborît din bloc și m-am dus la barul de unde îmi iau păhărelul cu cafea. Mi-e lene să mi-o fac eu singur și oricum iese proastă. Prea apoasă sau insuficient fiartă, așa că simt mereu zaț între dinți.

Cînd ies din casă mă uimește zarva de pe stradă și graba oamenilor. Aleargă în neștire – nici ei nu știu probabil unde – și nu se opresc nici o clipă ca să-și tragă sufletul, să respire adînc și să-și pună o întrebare elementară: ce se întîmplă cu mine? Peisajul, în comparație cu agitația oamenilor, este monoton, împietrit, nu mă stimulează în nici un fel. O singură bancă cu două șipci rupte pe care mă așez deseori cînd, întorcîndu-mă de la cumpărături, vreau să mă odihnesc, a devenit prietenul meu cel mai apropiat din rîndul creaturilor neînsuflețite. În ultima săpătămînă am avut numai ghinioane. Întîi mi-am luxat glezna și o zi întreagă nu am mai putut să pun piciorul în pămînt. Apoi, de cealaltă gleznă m-a mușcat o cățelușă care mereu mă pîndește cînd mă duc la redacție. Stă ascunsă după cîte o mașină și de acolo țîșnește spre cel pe care ea îl bănuiește că e nepregătit. Eu sînt probabil cel mai indicat pentru asemenea agresiuni. Au și animalele flerul lor. N-o să-i aleagă niciodată pe cei puternici, ci pe aceia care într-un fel le seamănă. Un animal oropsit va alege spre a-l mușca pe un om asemănător lui. Nu va veni spre el pentru a-i linge palmele și a-și exprima astfel din ochii lui duioși, ochi de cîine, compasiunea. Astea sînt povești de adormit copiii. Nu, tocmai pe cel ca el îl va mușca, de parcă ar dori să-i creeze o suferință care să le completeze pe toate celelalte pe care omul le are deja însușite.

Cînd i-am scris ei noaptea trecută, i-am spus doar atît: ce poți să faci tu cu unul bătrîn, mititel, cu un picior sucit și altul mușcat, și pe deasupra, tuns chilug? Mai făcusem prostia dintr-un fel de masochism să mă și duc la frizer, unde mi-a fost mereu spaimă, deoarece foarfecii frizerilor mi s-au părut un fel de instrumente de tortură sau de emasculare. Mi-a fost mai frică de frizer decît de dentist. Mama a fost medic stomatolog și de aceea de fiecare dată cînd mă duc la cabinet simt ca prin vis mîinele ei în gura mea, deși am în față o cucoană rea și cinică, care nu vrea decît bani foarte mulți pentru tratarea cariilor care mi-au măcinat dinții și măselele. Frizerița, nu stomatoloaga, s-a uitat la mine sever, ca la un elev neascultător, și mi-a spus că așa nu se mai poate, trebuie să mă tundă foarte scurt fiindcă ea nu poate să-mi așeze părul din cauza vîrtejurilor din creștet și nici nu vrea să ies din mîinile ei fără să arăt bine. Seria de argumente a fost infailibilă și am cedat. În doi timpi și trei mișcări m-am trezit cu toată podoaba capilară risipită pe pardoseala frizeriei. Îmi venea să plîng, dar aș fi fost caraghios, om aproape de 60 de ani. Și atunci primul meu gînd a fost la ea. Dacă atunci – deși era imposibil – mi-ar fi apărut în cale, cum m-ar fi privit? Dar mă văzuse ea vreodată în carne și oase? Ne văzuserăm noi doi? Ne atinseserăm? Măcar să ne plimbăm ținîndu-ne de mînă, apropiindu-ne unul de celălalt insesizabil, milimetri care sînt kilometri, privirile tulburătoare ale oamenilor care se doresc intens, dar nu sînt în stare să facă un pas, ochi lacomi și sfioși, contradicție imposibilă, eram invizibili unul pentru celălalt și

cu toate acestea o simțeam atunci chiar în fața mea, rîzînd de felul cum arăt. Într-o scrisoare făcuse următoarea observație. Să te mai iubesc eu pe tine dacă spui că ești bătrîn și scund? Se amuza cu o anumită delicatețe de complexele mele, care se îngroșau parcă de la o lună la alta, căptușind cutia izolării în care locuiam ca un *homeless* la intersecția marilor bulevarde. Dacă m-ar fi văzut fără păr și cu bube pe cap ce ar fi zis? Scăfîrlia mea rotundă, bombată la spate, în zona occipitală, odată dezvelită, începe să se prăjească la soare ca un bostan. Urmează, mai devreme sau mai tîrziu, să crape, scoțînd la iveală miezul roșu, zemos și parfumat. Dar știu că mațele mele intracraniene nu pot fi plăcute nici la gust, nici la miros, cu atît mai mult la privit. Ea poate ar fi avut curiozitatea să se uite înăuntru și cîteva clipe ar fi rămas înmărmurită în fața încolăcelii de șerpi umezi care zvîcnesc între pereții oaselor sfărîmate. Poate ar fi ridicat mîna ei subțire și albă, ca și cum ar fi vrut să schițeze un gest al binecuvîntării, și astfel ar fi adus noaptea sau odihna asupra suferinței mele. Acelea ar fi fost singurele momente cînd ne-am fi văzut. Singurele... De altminteri, zi după zi, aveam impresia că nu o să ne întîlnim niciodată. Mare lucru despre viața ei nu știam și adevărul este că nici nu voiam să știu. Nu știam dacă e singură sau cu cineva, dacă e măritată sau divorțată, dacă are sau nu copii. Ignoranța mea era însă bine ticluită. Nu voiam s-o cobor dintr-o anumită zonă a indeterminării fiindcă apoi, izbindu-mă de detalii sau tăindu-mă în ele ca în niște cioburi de sticlă, pur și simplu aș fi pierdut-o. Dar cum să pierzi ceva ce nu ai avut? Hamletian, aceasta e întrebarea.

Gîndirea aceasta dusă în exces nu mă avantajează. E tot ca un fel de tuns care merge la rădăcina nu a părului, ci a lucrurilor. Cînd gîndești prea mult constați că te înconjoară pustiul. E secetă în jur, uscăciune, tot ce era împlinit, molatec, voluptuos, prin ecorșări succesive, s-a subțiat într-atît încît s-a spectralizat. Ce a mai rămas? Nimicul. Pîinea de fiecare zi a budiștilor. Ei au nevoie tocmai de așa ceva. Ce e Nirvana decît un neant ipocrit? Mi-aș lua de pe umeri țeasta tunsă și aș așeza-o ca pe o zeitate în altarele preoților budiști.

Ea, Maria Tereza, nume de împărăteasă, într-o bună zi mi-a trimis niște poze de-ale ei. Nici nu mi-a venit să cred că am intrat în posesia acelor iluzii care țineau loc de real, mă păcăleau, dar neavînd altceva, le aveam pe ele, pentru a le privi ore în șir și a încerca s-o descopăr pe ea, dincolo de voalul fotografic. Pe ecranul computerului iluzia era și mai provocatoare. Tot ceea ce vedeam acolo sărea în brațele mele altfel decît dacă aș fi privit o simplă fotografie de hîrtie. Detaliile înfățișării nu contează. Ochi mari, albaștri, ca niște iezere carpatine? Comparație comică. În imnul legionarilor e ceva parcă legat de iezere și de Carpați, ha, ha! Dacă mă gîndesc la fiordurile norvegiene, ar suna ca într-un pliant turistic. Să spun că așa sînt ochii îngerilor ar fi din cale afară de prețios, teologic, un fel de frumos ca al treilea atribut al Divinității. Atunci? Ochii unei femei dobîndesc realitate doar dacă sînt la rîndul lor priviți. Care bărbat își poate asuma însă o misiune atît de dificilă? În acea dimineață m-am uitat mai atent la fotografii, așteptînd să-mi dezvăluie ceva ce pînă atunci îmi fusese ascuns. Căutam ceva, dar nu găseam. De fapt, așteptam să mi se dezvăluie... ■

FOAMETEA, CA INSTRUMENT POLITIC

Vadim Guzun, *Marea foamete sovietică, 1926-1936,* Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2011, 379 pp. şi *Foametea, piatiletka şi ferma colectivă: documente diplomatice româneşti,* Editura Universității de Nord, 780 pp.

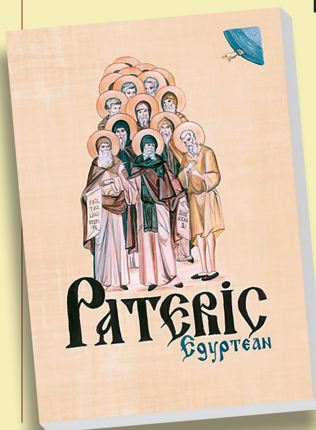
Vadim Guzun este doctorand al Academiei Române și diplomat. Interesat de formarea regimului sovietic și de politicile de sovietizare, a cercetat o serie de documente diplomatice despre foametea organizată folosită ca instrument politic, pe baza cărora a scris studii academice, iar în 2011 și două cărți: *Marea foamete sovietică, 1926-1936* și *Foametea, piatiletka și ferma colectivă: documente diplomatice românești.*

Iată cîteva dintre ideile documentate pe larg în cele două volume. Sînt insuficient cunoscute cauzele tragediei, numărul victimelor sau regiunile afectate, ceea ce întîrzie calificarea foametei din Ucraina (ce a făcut mai mult de

***Septuaginta. Isaia, Ieremia, Baruh, Plîngeri, Epistola lui Ieremia*, Colegiul Noua Europă, Bucureşti – Ed. Polirom, Iaşi, 2011, 667 pagini.**
Coordonat de autorități filologice ca d-l Cristian Bădiliță, d-na Francisca Băltăceanu şi d-na Monica Broşteanu, în colaborare cu teologul Ioan-Florin Florescu, volumul apărut spre sfîrşitul anului trecut marchează încheierea monumentalei ediții (8 tomuri) a *Septuagintei* (antica versiune grecească a Vechiului Testament) în limba română, realizată şi coordonată de specialişti reputați (şi care s-au folosit de cele mai bune surse occidentale ale momentului), în frunte cu prolificul filolog şi patrolog Cristian Bădiliță (care lucrează acum la retraducerea Noului Testament, despre care va veni sigur vorba într-unul dintre numerele viitoare ale revistei *Rost*). Traducerile din acest volum sînt semnate de Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu şi Ion Pătrulescu (fratele Iona de la Oaşa, fost profesor universitar de limbi clasice la Timişoara şi Bucureşti). *(R. C.)*

***Pateric Egyptean*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2011, 584 pagini (ediție cartonată, la două culori).**
Ediția de față a *Patericului* conține textul tradus de Cuviosul Pafnutie Dascălul şi tipărit în 1828**,** îmbinînd experiența milenară a Bisericii cu buna mireasmă a unui grai românesc fără pereche. El a fost diortosit şi completat cu grijă după originalul grecesc, folosind cele mai exigente ediții, şi îmbogățit cu scurte introduceri din viața Cuvioşilor Părinți, cu icoane ale multora dintre aceştia, cu adnotări ce înlesnesc înțelegerea zicerilor şi cu un scurt cuvînt de încheiere despre istoria *Patericului***,** cartea care de un mileniu şi jumătate dă mărturie sfîntă despre trăinicia şi frumusețea nevoințelor închinate lui Dumnezeu. Monahul Filotheu Bălan de la Petru-Vodă, vechi ucenic al Părintelui Iustin Pârvu, a adunat lume multă la lansarea de la Librăria Sophia şi a dovedit încă o dată că poate fi mult mai redutabil atunci cînd se ocupă cu Ortodoxia, iar nu cu ortodoxismele... *(R. C.)*

şapte milioane de victime în perioada 1932-1933) ca act de genocid sau de crimă împotriva umanităţii.

Pentru URSS problematica foametei este conexată cu iniţierea primului plan cincinal (*piatiletka*), industrializarea, colectivizarea forţată, represiunile în masă, exportul de cereale şi *dumping*-ul, subsumate crizei economice din anii 1932-1933.

Instaurarea puterii bolşevice la Moscova în 1922 şi recunoaşterea noului stat, URSS, de către Marea Britanie şi Franţa în 1924, a fost urmată de politica de transformare a imperiului ţarist agrar într-un stat industrial totalitar. Una dintre ţinte a fost anihilarea ţărănimii prin deportări şi lichidarea sectorului privat de comercializare a alimentelor. În 1926 ţăranii constituiau încă 82% din populaţie. Ei n-au asistat pasivi la răspîndirea terorii, cenzurii şi a propagandei regimului, ca instrumente de impunere a politicii sovietice venite de la centru. Conflictul statului cu majoritatea populaţiei s-a concretizat în cele peste 13.000 de răscoale ţărăneşti dintre anii 1922-1933, îndreptate contra colectivizărilor, deportărilor, închiderii de biserici sau penuriei de alimente. Bolşevicii şi-au impus voinţa cu preţul a zeci de milioane de victime, statul s-a organizat pe plan intern, iar procesul de lichidare a „rămăşiţelor burgheze“ şi de consolidare a proprietăţii exclusiv de stat a devansat înlocuirea acesteia cu o opţiune viabilă. Statul sovietic ajunge unic distribuitor de alimente şi în 1928 transformă cartela de pîine în armă a puterii politice. Aprovizionarea este ierarhizată de către centru pe criterii geografice, sociale şi chiar etnice.

Modelul sovietic a fost aplicat şi în provinciile româneşti anexate în 1940 şi ţărilor-satelit. La două decenii de la prăbuşirea statului sovietic, cînd pe planetă există încă asemenea „laboratoare de modele eficiente de guvernare“, demitizarea politicilor sovietice şi probarea documentară a crimelor staliniste rămîn de actualitate.

Alina Ioana Dida

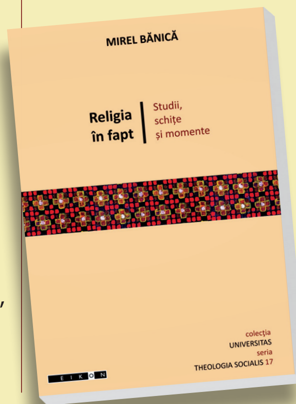
Costion Nicolescu, *Sarea Pămîntului – încrucişări, întîlniri, însoţiri*, Ed. Doxologia, Iaşi, 2011, 547 pagini.

Volumul, binecuvîntat de ÎPS Teofan Savu, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, adună între copertele lui o bună parte din articolele, eseurile, evocările sau „crochiurile” semnate în presa creştină postdecembristă (şi mai ales în suplimentul *Alfa&Omega*, pe care l-a condus ani de-a rîndul) de teologul şi etnologul Costion Nicolescu (n. 1946), unele adîncind teme esenţiale clasice ale credinţei, altele reînviind figuri mai vechi ale teologiei şi culturii noastre ortodoxe, clericale sau mireneşti, alcătuind cu toţii – vii sau adormiţi întru Domnul – „sarea pămîntului”, în înţelesul evanghelic de la *Matei* 3, 15. O carte a „întîlnirilor admirabile” şi a încrederii în temeiurile spiritului românesc, în care autorul găseşte cuvinte frumoase şi pentru revista *Rost*, mărturisindu-şi simpatia pentru „jupînul” ei, mai tînărul Claudiu Târziu, care nu mă îndoiesc că e una reciprocă. *(R. C.)*

Mirel Bănică, *Religia în fapt. Studii, schiţe şi momente*, prefaţă de Nicu Gavriluţă, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, 307 pagini.

Apărut în de-acum prestigioasa serie „Theologia Socialis”, volumul se vrea o radiografie contemporană a fenomenului religios în spaţiul românesc postdecembrist, alcătuită din reportaje sociologice, studii, eseuri, schiţe şi note de lectură publicate de autor (n. 1971, doctor în ştiinţe politice la Geneva şi sociolog al religiei) în ultimul deceniu, mai ales în paginile *Dilemei*, de pe o poziţie prudentă şi echilibrată (cu virtuţile şi cu neajunsurile ei). Autorul ştie bine cu cine şi cu ce să nu se „spurce”, ceea ce-i îngustează ideologic aria de cercetare (cum se poartă printre „dilemişti”, ca să le meargă bine). Chiar dacă are şi destule locuri discutabile, cartea e totuşi bogată în observaţii demne de luat în seamă, pe care nici o conştiinţă ortodoxă n-ar trebui să le trateze cu uşurinţă: fie pentru a le dovedi netemeinicia (cîteodată), fie pentru a le valorifica temeinicia (adeseori). *(R. C.)*

ÎN MARGINEA TRILOGIILOR

PARTEA ÎNTÎI

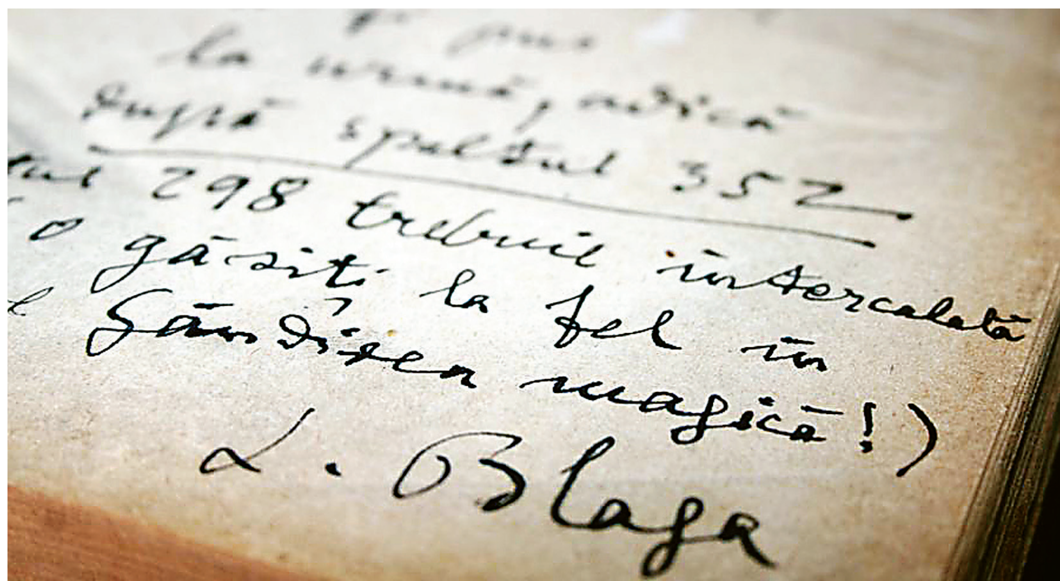

SORIN LAVRIC
sorin.lavric@rostonline.org

Cine parcurge trilogiile lui Blaga va fi izbit de trei trăsături recurente: uverturile estetice, excesul de material didactic și stilul inegal. Aproape fiecare carte începe cu un preambul avînd menirea de a-l așeza pe cititor în temă, amintindu-i că, intenția autorului fiind largă, tomul pe care cititorul îl are sub ochi nu e decît o cărămidă a unui edificiu mai cuprinzător. E ca și cum cititorului i se face o pregătire spirituală, spre a se obișnui cu aerul mai puțin gustat al tentelor mitice, insuflîndu-i-se o dispoziție ca în fața unei procesiuni sobre. Uverturile acestea sînt scrise în panglici culte și simandicoase, întărind intuiția că, mai înainte de a fi nuanțator al ideilor, autorul e degustător al liricelor.

De la politețea caldă a introducerilor se intră apoi în cadrul tematic în interiorul căruia se va mișca discuția. În acest scop, Blaga săvîrșește o meticuloasă incursiune în trecut, refăcînd istoria detaliată a subiectului: autori, cărți, distincții lexicale sînt înșiruite pedagogic, cu un acut simț al respectării predecesorilor. Treptat cadrul prinde contur și cititorul este inițiat în tensiunile problemei, trăind cu senzația că a asistat la o ireproșabilă desfășurare de material didactic. Sub unghiul expresiei, materialul pedagogic intră în tiparul textelor academice, avînd un sunet mat de text vitros, fără fermenți de înlesnire estetică, de unde și halena abstractă ce ajunge la cititor. Paginile nu au obscurități de înțelegere, dar nici sclipiri retorice. Blaga îi povesteșe pe predecesori pe limba lui, ieșind din servitutea impusă de repetarea întocmai a cuvintelor consacrate de original. Sintaxa i se mișcă în expresii culte și nespectaculoase, cu o rigoare seacă de lucrare de doctorat.

Detaliul surprinzător este că două treimi din întinderea trilogiilor e dată de această umplutură pedagogică, iar dacă dăm la o parte uverturile împreună cu procesiunea de cunoștințe de specialitate, gîndirea lui Blaga se reduce la o sută de pagini. E drept, pentru un cititor dornic de a se informa asupra filosofiei europene, cărțile acestea sînt providențiale, fiindcă mai rar dai peste un autor care să-ți predea filozofie într-o formă atît de clară și atractivă. În schimb, pentru un exeget care vrea ideile golite de carnea narațiunii preliminare, valurile de erudiție ale lui Blaga pot agasa prin întîrzierea cu care intră în miezul temei, amînarea protocolară cu care atinge esențialul împrumutîndu-i ținuta unui maestru de ceremonii care iubește tergiversarea. Pe de altă parte, Blaga are migala detaliului pe calapod nemțesc, deprindere ce ține de rigoarea epocii în care s-a format, și e nefiresc ca, astăzi optica contemporană iuțindu-se, să-i reproșăm autorului o lacună care acum un secol trecea drept o calitate indubitabilă. Oricum, e în Blaga o tărăgănare metodică pe care o putem pune în seama umorilor sale lente. Chiar dacă primele două trilogii au fost scrise într-o vreme cînd, diplomat în capitalele Europei, Blaga nu cocheta cu ideea profesoratului, alura lor e de ceremonie înceată și exactă, de unde și senzația că răbdarea exegetului e pusă la încercare. În genere, Blaga scrie lung, flasc, fără alertețe de ritm și cu o moliciune epică ce amintește de o fire reverențioasă. Dar pedagogic vorbind, Blaga este un foarte bun mijlocitor: sesizează esența unei teorii și apoi o redă într-o formă la a cărei claritate cititorului i-ar fi foarte greu să ajungă de unul singur. De aceea, sub pana lui, fiecare gînditor cercetat se exprimă clar și precis, senzație pe care o pierzi de îndată ce parcurgi cu ochii proprii volumele la care face trimitere. De aici virtutea de comentator verosimil și demn de încredere. Apoi Blaga nu e militant, dar nici conciliant, ci neutru ca un bisturiu, avînd ceva din aerul morocănos al judecătorilor care știu să fie onești pînă la antipatie.

În al treilea rînd, pofta epică a lui Blaga se schimbă de la o carte la alta, de unde și tonul inegal cu care își scrie lucrările: prima și a doua trilogie au vervă și precizie, în vreme ce ultimele două suferă de o netezime stilistică care culminează în pletoră verbală. De exemplu, *Artă și valoare*, a treia parte din *Trilogia valorilor*, e exasperantă prin secimea lexicului și prin inutilitatea clasificărilor. Cine urmărește cronologia fiecărei trilogii, va constata că inspirația lui Blaga se rupe defintiv la sfîrșitul războiului, singura carte de amplitudine care va păstra nivelul celor din interbelic fiind *Diferențialele divine*. După acest an, textele sînt convenționale, încărcate și terne, ieșite dintr-un condei care nu mai era hrănit de un spirit dornic de creație. *Conștiința filosofică*, scrisă în 1947, e curs universitar ireproșabil prin cunoștințe istorice, dar insignifiant sub unghiul originalității. *Aspecte antropologice* (1947-1948) e cercetarea acribioasă a teoriilor evoluției biologice și *Ființa istorică* (1959) este o reluare sub paravan istoric a ideilor pe care le spusese deja în celelalte trilogii. În toate aceste texte, autorul intră într-o matcă a repetițiilor de rău augur, sfîrșind în rutina supliciului didactic.

În fine, sînt cîteva deplorabile prejudecăți ce plutesc asupra filosofului. Prima e că Blaga face filozofie în limbaj poetic, trădînd rigoarea jargonului și alunecînd în eseistică viscerală. Cum s-ar spune, bietul poet scrie vernacular, adică în limba obștei, și de aceea nu se ridică la un rang conceptual, de aparat irefutabil. Blaga scrie în suspinuri de suflet, nu în deplinuri de spirit. Eroarea stă în confundarea expresiei unei gîndiri cu conținutul ei, adică cu miezul ei intuitiv. Căci esența unei gîndiri stă într-o viziune, nu în jargonul care descrie viziunea, și cum Blaga are o *Anschauung* proprie, el o desenează la propriu, în acele desene pe care le găsim în *Trilogia culturii* sau în *Trilogia valorilor* (cu cele două orizonturi în care trăiește simultan omul – *viața imediată* și *viața întru mister*) stă esența teoriei lui Blaga. Restul e o ceremonie lexicală menită a pune în lumină una sau alta din nuanțele acelor desene, și amănuntul că în această ceremonie lui Blaga „îi lunecă condeiul" exprimîndu-se frumos, amănuntul acesta nu ține de filonul viziunii, ci de talentul verbal.

Ce i se poate reproșa e că, dat fiind harul lui lexical, ar fi putut să arunce balastul pedagogic și să scrie o concisă și uluitoare simfonie speculativă, concentrată într-o singură carte, la care posteritatea să se uite cu spaimă admirativă. Din păcate, a ales acribia informației și a sfîrșit într-un edificiu supradimensionat, în care zdrențele atîrnă pe la încheieturi. Încă o dată, Blaga nu are jargon, în schimb are expresii predilecte, numai că esența gîndirii sale nu stă nici în jargon și nici în expresii, ci în *viziune*. Aceeași viziune o întîlnim în poezie, dramaturgie sau aforistică, Blaga fiind unul în natura lirică, dar multiplu în forma expresiei consacrate. ■

(Va urma)

IMAGINAȚIA MORALĂ

PARTEA A DOUA

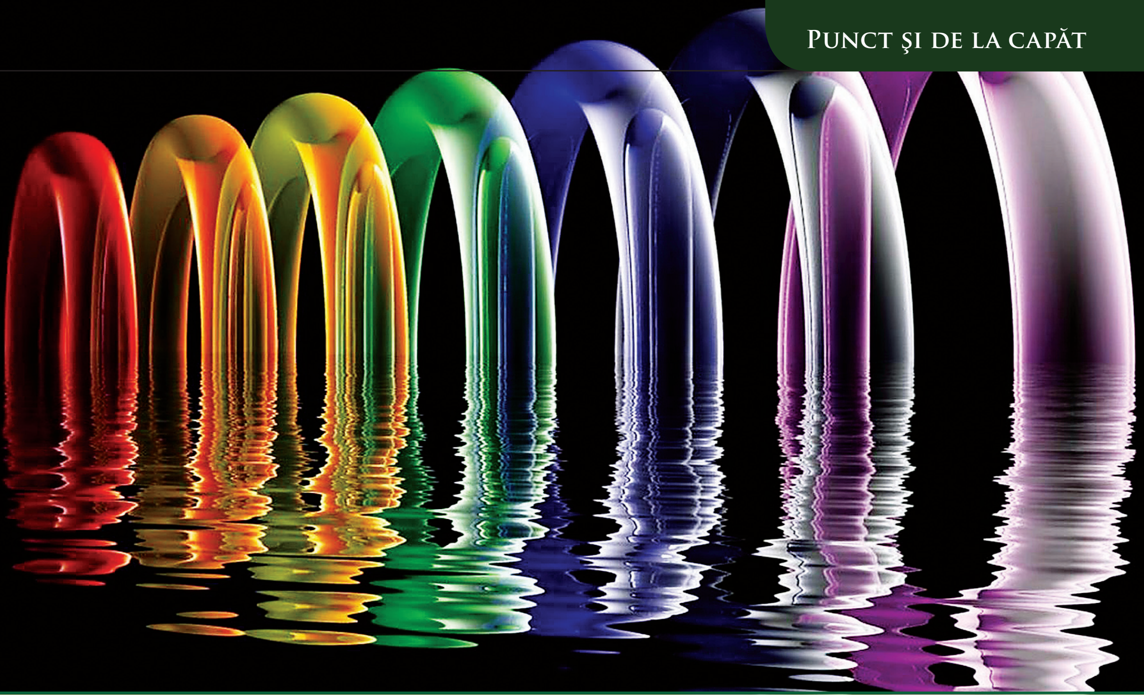
Russell Kirk (1918-1994), politolog, moralist, istoric, critic social, critic literar și autor de scrieri de ficțiune, este cunoscut pentru influența sa asupra conservatorismului american al secolului 20. Cea mai cunoscută lucrare a sa, *Gîndirea conservatoare*, publicată în 1953 se spune că „a dat formă amorfei mișcări conservatoare de după cel de-al doilea război mondial“. El a trasat dezvoltarea gîndirii conservatoare în tradiția anglo-americană, acordînd o importanță deosebită ideilor lui Edmund Burke. Kirk este considerat, de asemenea, drept cel mai important reprezentant al conservatorismului tradițional. Continuăm publicarea eseul lui Kirk despre *imaginația morală*, cu notele traducătorului.

RUSSELL KIRK

Și, pe măsură ce literatura se afundă în depravare, civilizația modernă se ruinează la rîndul ei.

Această „imaginație diabolică“ domină astăzi cea mai mare parte a ficțiunii populare; și, de asemenea, și la televiziune sau în teatre, imaginația diabolică pășește și pozează țanțoșă. Noaptea trecută am petrecut-o într-un nou hotel la modă; camera mea *single* a costat circa 80 de dolari. Pentru cinci dolari în plus îți puteai seta televizorul din cameră pentru anumite filme. După ora zece, toate filmele oferite erau dezgustător pornografice. Dar chiar și filmele de mai devreme, cele de dinainte de ora zece, fără excepție, erau produse ale imaginației diabolice, încurajau pofta pentru violență, distrugere, cruzime și dezordine senzațională. Se părea că nu li s-a întîmplat niciodată managerilor acestui hotel la modă ca vreunul dintre clienții lui bogați, de orice vîrstă și de orice sex, să-și dorească filme decente. De cînd Eliot a vorbit la Universitatea din Virginia, în 1933, noi am parcurs o bună bucată din drumul spre Avernus **[1]**. Și pe măsură ce literatura se afundă în depravare, civilizația modernă se ruinează la rîndul ei: „Valul întunecat al sîngelui este eliberat și peste tot/ Serbarea inocenței este acoperită“.

Astfel, după ce v-am atras atenția asupra existenței imaginației morale, imaginației idilice și imaginației diabolice, mă încumet să vă reamintesc și adevăratul scop al literaturii omenești.

După cum arată C.E.M. Joad [2] în cartea sa *Decadence: A Philosophical Inquiry* [3] (1948), ceea ce noi numim „decadență“ echivalează cu pierderea unui scop, a unui obiectiv. Cînd literatura a pierdut din vedere obiectivul sau scopul său real, atunci literatura este decadentă.

Scopul marilor cărți este unul etic – acela de a ne învăța ce înseamnă cu adevărat a fi om.

Care este deci ținta, obiectivul sau scopul literaturii omenești? Temeiul, expresia imaginației morale; sau, pentru a pune acest adevăr într-o frază mai familiară, scopul marilor cărți este etic – acela de a ne învăța ce înseamnă cu adevărat a fi om.

Fiecare formă majoră de artă literară și-a însușit pentru temele sale cele mai de adîncime normele naturii umane. Ceea ce Eliot numește „lucrurile permanente“ – normele, standardele – au fost preocuparea poetului încă de pe vremea lui Iov [4], sau chiar de când Homer [5]: „orbul care vede“, cînta despre războaiele zeilor cu oamenii. Pînă foarte de curînd, pentru oameni era de la sine înțeles faptul că literatura există pentru a forma conștiința normativă – adică pentru a învăța ființele omenești despre adevărata lor natură, despre demnitatea lor și despre locul lor în mijlocul lucrurilor. De felul acesta au fost străduințele lui Sofocle [6] și Aristofan [7], ale lui Tucidide [8] și Tacit [9], ale lui Platon și Cicero [10], ale lui Hesiod [11] și ale lui Vergiliu, ale lui Dante și ale lui Shakespeare [12], ale lui Dryden [13] și ale lui Pope [14].

Însăși expresia „literatură umană“ implică faptul că marea literatură este destinată să ne învețe cum să fim în întregime umani; după cum observă Irving Babbit în cartea sa Literature and the American College [15] (1908), umanismul (derivat de la latinescul *humanitas*) este o disciplină etică, care este destinată dezvoltării unei persoane în întregime umane, calităților de bărbăție, prin intermediul studiului marilor cărți. Literatura nihilismului, a pornografiei și a senzaționalismului, după cum sugerează Albert Salomon [16] în *The Tyranny of Progress* [17] (1955), este o dezvoltare recentă, care își are începuturile în secolul al XVIII-lea – și își atinge culmile în vremurile noastre – o dată cu decăderea perspectivei religioase asupra vieții și o dată cu declinul a ceea ce a fost numit „Marea Tradiție“ în filosofie.

Scriitorul se află sub o obligație morală pentru normalitate – adică, explicit sau implicit, sub anume standarde solide și vechi de conduită privată și publică.

Acest scop normativ al literaturii este cu deosebire puternic în literatura engleză, care niciodată nu a sucombat în egoismul ce a ajuns să domine literatura franceză la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Numele lui Milton [18], Bunyan [19] și Jonson [20] – sau în America ale lui Emerson [21], Hawthorne [22] și Melville [23] – pot să fie suficiente ilustrări ale acestei situații. Marii și popularii romancieri ai secolului al XIX-lea – Scott [24], ➘

Dickens [25], Thackeray [26], Trollope [27] – și-au asumat cu toții faptul că scriitorul se găsește sub o obligație morală pentru normalitate – adică, explicit sau implicit, sub anume standarde solide și vechi de conduită privată și publică.

Acum, nu vreau să înțeleg însă prin aceasta ca marele scriitor să pună fără încetare în circulație predici. În cazul lui Ben Jonson, se poate ca el să „biciuiască nebuniile nude ale timpului", dar tot el murmură: „Fii bună, dulce fecioară, și îngăduie celui care va fi isteț!" Nu, mai curînd omul literelor ne învață normele existenței noastre prin alegorie, analogie și ținîndu-ne în față oglinda naturii. Scriitorul poate, ca și William Faulkner, să scrie mult mai mult despre ceea ce este rău decît despre ceea ce este bun; și totuși, înfățișînd coruptibilitatea înnăscută a naturii umane, el stabilește în mintea cititorului conștiința faptului că există standarde solide de la care noi ne-am depărtat; și că natura umană căzută este o priveliște respingătoare.

Cu cît este mai bun artistul, se poate spune, cu atît mai subtil este predicatorul. Convingerea prin imaginație, nu predica obtuză, este de obicei metoda unui campion literar al normelor.

Sau scriitorul poate să trateze, cum a făcut-o J. P. Marquand [28], mai cu seamă despre trivialitatea și goliciunea unei societăți care și-a uitat standardele. Adesea, în apelul său de la conștiință la conștiință, el poate vîsli cu vîsle înfășurate, pentru a nu face zgomot; uneori el poate să fie conștient numai în mod confuz de funcția sa normativă. Cu cît este mai bun artistul, se poate spune, cu atît mai subtil este predicatorul. Convingerea prin imaginație, nu predica obtuză, este de obicei metoda unui campion literar al normelor.

Merită remarcat faptul că cel mai influent poet al vremurilor noastre, Eliot, s-a străduit să redea poeziei, teatrului și criticii moderne funcțiile sale normative tradiționale. În acest demers, el s-a văzut pe sine ca pe un moștenitor al lui Vergiliu și al lui Dante. Poetul nu trebuie să-și impună *ego*-ul său asupra publicului; misiunea poetului este, mai curînd, aceea de a transcede personalul și particularul. După cum Eliot scria în „Tradiția și talentul individual", primul eseu din *Selected Essays, 1917-1932* (1932):

„Poetul nu este în nici un fel remarcabil sau interesant în emoțiile sale personale, emoții provocate de evenimente speciale din viața sa. Emoțiile sale particulare pot să fie simple, sau brute, sau plate. Emoția din poezia sa va fi un lucru foarte complex, dar nu cu complexitatea emoțiilor oamenilor care au în viață emoții foarte complexe sau neobișnuite. De fapt, una dintre erorile excentricității în poezie este căutarea exprimării de noi emoții umane, și în această căutare pentru noutate în locul greșit este descoperită perversiunea. Treaba poetului nu este aceea de a găsi noi emoții, ci aceea de a le folosi pe cele obișnuite și, prin prelucrarea lor în poezie, de a exprima sentimente care nu se regăsesc deloc în emoțiile curente".

CARE ESTE DECI ȚINȚA LITERATURII? TEMEIUL, EXPRESIA IMAGINAȚIEI MORALE SAU SCOPUL MARILOR CĂRȚI ESTE ETIC – ACELA DE A NE ÎNVĂȚA CE ÎNSEAMNĂ CU ADEVĂRAT A FI OM.

Poezia pură, ca și celelalte forme ale literaturii mari, cercetează inima omenească pentru a găsi în ea legile existenței morale, cele care îl deosebesc pe om de animal.

Poezia pură, ca și celelalte forme ale literaturii mari, cercetează inima omenească pentru a găsi în ea legile existenței morale, cele care îl deosebesc pe om de animal. Sau cel puțin așa era pînă aproape de sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Între timp, egoismul unei școli a Romanticilor a ascuns scopurile esențiale ale literaturii umane. Și mulți dintre Realiști au scris despre om ca și cum ar fi numai o brută – sau, în cel mai bun caz, abrutizat de către instituții. (Astfel a apărut definiția lui Ambrose Bierce [29] din *The Devil's Dictionary* (1906): „Realism, subst. O precisă reprezentare a naturii umane, după cum este aceasta văzută de broaștele țestoase".) În vremurile noastre, și mai ales în America, am asistat la creșterea popularității unei școli de scriitori mai nihiliști decît au fost vreodată nihiliștii ruși: literatura de dezgust și de denunțare, descrisă suficient de clar în *Man in Modern Fiction* [30] (1958) a lui Edmund Fuller [31]. Pentru membrii acestei școli, scriitorul nu este nici apărător, nici tălmăcitor al standardelor, dat fiind faptul că nu există valori care să fie apărate sau explicate; un scriitor pur și simplu înregistrează,

neobservat, dezgustul său față de omenire și de sine. (Ceea ce înseamnă o lume foarte îndepărtată de cea a lui Swift [**32**] – care, în ciuda aversiunii sale față de cele mai multe dintre ființele umane, le detesta numai pentru că ele erau departe de ceea ce se presupunea că trebuia să fie.)

Cu toate acestea, numele autorilor noștri nihiliști din secolul XX bănuiesc că vor fi uitate în mai puțin de o generație, în timp ce vor rezista operele cîtorva scriitori ai vremurilor noastre, al căror recurs este la lucrurile de durată, și deci la posteritate. Mă gîndesc, de exemplu, la romanul lui Gironella *The Cypresses Believe in God* [**33**] (1951). Blîndul novice care aranjează părul și spală trupurile celor mai săraci dintre săracii vechii Gerona, chiar dacă moare sub gloanțele comuniștilor, va trăi pentru mult timp în regatul literaturii; în timp ce sărăcăcios deghizatele personalități ale autorilor noștri nihiliști, care se fudulesc dezgustător ca personaje în *best-seller*-uri, vor dispărea în momentul în care imaginația publicului va vira către noi senzații. Pentru că așa cum conștiinciozitatea normativă suflă viață în suflet și în ordinea socială, tot așa înțelegerea normativă dă unui autor faima de durată.

Crimele și păcatele sînt, pentru acești tineri romancieri, numai lipsă de noroc; dragostea adevărată și ura adevărată sînt de fapt absente din cărțile lor.

Malcom Cowley [**34**], care scria cu cîțiva ani în urmă în *Horizon* despre recenta recoltă de romancieri debutanți, a observat că mai mulți scritori cu care el a discutat nu auziseră aproape deloc despre Cele șapte virtuți cardinale sau despre cele Șapte păcate de moarte. Crimele și păcatele sînt, pentru acești tineri romancieri, numai lipsă de noroc; dragostea adevărată și ura adevărată sînt de fapt absente din cărțile lor. Pentru această generație de scriitori în ridicare, lumea pare fără scop, iar acțiunile umane fără sens. Ei nu caută să exprime nimic altceva decît un *ego* rătăcitor. (În *The House of Intellect* [**35**]**,** din 1959, Jaques Barzun [**36**] are de spus cîteva chestii foarte perspicace despre nejustificata mîndrie a șirului de scriitori plini de aspirații ai deceniului.) Iar M. Cowley sugerează că acești tineri bărbați și aceste tinere femei, care nu au fost introduși în copilărie și tinerețe în nici o altă normă în afara vagii atitudini precum că fiecare este îndreptățit să facă ce-i place, atît timp cît nu aduce ➘

prejudicii altuia, sînt lipsiţi de disciplină spirituală şi intelectuală, fără o dorinţă reală de ceva.

Acest tip de scriitor fără ţel şi nefericit e produsul unui timp în care funcţia normativă a literaturii a fost masiv neglijată. Necunoscîndu-şi propria misiune, un astfel de scriitor are tendinţa de a crede despre ocupaţia sa că este o simplă abilitate, eventual lucrativă, care uneori satisface bunul simţ, dar care nu este dedicată nici unei finalităţi. Chiar şi scrisul „proletar" al anilor '20 şi '30 recunoştea un anume scop; dar acela a murit de deziluzie şi de inaniţie. Dacă scriitorii sînt într-un asemenea hal, ca o consecinţă a climatului „permisiv" de opinie care a predominat, ce se poate spune despre cititorii lor? Comparativ, mi se pare că puţini cititori de carte din zilele noastre caută o cunoaştere normativă. Ei caută distracţia, uneori a unui personaj grosolan prin substituire, sau sînt pe urmele unei vagi „cunoaşteri" a afacerilor curente şi a curentelor intelectuale, potrivită pentru conversaţiile de la *cocktail*-uri. ■

(Va urma)

Traducere şi note de **Paul Ghiţiu**

[1] Lumea Infernului în mitologia latină.
[2] **C. E. M. Joad** (1891-1953) – filosof englez şi personalitate a radioului.
[3] *Decadenţa: O investigaţie filosofică.*
[4] *Cartea lui Iov* din Vechiul Testament.
[5] **Homer** – poet grec legendar, căruia i se atribuie *Iliada* şi *Odiseea*.
[6] **Sofocle** (cca. 496 î.Hr. – 406 î.Hr.) – poet tragic grec. Împreună cu Eschil şi Euripide a pus bazele tragediei clasice greceşti.
[7] **Aristofan** (456 î.Hr. – 386 î.Hr.) – dramaturg grec, cunoscut pentru comediile sale. A fost supranumit „Părintele comediei" sau „Prinţul comediei antice".
[8] **Tucidide** (cca 460 – 398 î.Hr.) – om politic şi istoric athenian, autor al unei vaste monografii asupra Războiului peloponesiac, desfăşurat între Athena (ajutată de Liga de la Delos) şi Sparta (împreună cu aliatele ei) în cea de-a doua jumătate a secolului V î.Hr.
[9] **Gaius** (sau **Publius**) **Cornelius Tacitus** (cca 56 – cca. 117) – om politic şi unul din cei mai importanţi istorici romani, considerat părintele istoriografiei latine.
[10] **Marcus Tullius Cicero** (106 î.Hr. – 43 î.Hr.) a jucat un rol important în perioada de sfîrşit a Republicii romane. Activitatea sa literară şi politico-socială s-a concretizat în domenii atît de numeroase încît Cicero poate fi calificat drept un *homo universalis*. El a fost autorul roman care a exercitat cea mai profundă influenţă asupra literaturii latine şi s-a manifestat ca unul dintre cei mai prolifici scriitori, întrecîndu-i chiar pe Seneca şi Augustin.
[11] **Hesiod** (aprox. sec. al VIII-lea î.Hr.) – poet epic grec, considerat a fi, după Homer, cel mai vechi scriitor al Greciei. Este autorul poemului genealogic *Teogonia*, consacrat panteonului divinităţilor elene, şi al poemului didactic *Munci şi zile*, operă pătrunsă de poezia sinceră a naturii, calendar pentru agricultori şi navigatori, cu preţioase indicaţii.
[12] **William Shakespeare** (1564-1616) – dramaturg şi poet englez, considerat cel mai mare scriitor al literaturii de limba engleză
[13] **John Dryden** (1631-1700) – poet, dramaturg, critic literar.
[14] **Alexander Pope** (1688-1744) – unul dintre cei mai mari poeţi englezi ai secolului al XVIII-lea.
[15] *Literatura şi colegiul american.*
[16] **Albert Salomon** (1891-1966) – sociolog german.
[17] *Tirania progresului.*
[18] **John Milton** (1608-1674) – poet englez, faimos pentru poemul epic în versuri albe *Paradise Lost* (*Paradisul pierdut*), care reprezintă una dintre pietrele de temelie ale literaturii engleze.
[19] **John Bunyan** (1628-1688) – scriitor şi predicator baptist reformat englez.
[20] **Benjamin Jonson** (1572-1637) – actor, dramaturg şi poet englez din perioada Renaşterii. Contemporan cu William Shakespeare, Ben Jonson este cel mai bine cunoscut pentru piesele sale satirice, şi în special pentru *Volpone* şi *Alchimistul*, considerate a fi cele mai bune scrieri dramatice ale sale, dar şi pentru poemele sale lirice.
[21] **Ralph Waldo Emerson** (1803-1882) – poet şi eseist american, liderul mişcării transcendentaliste de la începutul secolului al XIX-lea.
[22] **Nathaniel Hawthorne** (1804-1864) – autor american de romane şi nuvele.
[23] **Herman Melville** (1819-1891) – scriitor american, cunoscut mai ales pentru romanul său *Moby Dick*.
[24] **Francis Scott Key Fitzgerald** (1896-1940) – autor american, considerat unul din cei mai mari scriitori ai secolului XX.
[25] **Charles John Huffam Dickens** (1812-1870) – celebru romancier englez.
[26] **William Makepeace Thackeray** (1811-1863) – romancier englez victorian, cunoscut în special pentru capodopera sa *Bîlciul deşertăciunilor.*
[27] **Anthony Trollope** (1815-1882) – unul dintre cei mai cunoscuţi, prolifici şi de succes romancieri englezi ai Epocii Victoriene.
[28] **John Phillips Marquand** (1893-1960) – scriitor american cunoscut iniţial pentru povestirile de spionaj *Mr Moto,* apoi pentru romanele satirice. A cîştigat un Premiu Pulitzer în 1938, pentru romanul *The Late George Apley.*
[29] **Ambrose Gwinnett Bierce** (1842-1914?) – editorialist, jurnalist, scriitor şi satiric american. Este cunoscut în special pentru creaţia sa *An Occurrence at Owl Creek Bridge*, cît şi pentru dicţionarul satiric *The Devil's Dictionary* (*Dicţionarul diavolului*).
[30] *Omul în ficţiunea modernă.*
[31] **Edmund Fuller** (1915-2001) – romancier, istoric şi critic literar american.
[32] **Jonathan Swift** (1667-1745) – scriitor englez, unul din cei mai importanţi reprezentanţi ai realismului din prima perioadă a iluminismului englez, cunoscut mai ales prin opera sa satirică *Călătoriile lui Gulliver.*
[33] *Chiparoşii cred în Dumnezeu* – primă parte a unei trilogii din care mai fac parte *Un milion de morţi* şi *Pace după război*, aparţinînd scriitorului catolic catalan **José María Gironella Pous** (1917-2003).
[34] **Malcolm Cowley** (1898-1989) – romancier, poet, critic literar, jurnalist american.
[35] *Casa intelectului.*
[36] **Jacques Barzun** (n. 1907) – american de origine franceză, istoric al ideilor şi al culturii, filosof al educaţiei.

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE
ASOCIAȚIA ROST
CALEA VITAN NR. 242
SECTOR 3, BUCUREȘTI

Abonați-vă la ROST!

Abonamentul vă aduce o reducere de 30%

Avantaje

Plătiţi mai puţin faţă de preţul de copertă.
Primiţi revista acasă.
Taxele poştale sunt suportate de Redacţie.
Nu pierdeţi nici un număr al publicaţiei.

PREŢUL PE 6 LUNI
25 LEI

PREŢUL PE 12 LUNI
50 LEI

PREŢUL PE 12 LUNI ÎN STRĂINĂTATE
50 EURO

Cum vă puteţi abona

Trimiteţi contravaloarea prin mandat poştal pe numele Târziu Claudiu Richard, OP 23 CP 27 sector 6 Bucureşti.

sau

Trimiteţi contravaloarea abonamentului în contul RO25BACX0000000107363250, deschis la Unicredit Ţiriac Bank, Sucursala Drumul Taberei – Bucureşti, pe numele Asociaţia Rost, cod fiscal 12495302, după care veţi trimite copia chitanţei şi o scrisoare la OP 23 CP 27 Bucureşti, prin care solicitaţi abonamentul şi indicaţi adresa la care doriţi să primiţi revista.

Tipar
ROMPRINT
Grupul de presă şi tipografie
Piaţa Presei Libere nr. 1
Bucureşti, sector 1, România
Tel.: +4 021 317 9788
Fax: +4 021 224 5574
www.tiporomprint.ro

ROMPRINT
Grupul de presă şi tipografie

CRASNA GORJULUI

Frumoasă precum o arată şi numele, Mănăstirea Crasna din Gorj (1637) se află pe un vechi loc de sihăstrie, unde s-au nevoit pustnici încă din secolul al XIV-lea. Tradiția monahală a atras la Crasna, de-a lungul timpului, figuri proeminente ale Ortodoxiei. Aici a fost hirotonit monahul Agaton Teodorescu (viitorul iroschimonah Daniil, mai cunoscut sub pseudonimul literar Sandu Tudor), inițiatorul şi animatorul mişcării „Rugul Aprins“ de la Antim. Aici stăreţeşte arhimandritul Policarp Sidor, mare făcător de biserici şi obşti şi un duhovnic la care au evlavie mulți români.

